

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2005 APRÍL
KWIETIEŃ

Č. 4 (562)

CENA 2.20 ZŁ

- **MAĽBY NAŠICH DETÍ**
- **KÚSOK ZA STAROU HRANICOU**
- **POTOMKOVIA OLEJKÁROV**
- **AKO SA ŽIJE NA ORAVE**

Redakcia Života uzavrela ďalší ročník svojej výtvarnej súťaže, organizovanej pre deti zo špišských a oravských škôl. V tomto školskom roku sa súťaž tešila mimoriadnej obľube, keďže sa jej zúčastnilo až 587 autorov, ktorí nám poslali 599 prác. Je to tretí najväčší počet prác v dejinách našej súťaže. Na našom zábere je víťazná práca v mladšej skupine – maľba Pes od M. Grigláka (2. tr.) z Vyšných Lápš. Podrobnejšie o súťaži píšeme na str. 20-21. Repr. M. Smondek

V ČÍSLE:

Včera a dnes manželov Budzovcov	4-5
Vyznamenania	6
Horčičné zrnko	7
Pogrom (3)	8-10
Nebojme sa turistov	10
Spomienka na spišských remeselníkov	11
Kúsok za starou hranicou	12-13
Slovenčina na Orave	14
Zimný raj	15-16
Severné Slovensko alebo Horné Uhorsko? (3)	16-17
Potomkovia olejkárov	18-19
Súťaž Života uzavretá	20-21
Povedka na voľnú chvíľu	22-23
Naša Európa	24-25
S ním, či bez neho	25
Čitatelia – redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým – mladším – najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa háčkovať	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava – humor	36-37
Zaujímavosti	38

NA OBÁLKE: Sivko – pekná maľba

Dominiky Wněkovej (6. tr.) z Krempáčov, ktorá v súťaži Života obsadila vysoké, štvrté miesto.

Návrh obálky: E. Koziołová

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel. 632-66-04, 634-11-27, fax 632-20-80, e-mail: zg@tsp.org.pl

*Zrealizowano przy pomocy finansowej
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji*

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Agáta Klukošovská, Marián Smondek

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego lub bezpośrednio wpłatą na konto:

BANK POLSKA KASA OPIEKI S.A. III/O KRAKÓW 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półrocznie - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Cena numeru w prenumeracie indywidualnej w kraju wynosi 3,65 zł

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

Nakład 2300 egz.

AKO SA ŽIJE NA ORAVE

S takouto otázkou som sa vybral medzi oravských krajanov. A aby odpoved' nebola jednostranná, túto otázku som položil nielen starším Oravcom, ktorí si dobre pamätajú ešte časy druhej svetovej vojny, prvú Slovenskú republiku a tažké povoju roky, ale aj mladšej generácií, ktorá začína robiť svoje prvé kroky v dospelosti, zakladá rodiny, snaží sa hospodáriť na svojom a pre ktorú spomienky rodičov patria do histórie oravského regiónu. Všetci sa zhodujú v jednom – na Orave sa dnes nežije ľahko.

Ako sa mladí pozerajú na dnešné časy? Nezamestnanosť je v tomto regióne vysoká a práce je málo. Preto väčšina z nich odchádza za prácou do iného regiónu Poľska alebo do zahraničia – najčastejšie do Spojených štátov amerických, Írska, Nemecka, Rakúska, Talianska či Veľkej Británie. Mladí, ktorí nezaložili ešte rodinu, väčšinou sa už späť na Oravu nevracajú, a keď už, tak len na chvíľu, keď prídu navštíviť

svojich rodičov a blízkych. Tí, ktorí zostanú, pracujú v lesoch alebo na pôle, niektorí si založili malé obchody s potravinami alebo spotrebnným tovarom. Pomaly sa začína rozvíjať agroturistika, ktorá je však závislá od turistických atrakcií, ktoré by mohli respektívne pritiahnuť turistov. Naštastie, ponuka sa pomaly rozrástá. V Oravke je lyžiarsky vlek, v Hornej Zubrici Oravské etnografické múzeum, pekné turistické chodníky ponúka národný park Babia hora, pomaly sa budujú nové cyklistické chodníky. Vzhľadom na lesnatý charakter tohto regiónu, vďaka ktorému je tu dostatok dreva, vzniklo viacerô píl a nábytkárske firmy. Okrem toho tu existuje niekoľko autodielní a firm, ktoré montujú ústredné kúrenia. Tí, ktorí si už založili rodinu a vychovávajú deti, taktiež často odchádzajú za prácou do zahraničia, kde si môžu nejaký ten groš zarobiť, aby sa rodine žilo ľahšie. Najčastejšie odchádza otec, ale nie je vôbec výnimkou, keď odíde matka.

Čo je však paradoxné, napriek problémom s finančnými prostriedkami si veľa mladých rodín dokáže postaviť vlastný dom. Ako som sa dozvedel, ľudia si naďalej nezistne pomáhajú, čo je na dnešné časy naozaj chvályhodné. Susedia sú si bližší ako v mestách, chodia sa navzájom navštěvovať. Veľa ľudí si však myslí, že to už nie je to, ako to bolo kedysi.

Ako som sa dozvedel, veľkým problémom pre mladých je to, že nemajú v dnešnej dobe miesto, kde by sa mohli stretnúť, zabaviť sa, zahrať si biliard, napíti sa niečoho alebo sa len pokojne po-

dia v tom, že hospodáriť na svojom sa v dnešných časoch vôbec neopláca. Niet sa ani čomu čudovať, keď gazdovstvá sú maličké a väčší gazda vlastní len ok. 10 ha pola. To isté, čo si gazdovia dopustujú, sa dá kúpiť aj v obchodoch a niekedy dokonca lacnejšie. V obchode sa dá jednoducho kúpiť všetko. Lepšie sú aj ponúkané služby. Možno sa zlá finančná situácia oravských gazdov trochu zmení vďaka príplatkom z EÚ pre rolníkov, ktoré aspoň čiastočne oživia poľnohospodárstvo. Ale aj s tým sa viažu viaceré problémy. Treba si podať žiadosť, kde sa uvádzajú údaje o poliach. Neskôr všetky tieto údaje prichádzajú overiť úradníci priamo na mieste, čo pri veľkej rozdrobenosti pozemkov, ktorá na Orave nie je ničím zvláštnym, je dosť namáhavé a niekedy priam nemožné. Preto sa sa ľudia snažia nejako si privyrobiť. V letných mesiacoch môžeme popri cestách stretnúť ľudí, ktorí predávajú lesné plody ako napr. huby, lesné jahody, černice, maliny alebo brusnice. Okrem toho viacerí Oravci dorábajú syry, bryndzu a v poslednom čase aj oštiepky a korbáčiky, na ktorých si z radosťou pochutí nejeden turista.

Orava je jeden s mála regiónov, kde môžeme do dnešných čias nájsť ľudových majstrov, ktorí vyrábajú rôzne hudobné nástroje alebo ľudové kroje a pod. Jedným z nich je Krištof Pieronek, s ktorým som mal možnosť sa porozprávať. Ako mi povedal, – výroba ľudových krovov je dosť nákladná a namáhavá, keďže ich časti sú ručne vyšívané. Z tohto dôvodu je aj zákazníkov menej.

Ak by sme mali zhodnotiť dnešnú situáciu na Orave, môžeme povedať, že tento región sa pomaličky, ale isto, rozvíja. Hoci situácia sa na prvý pohľad nejaví do budúcnosti v príliš optimistických farbách, nie je až tak zle. Treba však ešte veľa práce, aby sa tento región dostať do povedomia ľudí v iných oblastiach Poľska, pretože je tu naozaj veľa prírodných zaujímavostí a kultúrnych pamiatok, ktoré by mohli obdivovať domáci alebo zahraniční turisti.

Text a foto: MARIÁN SMONDEK

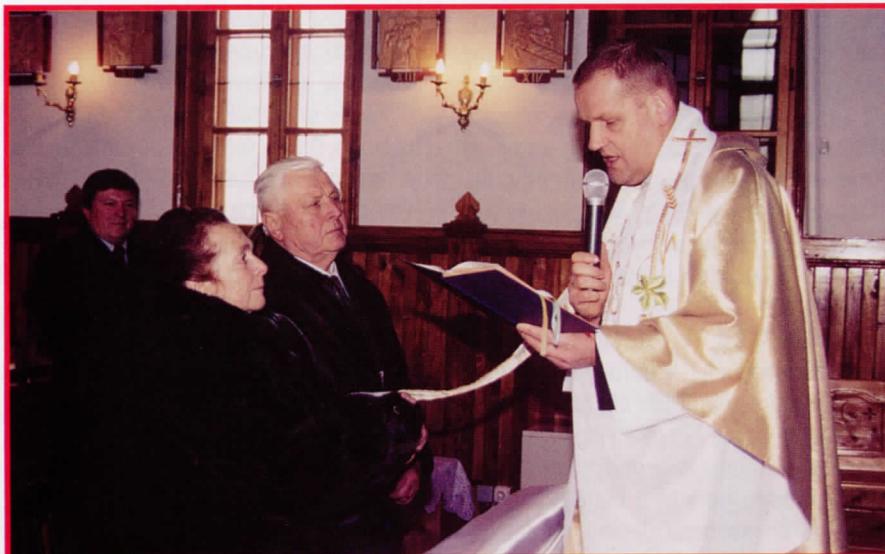
K

aždé jubileum nesie so sebou radosť, ale aj spomienky. Helena a Ján Budzovci z Čiernej

Hory od Jurgova oslávili nedávno 50. výročie sobáša a podelili sa s nami so svojimi spomienkami na uplynulé roky.

Ján sa narodil 7. decembra 1929 v roľníckej rodine Žofie (rod. Kalafutovej) a Andreja Budzovcov. Pochádza z viacdejnej rodiny a je najstarší z deviatich súrodencov. Má piatich bratov a tri sestry. Bratia Andrej a Sebastián bývajú v Čiernej Hore, Vojtech v Radomí, František v Bukovine Tatranskej, Jozef v Smižanoch na Slovensku, sestra Karolína v Repiskách, Žofia v Nižných Sromowciach a Helena na Sliezsku. Jánovo detstvo bolo síce biedne, ale plné lásky a porozumenia zo strany rodičov, ktorí museli fažko pracovať, aby toľkým defom zabezpečili obživu. Ján podobne ako ostatní vrstvovníci pomáhal rodičom na gazdovstve. Keď zavŕšil sedem rokov, začal navštievať základnú školu. Najskôr poľskú, potom dva roky slovenskú a napokon chodil štyri roky do jurgovskej mešťianky. - Riaditeľom tejto školy bol profesor František Jurišič. Učili tam profesori Michal Gríger, Cyril Kováčik, Alojz Miškovič a ďalší, - hovorí Ján. - Na roky strávené v mešťianke si vždy rád spomínam. Mal som tam nielen dobrých profesorov, ale aj spolužiakov. Po ukončení mešťianky absolvoval peda-

H. a J. Budzovci si obnovujú pred oltárom manželský slub

VČERA A DNES MANŽELOV BUDZOVCOV

gogický kurz v Tarnowe (1951-52). Potom začal učiť v Čiernej Hore.

Učiteľstvo a manželstvo

Už na začiatku jeho učiteľskej praxe mu ponúkli miesto riaditeľa ZŠ č.1 v Čiernej Hore. Toto obdobie vo svojej práci hodnotí ako pomerne ťažké, keďže po odchode riaditeľky nastal v škole zmätok. - V škole č. 1 som najskôr pracoval spolu s Jozefom Šoltýsom z Vyšných Láp. Spomínam si, že sme často mávali kontroly z kuratória, ba aj Ministerstva školstva. V decembri na miesto Šoltýsa nastúpil učiteľ Viliam Bajčík z Lučenca, ktorý bol dobrým metodikom a v žiakoch vedel vzbudiť záujem o vyučovanie. Veľmi dobre sa nám spolupracovalo.

Cez prázdniny sa Ján zúčastnil kurzu pre učiteľov slovenčiny v Bratislave, po ktorom začal pracovať v ZŠ č.2 v Čiernej Hore. Potom ho kuratórium prestahovalo do Repísk – Grocholovho

Potoka, kde bol dva roky riaditeľom školy. V tomto období tam postavili aj novú školu. Po Jánovom odchode z Čiernej Hory prišla na jeho miesto mladá učiteľka Helena Polaková a terajšia Jánova manželka, takže takýmto nečakaným zariadením osudu sa stretli v Jánovom rodisku. Helena bývala v podnájme u Jánovej tety Kristíny Mlynarčíkovej. Tete, ba aj Jánovej matke, sa Helena veľmi zapáčila, preto sa rozhodli, že musia Jánovi a Helene nejakom pomôcť, aby sa zblížili. Ich pomoc bola účinná. A tak nie div, že sa 28. decembra 1954 v poroniskom kostole sv. Magdalény zosobášili. Po svadbe mladomanželia bývali u Jánovych rodičov a spoločne pracovali v škole. V jeden rok v ZŠ č.2 v Čiernej Hore, od kial potom prestúpili do ZŠ č. 1, kde sa Ján stal riaditeľom. Helena začala na cvičovať s deťmi bábkové divadlo. - *Deti mali z toho veľkú radosť*, - hovorí Helena, - a ochotne sa zapájali do práce krúžku. Cez prázdniny sme mali hudobný kurz. Viedla som aj Krúžok vidieckych gádziniek, v ktorom som bola podpredsedníčkou. Organizovala som kurzy strihu a šitia, varenia, vyšívania ap. Išlo predovšetkým o spoluprácu medzi školou a obcou. V škole vzniklo žiacke družstvo, ktoré za našetrené peniaze organizovalo výlety do blízkeho okolia a pešie túry po Spiši.

Ako hovorí bývalý riaditeľ, bol to spôsob, ako naučiť mládež úcte k práci, regiónu a jeho minulosti, ako aj starším ľuďom. Manželia Budzovci sa popri pedagogickej praxi ďalej vzdelávali. Helena absolvovala učiteľské štúdium poľského jazyka a vyučovanie prvého stupňa, knihovníctvo, ako aj kurz hry na akordeóne. Učila žiakov spievať slovenské, spišské a poľské pesničky. Veľmi sa jej páčila najmä slovenská pieseň *Hej pod Kriváňom*. Snažila sa ukázať žiakom estetické hodnoty ľudovej tvorby, preto neskôr zorganizovala školský folklórny súbor uja Kalafuta, od ktorého získala mnoho poznatkov. Tento súbor funguje podnes, volá sa Čardáše a vystupuje aj na niektorých našich podujatiach. Jeho vedúcim je Marián Kikla, jeden z Heleniných žiakov, ktorý patril do školskej kapely. Členmi boli o. i. Marián Milon, Milan Modla, Stanislav Kierničiak a ďalší. Helena vyvýjala širokú kultúrno-osvetovú činnosť v

rámci školskej, ale aj mimoškolskej činnosti. Vedela pochopiť mládež, ale aj dospelých, veď aj ona pochádzala z roľníckej rodiny Bronislavy a Františka Polakovcov z Poronina. Mala tri sestry a dvoch bratov. Brat Bronislav bol leteckým kapitánom v Krakove, František a Žofia bývajú v Poronine, kym Terézia a Mária v Murzasichlu. Helenine detstvo pripadlo na fažké vojnové roky. Toto obdobie s časťmi nemeckými raziami. Jej mama išla namiesto brata na nútene práce do Nemecka, ale pri lekárskej prehliadke zistili, že je tehotná, takže ju poslali naspäť domov, čím si možno zachránila život. Helena navštěvovala najskôr základnú školu v Poronine a neskôr absolvovala na pedagogické lycium v Zakopanom. Dva posledné roky sa učila slovenčinu. – Slovenský jazyk nás učil Mgr. O. Sedmina, - podotýka, - ktorý bol výborným pedagógom a naučil nás úcte k jeho vlasti, jazyku a kultúrnym tradíciam. Už vtedy sa mi slovenčina veľmi páčila, preto zakaždým, keď som prišla domov, som mojej mame recitovala slovenské básne, čítala čítanky, takže aj ona si tú reč obľúbila. Po skončení školy dostala návrh učiť na Spiši alebo na Orave. Išla sa teda poradiť k svojej tete – učitelke, ktorá jej odporučila Čierne Hory, kde aj začala svoju tridsaťváročnú pedagogickú prax.

Popri práci sa manželia Budzovci venovali výchove dvoch dcér - Kristíny a Gražyny. Dcery sa osamostatnili a založili si vlastné rodiny. Spolu s rodičmi tiež oslavovali výročia svojich sobášov: Kristína a Milan dvadsiatepiate, kym Gražyna a Zbigniew dvadsiateprvé. Helena a Ján sa tešia dvom vnukom a jednému pravnukovi.

Záľuby

Po odchode do dôchodku majú manželia Budzovci viac času, ktorý venujú svojim záľubám. Ján sa vždy zaujal o prírodu. - Od najmladších rokov, - zdôrazňuje, - som veľmi pozorne sledoval prírodné javy. Sadil som stromčeky a pozeral, ako rastú. Môj otec mal doma pár úľov, ktoré ma veľmi zaujali a preto už oddávna sa včelárstvo stalo mojou veľkou záľubou, ktorej venujem veľmi veľa pozornosti. Dokonca môj dátum narodenia sa zhoduje s

Jubilanti s dcérmi Gražynou a Kristínou

dátumom patróna včelárov - sv. Ambroza, ktorého sviatok je 7. decembra. Zaumienil som si, že budem lepším včelárom a najmä vzdelenejším, než bol môj nebohý otec. Netreba zvláš zdôrazňovať, že krajan Budz je výborným včelárom. Je navyše členom Okresného krúžku včelárskeho zväzu v Novom Targu, členom Karpatského včelárskeho zväzu a pôsobí od roku 1977 aj ako predsedu Gminného včelárskeho krúžku v Bukowine Tatrzańskiej. Dnes ochotne slúži radou každému včelárovi. Ako podotkol, med z jeho včelína chutí aj Holanďanom. Má doma bohatú odbornú knižnicu týkajúcu sa chovy včiel. Jednou z kníh, ktoré mu poslúžili, je aj publikácia Valenta Čavojského *Včelárstvo*. Ako nám povedal, podarilo sa mu nadviazať spoluprácu s včelármami z Trstenej, Dolného Kubína a ďalších slovenských oravských obcí. V rámci svojej činnosti propaguje včelárske výrobky, ktoré obsahujú liečivé látky. Druhou veľkou Jánovou záľubou sú ovce. Chová dvanásť oviec a nevie si bez nich predstaviť život. Každý rok ich dáva na salaš a aspoň raz v lete sa za nimi vyberie. Posedí si pri nich, pochutná na čerstvom syre, žinčici a oštiepkoch. – Aj v tomto roku chovám dvanásť oviec, od ktorých mám už jedenásť jahniat, - podotýka. - Myslím si, že fyzická práca, ktorú človek má rád, je najlepším liekom na všetko.

Treba poznamenať, že Ján má veľmi široké záujmy. Zaujímal sa aj o telepatiu, a to už od čias svojho štúdia. Často

za ním chodia ľudia, aby im pomohol nájsť napr. prameň vody. Helena pomáha manželovi vo včelíne a ako povedala, má ešte veľa plánov, ktoré by chcela realizovať. Napr. jej snom je urobiť kroniku ich spoločného života. Okrem toho pestuje kvety a zeleninu v záhradke. Majú bohatú knižnicu, v ktorej sú slovenské, poľské a ďalšie knihy z rôznych oblastí.

Manželia Budzovci sú usmiatí a z ich tvári žiari optimizmus, s ktorým sa pozerajú do budúcnosti. V súčasnosti stredobodom ich pozornosti je pravnúčik, ktorého radi navštievujú. Nadalej sa živo zaujímajú o krajanské hnutie. Sú pravidelnými čitateľmi časopisu *Život*, ktorý je pre nich zdrojom zaujímavých informácií. Aj väčšiu časť svojej pedagogickej praxe venovali vyučovaniu slovenského jazyka, za čo im patrí vďaka. Do budúcich spoločných dní im prajeme veľa zdravia, úsmevu na tvári a rodinného šťastia. K svojmu jubileu dostali veľa pekných prianí, z ktorých najmä jedno výborne vystihuje ich spoločný život: "50 rokov vám uplynulo ako sladký sen, a odišlo do minulosti, kdeši ďaleko. Čas bol pre vás ako brat, cez veľa krásnych dní a rokov. Kolko jednotiek ste spolu dali? Kolko pätiek? Kolko medu ste výbrali? – Bože môj! Čo si ešte môžete viac dnes priať, Helenka a Janko? Predsa osud bol k vám taký štedrý! K želaniam sa pripája aj redakcia *Život* a krajania z Čiernej Hory od Tribša."

Vyznamenania, o ktorých dnes píšem, nedostáva každý. Sú výnimočné, vojenské, a dostávajú ich rodičia za svoje deti. Pamätám sa, že v roku 1990 Oblastné vojenské veliteľstvo v Novom Targu udelilo takéto vyznamenania – medaily dvom manželským párom z Fridmana. Zlatú medailu dostali manželia Genovéva (rod. Prelichová) a Vendelín Michalecovci za to, že poslali na vojenčinu svojich piatich synov: Jána (už nežije), Dominika, Jozefa, Eugena a Stanislava. Poznamenajme pri tejto príležitosti, že manželia Michalecovci boli členmi nášho Spolku od založenia Miestnej skupiny SSP vo Fridmane. Navyše Genovévin otec Pavol Prelich bol jedným zo spoluzakladateľov fridmanskej MS a v prvom výbere zastával funkciu pokladníka.

Striebornou medailou v spomínanom roku 1990 boli zasa vyznamenaní manželia Anna (rod. Galiková) a Karol Žolondekovci. Tí mali štyroch synov – Františka, Karola, Eugena a Stanislava, ktorí taktiež odbovávali riadnu vojenskú službu v Poľskej armáde. Manželia Žolondekovci sú taktiež členmi nášho Spolku. Karolov dedo a pradedo

94-ročná Anna Gurčáková (rod. Žolondeková) s priateľkou

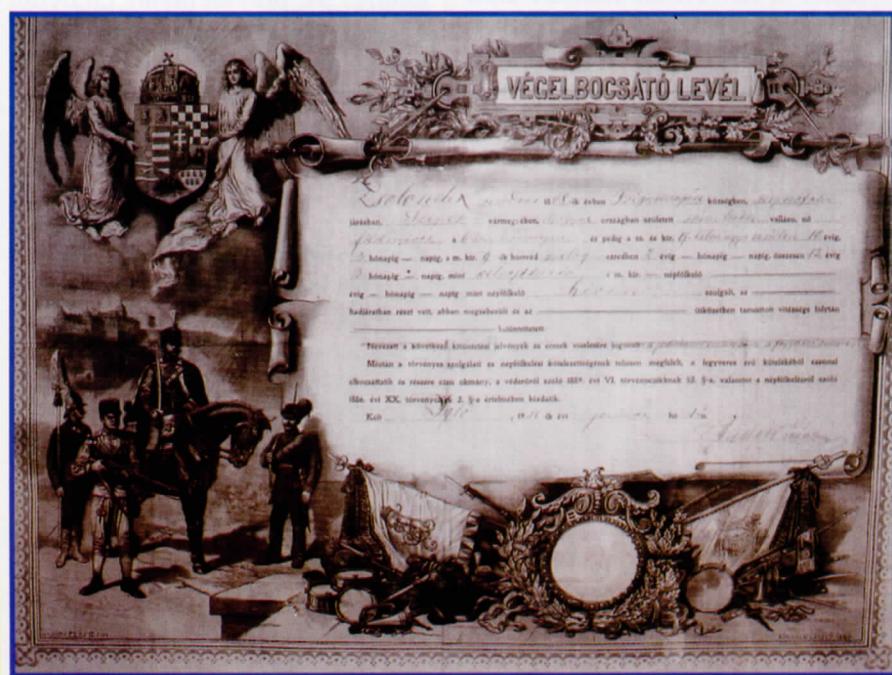
VYZNAMENANIA

jeho synov Andreja Žolondeka, narodený v roku 1868, bol tiež vojakom a slúžil v uhorskej husárskej jednotke

kdesi v okolí Spišskej Novej Vsi. Po ukončení základnej vojenskej služby sa musel ešte niekoľkokrát zúčastniť vojenských cvičení. Poslednýkrát bol v roku 1911, kedy za vzornú službu dostal čestný diplom. Vtedy sa Andrejovi narodila dcéra Anna (po vydaji Gurčáková), ktorá žije podnes a má už 94 rokov. Svojim pravnukom neraz rozpráva o vojenskom živote ich pradeda Andreja, o prísnnej vojenskej disciplíne v časoch Rakúsko-Uhorska, o maďarských poveloach vo vtedajšej armáde, ktoré našim vojakom robili veľa tŕňokostí a pod.

Časy sa však menia. Dnes by sme hľadám len ľažko našli rodinu, ktorá by toľkých synov poslala na vojenčinu, tým viac, že v súčasných rodinách sa rodí čoraz menej detí, teda aj chlapcov. Taká je móda a možno časy sú ľažké?

JÁN BRINČKA

HORČIČNÉ ZRINKO...

Trváme v tajomstve zmŕtvychvstania Ježiša Krista, ktorý je nás Boh. Najjasnejším dokladom toho je známy hymnus o Kristovi v liste, ktorým sa svätý Pavol obracia na spoločenstvo kresťanov v Kolosách:

*On je obraz neviditeľného Boha,
prvopočiatok všetkého stvorenia,
lebo v ňom bolo stvorené všetko,
čo je na nebesiach a čo je na zemi,
viditeľné a neviditeľné,
kniežatstvá a mocnosti,
prestoly a panstvá.
Všetko je stvorené skrize neho a pre neho.
On bol pred všetkým
a všetko má v ňom svoju postať.
A tento je hlavou Tela Cirkvi,
Lebo on je prvopočiatok,
prvorodený z mŕtvyh,
takže má vo všetkom prvenstvo.
V ňom sa rozhodla prebývať všetka plnosť
a skrize neho zmieriť všetky veci so sebou,
uviesť do pokoja skrize jeho krvavý kríž,
skrize neho tých,
čo sú na zemi, i tých, čo sú na nebi.*

(Kol. 1, 15-20)

Zamyslime sa nad týmito slovami a zoberme si ich do srdca. Sú to sväté a pravdivé slová.

10.4.2005, 3. veľkonočná nedela, *Lk 24, 13-25*

Apoštoli sa vydali na cestu. Bola krátka, len z Jeruzalema do Emauz. Na tejto ceste sa stalo veľa. Ježiš im znova odslúžil Eucharistiu. Otvoril im oči, aby uzreli jeho samého. Otvoril im oči, aby počuli hlas pravdy. Dotkol sa ich srdca, aby sa usilovali spoznať pravdivý život a svetlo. Ježiš ich naplnil zmyslom života. Bratia a sestry! Aj my sa vydajme na cestu, lebo každý z nás má svoje Emauzy. Kde ich nájdeme? Či nás tam bude čakať Ježiš alebo niekto iný?

17.4.2005, 4. veľkonočná nedela, *J 10, 1-10*

Pán Ježiš dnes hovorí o dobrých a zlých pastieroch. Je to nedela dobrého pastiera. On sám je tým najlepším Pastierom, ktorý vie, kam nás viest. Cez svojich služobníkov kňazov nás dnes učí a posilňuje sviatostami. Treba sa nám modliť za dobrých a svätých kňazov. Takých potrebujeme. Treba sa modliť aj za našich duchovných otcov v našich farnostiach, aby

sa nám obetovali a dávali nám svoje srdcia. Keď istý kňaz prišiel do jednej farnosti, hned na začiatku vyhlásil ľuďom, že prišiel z poslušnosti biskupovi a srdce nechal vo farnosti, v ktorej bol predtým. Neskôr sa však stalo, že v tejto farnosti zomrel na infarkt... Treba dať celé srdce, ak sa chce byť dobrým pastierom.

24.4.2005, 5. veľkonočná nedela, *J 14, 1-12*

Máme sa nebáť. Ježiš nám dnes hovorí o našom novom byte, ktorý nás čaká v nebi. Raz v noci ma zaviedli k istej zomrej žene. Pomazal som ju ešte sv. Olejom; jej mozog možno ešte nezomrel, ale uvidel som veľký pláč. Keď sme sa pri nej spoľočne pomodlili, povedal som im, aby už toľko neplakali, ved' ona išla do svojho domu, ktorý nám Ježiš prisľúbil. Máme tomu veriť. Oveľa lepší dom, ako ten na zemi, čaká na nás v nebi. Len my zo zeme posielame naň materiál, z ktorého ho Boh postaví. Koľko bude tohto materiálu - našich dobrých skutkov, taký dom nám z neho Boh urobí.

1.5.2005, 6. veľkonočná nedela, *J 17, 1-11*

Dnes sa Ježiš modlí za nás vekých, aby neuštala naša viera. To je veľká vec - nestratíť vieri ani vtedy, keď mladý človek z našich dedín ide do veľkého mesta a stretne sa tam s rôznymi názormi a s rôznymi ľuďmi. Treba vedieť rozlišovať, ktoré názory sú dobré, ktorí ľudia sú dobrí a vedú nás k Bohu, aby sme nestratili veľký poklad, aký máme vo svojom srdci. Totiž veriť znamená mať zmysel života, mať ciel a dôvod konania.

8.5.2005, 7. veľkonočná nedela (Ranebovstúpenie Pána), *Mt 28, 16-20*

Od tamtých dní sme na zemi sami - takto by sa nám mohlo zdať. My však vieme, že tak nie je. S nami je živý Kristus, najmä vtedy, keď ho spoľočne sprítomňujeme. Keď spoločne slávime Eucharistiu, robí to nielen kňaz, ale my všetci. Uvedomme si to. Ježiš povedal: „Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“ Snažme sa žiť touto pravdou každý deň...

Kňaz PAVOL KUBANI

Na sny sa neumiera

POKRAČOVANIE Z Č. 3/2005

Paderewského vláda považovala demarkačnú líniu zhrubá pozdĺž Olše za nespravodlivú, a dovolávala sa práva na sebaurčenie a etnografickej hranice. V Prahe sa zasa cítili nespokojní so stratou východnej časti historického Sliezska.

Poliaci vyčírali susedom, že nepodporili, ba odmietli ich oprávnené, ako tvrdili, nároky na východnú Halič, čo znamenalo, že by pripadla Rusku.

BOHUŠ CHŇOUPEK POGROM (3)

Praha tiež predkladala svoj účet. Stažovala sa na propagandistické salvy varšavskej tlače, ktorá kritizovala jej politiku voči Slovensku a neskrývala sympatie k iredentistickým skupinám nasiaknutým duchom madárónstva a renegátstva. Najmä tej okolo Viktora Dvorcsáka, hlásateľa „uhrosloviacťa“ a bojovníka za samostatné východné Slovensko, a tej okolo Františka Jehličku, ktorý sa usiloval o obnovu Uhorska, v Poľsku založil Slovenskú národnú radu a sám seba vymenoval za jej predsedu. Obaja ešte vždy pokladali Slovensko za integrálnu časť územia Svätoštefanskej koruny.

Násilnosti, vraždy, napospol ľažké trestné činy, túto pliagu, čo nakazila územie ako mor, bolo treba vyšetrovať, vinníkov obžalovať, súdiť. Bezradní sudcovia však nevedeli, akými zákonmi a ustanoveniami sa majú riadiť. Situáciu považovali za takú pálčivú, že sa obrátili prostredníctvom svojho kolegu Dr. Bullu na subkomisiu memorandom. Dokazovali nezmyselnosť niektorých jej nariadení. Poukazovali, že nie je možné, aby sa vyšetrujúci sudca a predseda stále menili, že predseda musí byť stabilný. A navrhovali urýchlene zvoliť o tom poradu v Trstenej.

Bola to Kuriharova agenda. A mal z nej ľažkú hlavu. Na tokijskej univerzite sa ozaj nedopracovali k odpovedi na požiadavku sudcov, aby subkomisia zreteľne povedala, ako si vlastne predstavuje úradovanie našich úradov na spornom území, najmä či sa majú riadiť zákonmi a ustanoveniami platnými na Slovensku, pretože „ako sa zdá,“ doložil Dr. Slávik zástupcovi Dr. Pudláča v hughesograme, „subkomisia vychádza z mylného predpokladu, že plebiscitné územie tvorí štát pre seba, zatiaľ čo musí ísť o územie sporné.“

A neboli to kauzy jednoduché, ku ktorým bolo treba zaujať stanovisko, ako dosvedčovala udalosť v obci Pekelník, čo hlásil hughesgramom ten istý Dr. Slávik:

V tejto obci hliadkovali strážmajster Ludvík Páleniček a četník Karol Šimko. Počas obchôdzky poslal strážmajster četníka do domu Mateja Lenárta kúpiť mäso, sám naňho čkal pred miestnym hostincom. Krčmárova dcéra Berta mu od razu ukázala, že sa blížia dva polskí vojaci ozbrojení puškami. Takmer súčasne zazneli výstrely. Poliaci strielali. Strážmajster skočil do dvora hostinka, chcel sa skryť za roh staviska, keď naňho vystrelili aj z druhej strany. Keď naňho vypálili z bezprostrednej blízkosti z revolvera, strážmajster takisto použil zbraň. Útočníci vystrelili zo tridsaťrás, Páleniček okolo desať. Poliaci sa po prestrelke stiahli. Strážmajster volal na Šimka, aby sa vrátil, toho však nebolo. Pretože len čo vstúpil do

Lenártovo domu a stal chrbtom ku dverám, pušku zavesenú cez ruku, od razu mu zbraň niekto uchopil, a keď sa obrátil, vrhlo sa naňho niekoľko poľských vojakov s puškami pripravenými na výstrel. Skrútili mu ruky a vliekli ho cez záhrady a lúky k hranici. Tam na nich čakalo päť ďalších vojakov. Šimka stále bili. Zobrali mu hodinky, prsteň a osiemsto korún. Viedli ho cez obec Zálužné do Čierneho Dunajca. Bili ho päťstami po tvári, jeden kaprál, údajne rodák z Pekelníka, ho udrel pažbou ručnice do hlavy tak silno, že ho zrazil na zem. Keď padol, surovo ho kopali, a keď si utieral krv z tváre, posmievali sa mu a nadávali do česko-slovenských psov. Stále sa mu vyhŕážali, že ho zabijú. Vykrikovali, že keby boli dostali strážmajstra, toho by rozrezali na kusy. A Žida Schlacheta, z ktorého krčmy strážmajster strieľal, že zabijú a krčmu mu vypália. V Čiernom Dunajci zaviedli Šimka do jedného domu, kde bolo vyše desať vojakov. Rozkázali mu vyzlieč sa a vyzuť, nechali mu iba spodky a košeľu. Namiesto uniformy mu dali roztrhaný poľský mundúr. Potom vošiel do izby neznámy civilista. Podaktorí s ním odišli do vedľajšej miestnosti a bolo počúť, ako sa zhovárali. Zrejme sa radili. Hned ako skončili, vyviedli Šimka za dedinu a vydali sa s ním k cintorínu, smerom k našej hranici. Cestou sa zo Šimka vysmievali a hovorili mu, že ho zastrelia. Pri cintoríne mu povedali, že nadišla jeho posledná hodina. Vojaci sa rozostavili do polkruhu a civilista pristúpil k Šimkovi s revolverom vo zdvihnutej ruke. Šimko v predsmrtnom zúfalstve, keď si uvedomil, že tak či onak zomrie, udrel civilistu päťstou do tváre, druhou rukou mu vyrazil zbraň a dal sa do šialeného behu o život. Všetci sa hnali za ním, zúrivo po ňom strieľali a zastali iba na hraničnej čiare. Šimko sa úplne

vyčerpaný, roztrasený dovliekol do Pekelníka a uchýliť sa do notárovho domu. Stade ho o štvrtej popoludní v hroznom stave priviedli na četnícku stanicu v Jablonke. Keď sme sa ešte včera dozvedeli o zavlečení Šimka do Poľska, ihneď sme to oznámili subkomisii a žiadali sme, aby zakročila a zabezpečila jeho vydanie. Subkomisia sa však uspokojila s tým, že až dnes ráno vyslala francúzskeho kapitána Doreaua do Pekelníka, aby prípad vyšetril. Až keď som u subkomisie osobne zakročil, slúbili mi, že vybavia u poľskej vlády, aby dovolila vyšetrovať aj v Čiernom Dunajci a aby páchatelov prísné potrestala. Šimka sme nechali vyfotografovať tak, ako sa vrátil z Poľska. Bosý, z rozbítou hlavou, v dokrvavenej košeli, v otrhanom poľskom mundúre. Medzi žandárstvom panuje veľké rozhorčenie. Ešte večer mnohí vyhlasovali, že ak sa Šimkovi niečo stane, neručia za seba. Šimko sám je v zlom psychickom stave. Počas vypočúvania sa niekoľkokrát zrútil. Hrozil, že každého Poliaka, ktorý mu príde do cesty, zastrelí. Vzhľadom na jeho exaltovanosť a labilnosť budeme musieť vymeniť a poslať do zázemia.

Nielenže Kurihara musel riešiť podobné chúlostivé prípady, ale ocitol sa tvárou v tvár problému priam osudovému. Stalo sa totiž, že dva prostorek šoféri doktora Diela, poľského delegáta na Spiši, sa preriekli, že plebiscitné územie prídu strážiť talianski vojaci a potom ho opanuje polština.

Sprisahaneckú správu dodal Ústrednej kancelárii vždy dobre informovaný msgr. Blaha. Vyvolala rozruch. Ak nie paniku. Večné problémy s Talianmi, najmä s ich delegátom, sa už všetkým zunovali. Ani úradníctvo, ani občania im neboli príliš naklonení. A teraz ešte toto. Ako odpovedeť sa zrodil bezprostredný návrh:

„Nakoľko jestveje projekt, aby talianske vojsko obsadiло Spiš a Oravu, zo stanoviska našich záujmov je žiaduce, aby bolo sem poslané vojsko francúzske alebo anglické, budť japonské, tým skôr, že s tým nie sú spojené žiadne ťažkosti, lebo ide asi o dvesto mužov.“

Kurihara stŕpol. Zvesť zatriasla jeho sebadôverou. Bezkrvňa tvár mu zmeravela. Na čelo vystúpil chladný pot. Hrýzol si pery. Zabudol na diplomatickú obratnosť a horko-ťažko sa ovládal.

Nikto sa však nedozvedel, čo oznamil svojmu ministerstvu. Nezdopovedané zostało aj stanovisko Tokia. Možno sa iba domýšlať, že na túto ústretovú ponuku autority ďalekého cisárstva nereagovali, čo sa v diplomatickom jazyku rovnalo zdvorilému odmietnutiu. Možno si však predstaviť, koľko otázok, rozpakov, pochýb musel takýto návrh vyvolať, od hľadania toho zemepisného bodu čerstvo založeného štátu na mape, cez úvahy o medzinárodnopolitickej rizikách z takého kroku vyplývajúcich, po komplikácie v prípade zasiahnutia do labilného systému stredoeurópskeho regiónu. Otázka povolania vojska japonského cisárstva sa však už v agende subkomisie neobjavila a vojsko japonského cisárstva na Spiš a Oravu nikdy neprišlo.

Keď všetko utíchlo a Šo Kurihara sa upokojil, o to usilovnejšie sa vrhol do plnenia svojich povinností referenta pre

otázky súdnictva. Zúčastňoval sa porád, schôdzí, reklamácií, odvolaní, riešil nejednu väznu otázkou vyplývajúcu z organizácie súdnictva, ako aj z odlišnosťí správy a iných regulatív verejného života v porovnaní s ostatným územím nového štátu.

Najmä problémy so zapojením Slovenska do jednotnej štátnej správy, spojené s odstraňovaním následkov právneho dualizmu pri zavádzaní nového právneho poriadku v justičnej správe, boli sami o sebe ozajstným právnickým rigorózom.

Kurihara bol pri všetkom. Od začiatku sa podieľal na výpracovaní návrhu projektu na organizáciu súdnictva na plebiscitnom území. A hoci oproti ustanoveniam, ktorími sa upravovali pomery v súdnictve na území bývalého uhorského štátu, projekt bol značne anomálny, ministerstvo spravodlivosti ho nielen prijalo, ale neskôr aj schválilo. Lepšie povedané: bolo nútene prijať. Iný nemalo.

Tak sa okresné súdy v Trstenej, Námestove a v Spišskej Staréj Vsi dožili toho, že im ponechali také kompetencie v trestných veciach ako predtým. Ale – prvou inštanciou pre zločiny a trestné skutky, ktoré presahovali právomoc okresných súdov, a súčasne druhou inštanciou, ako nôvum, bol ustanovený medzinárodný súdny tribunál.

Ten pozostával zo štátneho zástupcu a štyroch sudcov. Na základe parity ich navrhovali česko-slovenský a poľský zástupca. Z nich jeden pôsobil ako vyšetrujúci súdca, druhý vo funkcií predsedu súdu. Otázku, či konkrétnu trestnú vec má vo funkcií vyšetrujúceho súdca alebo predsedu vybavovať ten či onen zástupca, riešil pri rozhodovaní žreb.

Nekonečné polemiky o spôsobe organizovania druhej a tretej inštancie medzi delegátmi obidvoch krajín spôsobili biednemu Kuriharovi nejednu prebdenú noc. Hoci svoje vystúpenie ešte vždy ožaroval úctivými úsmevčekmi, mal si na čo ťažkať. Najmä na nedostatok dobre definovaných alternatív.

Zrazu však udrel blesk z modrého neba. A všetko bolo odrazu ináč. Všetky problémy prestali byť aktuálne. Presnejšie: všetky kroky medzinárodnej komisie i jej subkomisie prestali byť opodstatnené. Pretože vo vývoji situácie nastal zásadný zlom.

Vo východobelgických kúpeľoch Spa s chýrnymi prameňami, kde sa koncom druhej svetovej vojny usadil nemecký generálny štáb a cisár Wilhelm II. abdikoval a odišiel do Holandska, sa totiž od 5. do 17. júla 1920 konala konferencia nemeckých a dohodových zástupcov o zásadách plnenia Versailleskej mierovej zmluvy, zvlášť o reparačných povinostiach Nemecka.

A práve v tom čase opäť prebehli povojnové Európe po chrbte vojnové zimomriavky. V apríli poľské vojska podnikli ofenzívnu na východ. Západnou Ukrajinou prešli ako po korze, už začiatkom mája dobyli Kyjev a cesta ďalej sa zdala byť otvorená. Prekvapujúci úspech nesmierne zvýšil prestíž poľskej vlády, osobne Józefa Piłsudského. Varšava sa opíala víťazstvom. No iba krátko. Už koncom toho istého mesiaca červený vrhli na Poliakov až na východiskovú čiaru a povodeň

ich jazdeckých švadron sa hnala na západ. Poľsko stíplo hrózou. Všetky výbojné sny sa zrútili, strach z návratu cárskych čias im zväzoval údy. Porázka spôsobila vzrast opozičných nálad. Vláda podala demisiu. Spoločensky nezakotvený národný demokrat Władysław Grabski, poverený zostavením novej vlády, hoci zmobilizoval dokonca aj staršie ročníky, postupu sovieta nezabránil. Urýchlene sa budovala obrana Varšavy. Trpké rozčarование dezorganizovalo štátne aparát, dezilúzie umŕtvili verejný život, v zahraničí mocneli protipolské nálady z obavy, že konflikt sa rozšíri a starý kontinent sa opäť ocitne na rázcestí. Západ vysiela nad Vislu varovné posolstvo. Navrhoval čo najrýchlejšie priložiť liečivý obváz na toto zapálené miesto Európy. Čo znamenalo za okruhlým stolom rokovať s Moskvou o naliehavej potrebe mieru. Dokonca s hraničnou čiarou bez Haliče, bez Volynska, bez Vítna. Po zmätenej medzihere a Poľskom sotva chcenom súhlase markíza George Curzon, niekdajší vicekráľ Indie, odosla do Moskvy návrh na mier. Za každú cenu bolo treba zaliať horúci popol revolúcie ťafovou vodou.

Za takejto vyhotenej situácie sa v piaty deň konferencie zišli Beneš a Grabski, ktorí bol vlastne iba desiaty deň vo funkcií, aby prerokovali mŕtvy bod vo vzťahoch. Smernicou pre úpravu územného sporu poslúžilo predchádzajúce odporúčanie Rady veľvyslancov. Ako vždy, pravidlá každej hry odjakživa určovali veľkí.

Podľa nich konferencia veľvyslancov bola kompetentná vykonávať rozhodnutia o spornom území. Procedurálny postup predpokladal účasť zástupcov zainteresovaných strán. Predpokladala sa aj povinnosť pred uznesením bezodkladného rozhodnutia vypočuť zástupcov Česko-slovenska a Poľska.

Napriek podchladeným vzťahom ministri bez zvláštnych prieťahov vyjadrili obojstranný súhlas. Ctižiadostív Grabski súce deklaratívne protestoval, s ohľadom na všeobecne dramatickú situáciu v Poľsku však rozhodnutie Rady veľvyslancov prijal.

Pravda, viero hodnosť i dôveru vo zvrchovanosť summitu oslabovala zle utajovaná skutočnosť, že veľmoci inštruovali svojich delegátov, aby Poľsko dostalo severozápadnú časť Spiša, z Oravy časť severovýchodnú. Váhu celému riešeniu nepridal ani poľský Sejm, ktorý iba o päť dní, teda 15. júla, rozhodnutie konferencie odmietol a kritizoval vládu, že si nechala vnútiť vôleu západných štátov. Grabski si tým natolik poškodil povest, že Pilsudski ho o ďalších desať dní, 24. júla, zbavil funkcie.

Vidno, v politike aj privilegované postavenie sa môže stať od večera do rána prepadnutou zmenkou. A vidno, že politická dohoda zväčša býva kompromisom, s ktorým nie sú spokojní ani na jednej, ani na druhej strane. Kým Poliaci si brúšili zuby na peknú porciu Oravy a takmer celý Spiš, odtrhli nakoniec iba to, čo odtrhli. A kým my sme chceli zachrániť všetko slovenské na tamtej strane hranice, prišli sme o to, o čo sme prišli.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NEBOJME SA TURISTOV

Mnohí sa iste pamäťajú, keď na našich dedinách začali trávíť dovolenky ľudia z miest, ale len tí chudobnejší. Majetnejší totiž chodievali do módnych, kúpeľných miest, k moru buď do rekreačných stredisk, ktoré boli súčasťne dobre vybavené, poskytovali pohodlie, ale boli príliš zatláčené, ako napr. Zakopane, Szczawnica, Wisła a pod. Na vidieku bolo predovšetkým lacnejšie, aj keď v tamojších domoch chýbali napr. hygienické zariadenia, nehovoriač o strave, ktorú si turisti či dovolenkári museli zabezpečiť sami. Mali zato ideálny pokoj, čistú vodu, priezračný vzduch a nenarušenú prírodu na dosah ruky.

Odtedy sa na Orave hodne zmenilo. Pomaly sa začína rozvíjať agroturistika. Ľudia zlepšujú podmienky ubytovania pre turistov a svoje domy vybavujú potrebným zariadením. Keď sú už pripravení na prijatie návštevníkov, musia to ešte prihlásiť na gminnom úrade, ktorý pošle komisiu, aby overila, či ponúkané ubytovanie spĺňa všetky vyžadované podmienky. Až potom, keď splňa, komisia vydá patričné povolenie.

Orava je dnes úplne iná. Už sú dávno za nami časy, keď na dedinách prevládala drevená zástavba, keď v domoch chýbalo ústredné kúrenie, vodu sa nosilo vo vedrách a za potrebou sa chodilo za stodolu. Dnes sú v obciach väčšinou murované viacizbové domy, v ktorých prakticky nič nechýba. Ani so stravovaním už nie sú problémy, ako voľakedy. Všimajú si to aj ľudia z miest, ktorí sa čoraz viac hrnu oddychovať na vidiek. Napriek tomu sa agroturistika predsa rozvíja veľmi pomaly. Mám dojem, akoby sa ľudia báli púštať cudzích ľudí (turistov) do svojich domov a akoby nevideli, že sa v nich skrýva dodatočný zdroj príjmov. Dúfam však, že sa to čoskoro zmení.

Spomíнал som, že Orava sa mení. Mení sa aj v tom, že poľnohospodárstvo sa mechanizuje, ľudia si kupujú stroje, v súvislosti s čím miernu z obcí kone. Zriedkavé sú teda obrázky výletov detí na sánkach tahaných koňmi (kuligy). Niektorí súce prišli na nápad a využívajú pre tento cieľ traktory, ktoré súce utiahnu aj 30 saní, ale to už nie je to. Chýba tomu dávna romantika. Verím však, že za Podsrním, ktoré je v súčasnosti v agroturistike najodvážnejšie, pôjdu aj ďalšie obce. Nech konečne tie veľké domy na Orave budú náležité využiť!

FRANTIŠEK HARKABUZ

Výlet na sánkach (kulig) s traktorom namiesto koňa

SPOMIENKA NA SPIŠSKÝCH REMESLNÍKOV

„Ty krásny spišský kraj, ktorý si po stáročia živil Spišiakov, tvrdý horný ľud, sa skrzes mechanizáciu stávaš pomaly púšťou, plnou úhorov“ – vzdychnie si nejeden obyvateľ Spiša. Kdeže sa podeli tie zlatisté lány obilia, ktoré tak tešíli zrak? Dnes na tých poliach možno sem-tam vidieť len maličké stáda pasúcich sa kráv. Aj tie kedysi preplnené výkupné strediská dobytka zívajú prázdnoutou, lebo dnes ľudia jedávajú vtácie krídelká bud' naku-pované bifteky a pod. Spišské polia boli dlhé roky obrábané ručne, jednoduchými nástrojmi, kým dnes tam počujeme vrčanie traktorov a iných strojov, ktoré znečisťujú zdravý horský vzduch.

Vráťme sa však k ručnému obrábaniu polí, k čomu boli potrebné rôzne roľnícke nástroje a tie vyrábali remeselníci, na ktorých sa v súčasnosti už zabudlo. Tak napr. v Kacvíne bol celý rad znamenitých remeselníkov, medzi ktorími boli známi niekoľkí kováči, ako Monkovci bud' Soľava alebo Štefan Kromka, pochádzajúci z Veľkej Frankovej, ktorý popri klasicom kováčstve bol odborníkom na podkúvanie koní. Nemožno opomenúť ani kacvínskych stavbárov, akým bol napr. murársky majster Hasaj a jeho nástupcovia Pacigovci, Šiškovičovci či Vodžakovci. Výborným stolárom bol najmä Jozef Sulír a jeho brat Valent, ktorých okná, dvere a rôzne kusy nábytku slúžia dodnes vo viacerých domácnos-tiach.

Vo Fridmane žil široko-ďaleko známy kolár Ján Pavlík, ako aj kováč Valent Markovič. Po jeho smrti žežlo kováčskeho majstra prevzal Jozef Mirga (Róm). V stavbárstve boli známi najmä Brinčkovci, Barnašovci a Skubišákovci. V tej-to súvislosti treba spomenúť najmä známeho murárskeho majstra Adama Jašaka a jeho brata Antona, ako aj Karola Pavlíka (Čajku) a ďalších.

V nedalekom Falštíne, kde sa do roku 1945 nachádzal panský dvor, práve ten zamestnával potrebných remeselníkov. Bol medzi nimi napr. kováč Jozef Findura, ktorý zhotovoval vozy nielen pre panský dvor, ale aj obyčajné – pre sedliakov, ako aj ďalší znamenitý kováč Štefan Rusnačík. Pripomeňme, že dokedy vo Falštíne existoval dvor barónskej rodiny

Jungenfeldovcov, dovtedy vyrábal vo vlastnom liehovare špiritus. Posledným odborníkom v tejto výrobe, povedal by som „liehmajstrom“, bol Ján Čajka, ktorý tam pracoval do konca druhej svetovej vojny. Naproti tomu v stavbe tkáčskych strojov, presnejšie krosien, vynikal kedy-si najmä Jozef Galarovič z Novej Belej a niekoľko ďalších Bešanov.

Krempachy boli známe z viacerých remeselníkov, akými boli medzi iným kolári alebo kováči. Jedným z najznámejších kováčov bol Ján Tomašovič (Kalata), ktorý sa špecializoval najmä na výrobu pluhov na konský pohon a vozov. Jeho vozy sa vyznačovali jednoducho konštrukciou a zvláštnym klepotom. Každý, kto ho počul, hned vedel, že voz zhotovil Kalata. V Krempachoch boli taktiež vynikajúci klampiari, napr. Slovákovci, ktorí stavali plechové strechy vo viacerých spišských obciach, ako aj stolári. Jedným z najznámejších bol kedysi František Paciga. Povrávalo sa, že Krempašania nepustia z dediny ani halier, keďže si všetky práce na gazdovstve i všetky nástroje a iné potrebné veci urobia sami.

Ako mnohí iste vedia, kedysi takmer v každom spišskom dome tkali súkno, v súvislosti s čím bola na Spiši potrebná česačka vlny (gremplarňa). Mal ju Ján Sproch, ktorý poskytoval služby potrebné

pri spracúvaní vlny v širokom okolí. S tým sa spájalo aj ďalšie zariadenie, spojené s výrobou súkna – valcha, v ktorej sa splstňovalo utkané vlnené plátno, práve na súkno. Takéto valchy sa nachádzali o.i. v Jurgove a v Čiernej Hore od Jurgo-va a boli známe na celom Spiši.

Nakoniec sa zastavme pri obuvníkoch a krajčiroch, ktorých bolo možno stretnúť takmer v každej obci. Jedným z najznámejších obuvníkov bol o.i. Andrej Šiškovič z Kacvína, bývajúci „Za vodou“, ktorý nielenže opravoval obuv, ale aj šil kapce a dokázal ušiť poltopánky a inú koženú pracovnú obuv. Ďalšími známymi spišskými obuvníkmi boli tiež Augustín Bryja z Vyšných Lápš a Jozef Brinčka (šuster) z Fridmana. Ten posledný sa špecializoval na výrobu čižiem, čiže vysokej obuvi so sárami, akú nosili niektorí dôstojníci. Keď ide o krajčirov, k najznámejším patrili napr. Karol Slovik a jeho synovia z Krempách, Milaniak a Ján Bednar z Fridmana, ktorý šil pre chlapov súkenné nohavice a haleny, ako aj František Turkot, ktorý sa venoval najmä šitiu mužských a dámskych nohavíc a kazajok.

Kedysi dávno roľníci nepoužívali umelé hnojivá, len hnoj, a ani na poliach nerobili chemické postreky, vďaka čomu vtedajšie potraviny boli oveľa zdravšie. Ľudia tak nechorávali ako dnes. Dnešné chemické prostriedky na poliach spôsobujú, že máme nielen nezdravé potraviny, ale aj pokazený vzduch, rieky a celé prírodné prostredie. Možno aj preto sú dnes v zdravotných strediskách také dlhé rady?

JÁN BRINČKA

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho a populárneho polského speváka, držiteľa mnohých cien na domácich a zahraničných festivaloch. Pripomeňme, že kedysi vyhral festival v Opoli. Nahral desiatky platni, medzi ktorými je niekoľko zlatých a platinových. Napíšte nám jeho meno a priezvisko a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme pekné slovenské knihy.

* * *

V Živote č. 2/2005 sme uverejnili fotografiu známeho britského herca Seana Conneryho. Knihy vyžrebovali:

Maria Naczk z Fridmana, Martin Borový z Veľkej Lipnice, ako aj Natália Tynusová a Aneta Hasajová z Kacvína.

KÚSOK ZA STAROU HRANICOU

Obec Podvlk bola založená v roku 1585. Jej názov pochádza od zakladateľa Félixia Vlčka. Bola to kedy súčasť obce medzi Horným Uhorskom a Halicou, neskôr počas druhej svetovej vojny medzi Slovenskou republikou a Poľskom. Leží v najsevernejšej časti Oravy, na sútoku Oravky a Bukovinského potoka. Súčasný kostol sv. Martina bol postavený v roku 1767. Na hlavnom oltári je umiestnená socha sv. Martina - rytiera na koni, ktorý svojím pláštom zakrýva kľačaceho žobráka. Ešte dno nedávna sme mohli v tomto kostole nájsť aj slovenský nápis „sv. Martin“, ktorý bol však pri poslednej renovácii vitráží premaľovaný do polštiny.

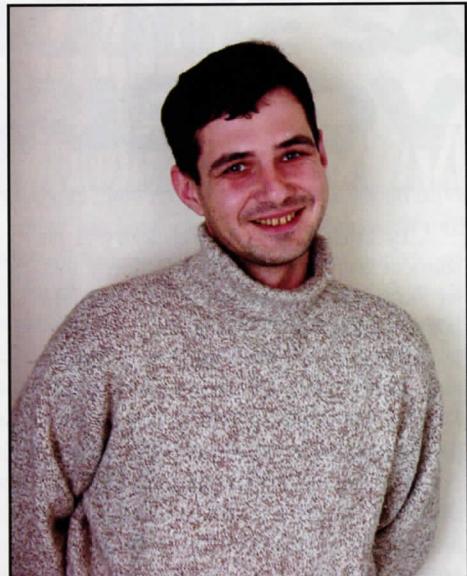
V Podvliku v minulosti mala svoje sídlo zemianska rodina Divékyovcov, ktorá sa tu usídliala v roku 1760. Zostala po nich drevená zemianska kúria, ktorá však v roku 1973 zhorela. V obci sa nachádzajú štyri cintoríny. Na zemianskom cintoríne, ktorý sa nachádza nedaleko starého zemianskeho dvora, sú pochovaní členovia rodiny Divékyovcov a Vlčkovcov. Ďalší cintorín – židovský, na ktorom môžeme nájsť dodnes zachované zaujímavé náhrobné kameňe, bol jediným židovským cintorínom na hornej Orave.

V dnešnej dobe žije v Podvliku približne 2360 obyvateľov, ktorí bývajú vo

vyše 550 domoch. Je tu osem obchodov s potravinami a rozličným tovarom. V obci sa nachádzajú dve základné školy, jedno gymnázium, škôlka a obecná knižnica s čítárňou. Ako v každej obci, aj tu sa nachádza požiarna zbrojnica, ktorá je originálna a nápadná vďaka starej hasičskej striekačke, ktorá je pripevnená na čelnej stene zbrojnice. Pri hasičskom zbere pôsobí aj dychovka, ktorá sa zúčastňuje na všetkých našich podujatiach. Kapelníkom je Ján Palenik. Väčšina obyvateľov obce sa zoberaná polnohospodárstvom. Niektorí však začínajú podnikat, čo podnietilo vznik dielní o. i. na výrobu nábytku a spracovanie dreva a pod. V poslednom čase majú na píle veľa práce, pretože výchrica vlani vylámalá v lesoch množstvo stromov, ktoré tu ľudia dávajú spracovať. V obci už dlhší čas pôsobia dve agroturistické hospodárstva – „U Boženy“ a „Nad Potokom“, ktoré ponúkajú nočľahy pre turistov. Ich služby sú naozaj na vysokej úrovni, o čom som sa osobne mohol presvedčiť.

U richtára

Podvlk je prvou oravskou obcou na ceste k hranici spájajúcej Slovenskú republiku a Poľsko. Ako mi povedal sám richtár, táto cesta je veľmi významná z

Krištof Pieronek

hladiska medzinárodného spojenia a dennodenne ňou prechádza veľké množstvo osobných a nákladných automobilov. Podvlk je, žiaľ, poslednou oravskou obcou, ktorá nemá osvetlenie cesty v obci. Problém je o to väčší, že popri ceste nie je urobený ani chodník pre chodcov a ľudia musia chodiť po ceste. Okrem toho dopravné značky označujúce začiatok a koniec obce zahŕňajú, pravdu povediac, len jednu treťinu obce, v súvislosti s čím vodiči chodia cez časť Podvlika väčšou rýchlosťou, než je povolené. Ide skrátka o presunutie spomínaných značiek fakticky na začiatok a koniec obce. Žiaľ, našu požiadavku správa cest zamietla s nepochopiteľným odôvodnením, že to nemôže urobiť vzhľadom na medzinárodný charakter cesty. Najlepším riešením vôbec by bol cestný obchvat, ktorý tu oddávna plánujú, ale práce

Základná škola č. 1 v Podvliku

Škola č. 2

Pohľad na obec

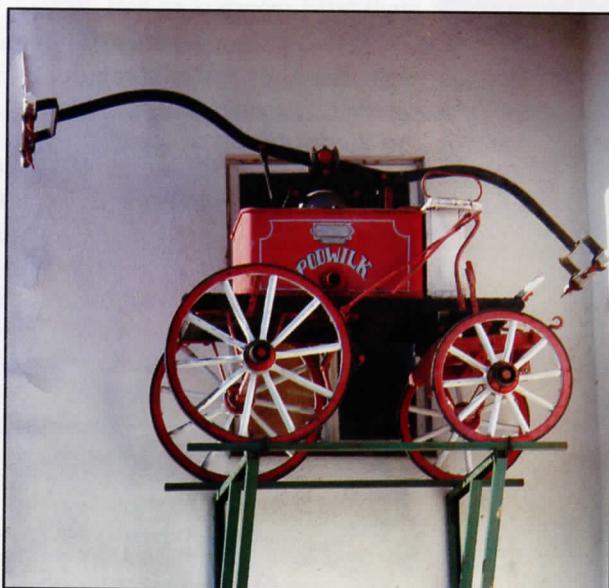
Na starom cintoríne je hodne slovenských nápisov

o nič nepokročili. Táto situácia by sa mala aspoň čiastočne polepšiť, pretože tento rok by sme chceli urobiť dokumentáciu a plán osvetlenia cesty v obci. Okrem toho cestári plánujú ešte v tomto roku zdvihnuť most na tejto ceste o 17 cm. Je to spojené s celkovou modernizáciou tohto dôležitého medzinárodného spojenia.

Obec zároveň plánuje náročnú výstavbu kanalizácie, ktorá si súčasne vyžaduje aj stavbu čističky odpadových vôd. Keďže je to finančne nákladný projekt, zatiaľ je naplánovaná len príprava dokumentácie. V súvislosti s tým obec chce ešte v tomto roku vykúpiť pozemok, na ktorom by mala byť postavená čistička.

Ďalším z väčších plánov je dokončenie dokumentácie a výstavby cesty „Furmanec“, ktorá bude spájať Podvilk s

Stará historická striekačka

Dolnou Zubricou. Vďaka nej sa cesta medzi týmito dvoma obcami skráti až o 10 km a už by nebolo potrebné cestovať až cez Jablonku. Polovica stavby bola urobená už v lani, preto by ju chceli tento rok dokončiť.

Veľkú pozornosť venuje Podvilk oprave poľných ciest. Chce tiež dostavať asfaltovú cestu na židovský cintorín, dokončiť asfaltovanie ulíc, prepojiť ulice cez Pieronky, no a postaviť ihrisko pri základnej škole č.2. Plánov je na tento rok naozaj dosť. Celkový rozpočet pre tento rok v Podvilk je približne 600.000 zlých.

Aby sme to mohli s niečím porovnať, opýtal som sa richtára na investície za posledné dva roky. Napr. v roku 2003 bolo dokončené gymnázium, čím ku škole prípadlo ďalších šesť miestností. Teraz sa

v tejto budove nachádza Základná škola č.2, gymnázium, škôlka a obecná knižnica s čítárňou. Na základnej škole č.1 bola postavená nová strecha. V tom čase bolo opravené aj zdravotné stredisko a cesta k nemu zostala asfaltovaná. Opravený bol úsek cesty z Podvika do Podsklia. Ako každý rok, istú časť finančných prostriedkov pohltila oprava poľných ciest. Okrem toho bola ešte opravená ulica cez Pieronky a vyasfaltované parkovisko pri kostole.

Krajanská činnosť

Podvilk patrí medzi tie obce, v ktorých sa krajanská činnosť stále živo rozvíja. V súčasnosti tu aktívne pôsobí divadelný krúžok Ondrejko a folklórny súbor Kumoratky.

Krúžok Ondrejko viedie Genovéva Prilinská spolu s manželom Eduardom. Má 13 členov. V poslednom čase naštudovali divadelné predstavenie *Potopa sveta*, ktoré chcú predstaviť v Kalianke na Slovensku. Okrem toho majú pripravených niekoľko krátkych humorných skečov. Krúžok má za seba vyše 50 rokov aktívnej činnosti. V tom čase vystupoval na nejednom podujatí nielen v Poľsku, ale aj na Slovensku.

Súbor Kumoratky spája Podvilk s Malou Lipnicou, pretože v ňom vystupuje mládež z obidvoch obcí. Tento 33-členný súbor viedie Kristína Gribáčová z Podvika. Medzi jeho posledné programy patria dve predstavenia: *Oravská svadba* a *Páračky s koledovaním*. Zúčastňuje sa rôznych kultúrnych podujatí, na ktorých prezentuje slovenský a oravský folklór.

Miestna skupina SSP plánuje v najbližšej budúcnosti uskutočniť voľby výboru miestnej skupiny. Preto by som chcel im zaželať, aby nový predseda vniesol do MS vela dobrých nápadov, aby si dokázal poradiť so všetkými problémami, ktoré v tejto funkcií stretne, no a aby sa miestna skupina nadalej pekne rozvíjala.

Text a foto: MARIÁN SMONDEK

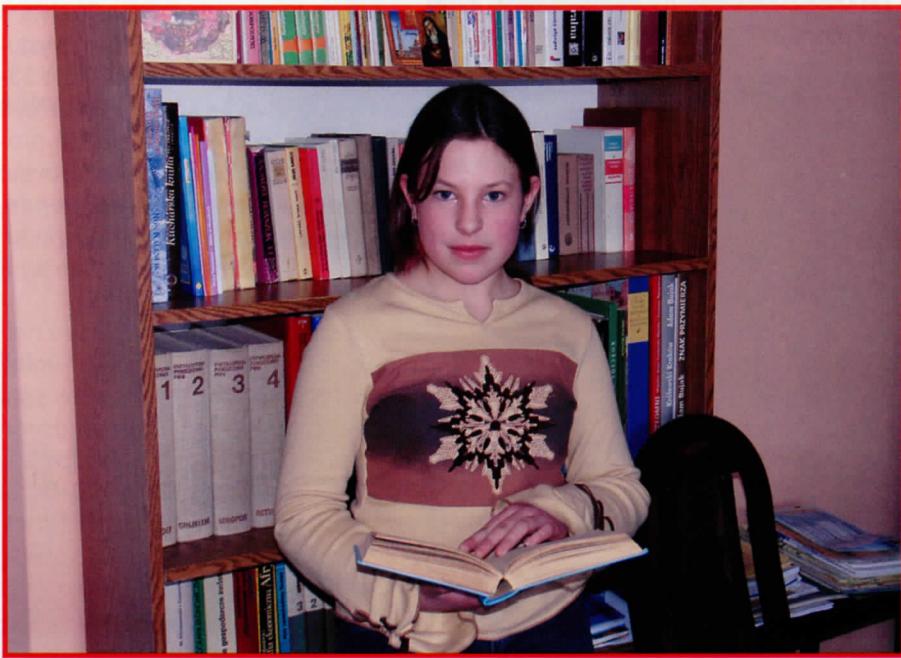
SLOVENČINA NA ORAVE

Oravci mali odjakživa veľmi blízko k Slovensku. Väčšina z nich sa nielenže hrdila slovenskou národnosťou, ale na Slovensku alebo v Čechách aj pracovala. Keď sa po páde komunizmu situácia zmenila, Oravci začali dochádzať do práce na Slovensko v čoraz menšom počte. Zato Slováci začali ešte húfnejšie prichádzať na známe trhy v Jablonke. Čo z toho vyplýva? Že Orava je do dnešných čias regiónom Poľska, kde sa so slovenčinou môžeme stretnúť skoro na každom kroku. Každý týždeň tu prichádza veľké množstvo Slovákov, ktorí tu nechávajú nemalú kôpku peňazí. Kvôli lepšiemu obchodovaniu sa slovenčinu naučil nejeden Poliak, len aby mohol vyjsť zákazníkom nejako v ústrety. Preto ma prekvapuje postoj niektorých riaditeľov a učiteľov škôl, ktorí sústavne odrádzajú rodičov od toho, aby sa ich deti mohli učiť slovenský jazyk v základnej škole alebo gymnáziu.

Keby sa však ukázalo, že tadiaľto cesta nevedie, sú aj iné cestičky, ako sa môžu naučiť deti rozprávať ľubozvučnou slovenčinou. Pekným príkladom takejto náuky slovenského jazyka je aj Marcelina Pavláková z Hornej Zubrice. Zaujala viacerých svojou peknou slovenčinou na Fašiangoch – ostatkoch '2005 v Krempachoch, kde ako jediná vyzprávala po slovensky zaujímavý príbeh o prababičke z fotografie. Z toho dôvodu som sa rozhodol za ňou zájst', aby som sa dozvedel, ako sa naučila tak pekne po slovensky a kto jej pri tom pomáhal.

Ako sa to začalo? Na schôdzi MS asi pred dvoma rokmi sa rozprávali o Fašiangoch – ostatkoch, ktoré organizuje Spolok Slovákov. Všetci prítomní sa zhodli na tom, že by nebolo zle, keby tam vystupoval aj niekto z mladšej generácie. Vtedy Marcellinu dedko navrhol práve ju, a keďže

Marcelina Pavláková

s tým súhlasila, pani učiteľka Vladislava Bogaczová ju začala pripravovať na vystúpenie. Pani učiteľka sa nám признала, že ak by sa to Marcelina ne naučila perfektne, tak by ju na toto

podujatie nepustila. Na vystúpení si musí byť istá a nemôže sa báť. Keď sa zúčastnila podobného podujatia prvýkrát, zarecitovala báseň Ľudmily Podjavorinskej *Kmotry*. Vtedy obsadila 3. miesto. Medzičasom bola v tábore na Slovensku, ktorý pre krajanské deti zorganizoval náš spolok. Veľmi sa jej tam páčilo a pritom sa podučila aj slovenčinu.
– V tábore som sa mobla naučiť aspoň trochu hovoriť po slovensky, ako aj rozumieť tejto reči. Veľmi mi to pomohlo. Organizovali tam pre nás rôzne sút'aže, v ktorých sme získavali body, takže sme boli celý čas v kontakte so slovenčinou.

Tento rok na Fašiangy – ostatky bola pripravená priam profesionálne. Bolo to vidieť na jej vystúpení, ktorým zaujala mnohých divákov. Preto sa ani niet čomu diviť, že vo svojej kategórii získala prvé miesto. Na tom sa však jej záľuba učiť sa slovenčinu nekončí. Pani Bogaczová nám totiž povedala, že by jej v tom veľmi rada pomohla.
– Bola by som veľmi rada, keby sa slovenský jazyk uchytil v celej mladej generácii. Sama si spomínam na časy, ked som deti v škole učila a pripravovala na rôzne podujatia. Vždy to museli vedieť perfektne, aby sa potom pri vystúpení nebáli a svoju úlohu predviedli na úrovni.

Ak chceme, aby sa naše deti naučili slovenčinu, škola je v tomto procese veľmi potrebná. Treba však povedať, že nie je nezastupiteľná. Najdôležitejší je postoj rodičov a nie školy. Preto práve rodičia by mali podporovať svoje ratolesti. Ved' ony sa slovenčinu nenaučia samé. Musí na tom záležať najmä rodičom. Na Slovensku je také príslovie: *Koľko jazykov vieš, toľkokrát si človekom*. Žeby sa toto príslovie netýkalo slovenského jazyka? Mladá generácia sa chce učiť po slovensky. Je to pre ňu bližší jazyk ako nemčina či angličtina. Netreba jej v tom prekážať, práve naopak – pomôcť medziiným propagovaním výučby slovenského jazyka v jednotlivých školách.

Keď hovoríme o nádeji, väčšinou ju vkladáme do rúk mladej generácie. Spájame ju s lepším životom, so zjednotenou a otvorenou Európou, so spoluprácou s inými národmi a štátmi. Medzinárodná spolupráca medzi Poľskom a Slovenskou republikou je na vysokej úrovni. Prečo teda nepomôžeme mladým ľuďom, aby sa takáto spolupráca nadávala ľahšie, bez jazykových bariér, ale im to komplikujeme? Ved' medzi najzákladnejšie piliere takejto spolupráce patrí prihraničná spolupráca.

Text a foto:
MARIÁN SMONDEK

František Šoltýs s manželkou a vnukom

Uprostred Lapšanky

ZIMNÝ RAJ

Spiš je región, v ktorom je plno návštěvníkov aj v zime, aj v lete. Je to skutočný raj pre turistov a oddych. Pekné výhľady a neopakovateľnú zimnú scenériu nachádzame najmä v Lapšanke. Snežným ruchom prikryté vršky a v doline učupené domy vyzerajú ako v krajinе rozprávok. Každého, kto sem príde, očarí tento pohľad a chce tu ostat' čo najdlhšie. Čas akoby sa zastavil a ľudia si pokojne vykonávajú každodenné povinnosti. V zime, keď je viac času, si obyvatelia obce najradšej zájdú k známym, aby sa porozprávali. Ľudia si všelijakо krátia zimné obdobie. Napr. Anton Šoltýs práve pripravoval novú hojdačku na leto do svojej záhrady. – Teraz mám čas. Aby som sa nenudil, rozhodol som sa pripraviť sa na letnú sezónu. V lete sa zíde pre deti. V záhrade už má svoje miesto aj krásna drevená besiedka s vyhliadkou na pekný lapšanský chotár.

Obecné záležitosti

Zašli sme za krajanom Františkom Šoltýsom, aby sme sa pozehnávali o dianí v obci. V širokom okolí sa veľa hovorilo o

Najhlavnejšie budovy – škola a zbrojnica

pláne výstavby šiestich lyžiarskych vlekov. Zatiaľ sú to len plány, keďže sa stránky nedohodli. Vlani Lapšančania začali finančne náročnú investíciu - opravu kostolnej veže a pokryli kostolnú strechu medeným plechom. Ako nám povedal krajan Šoltýs, stalo to obec 60-tisíc zlých, čo je pre nevel'kú obec dost' veľa. Neboli pripravení na takúto vysokú sumu. Istú čiastku si požičali aj od miestneho požiarneho zboru. Vďaka tomu úspešne zavŕšili opravu kostola. Každá rodina prispieva na to sumou 30 zlých mesačne. Lapšančania, ako hovoria majú dobrého kantora, ktorý však odcestoval do Spojených štátov amerických, ale dúfajú, že sa ešte vráti. V súvislosti s tým sa obávali, či si nájdú nejakého náhradníka. Ten istý problém majú aj Vyšnolapšania, ktorí mali toho istého kantora. Verme, že náhradníka nájdú, čo im aj želáme.

Inou veľmi horúcou tému sú teraz v Lapšanke príplatky z Európskej únie, ktoré už dostali skoro všetci žiadatelia v tejto obci. Väčšina gázov využije tieto peniaze na drobné nákupy, či opravy alebo rôzne poplatky. – Ja, - podotýka František, - som spočiatku neboli presvedčený, že vobec niečo dostaneme len tak bez vlastného väčšieho finančného vkladu. Žiadost' sme dali a čakali sme, čo bude. Dnes mnohí, ktorí z príplatkov rezignovali, možno aj l'utujú, ale majú možnosť podať žiadost' tento rok. Obavy a neistota sprevádzajú viaceré novoty, ktoré do nášho života zaviedla Európska únia. Mnohí z nás si kladú otázku, čo to len bude.

Tu môže byť naozaj raj pre lyžiarov a turistov

Stará kaplnka vysoko nad obcou

Viacerí už dospeli k záveru, že každej novote sa dá prispôsobiť. Pred nami je ešte dlhá cesta, kým sa úroveň národného hospodárstva vyrovná západu. Prvý krok sme už urobili. Robme teda ďalšie, ale nesmieme pri tom zabudnúť na naše vlastné hodnoty, ktoré môžeme my poskytnúť západu. Nie je to ľahké, ale ani nevykonateľné, stačí dobrý plán prezentácie našich výrobkov na vonkajšom spoločnom trhu.

Plány požiarnikov

Ešte v tomto roku by požiarnici chceli zmodernizovať kuchynské priestory v miestnej zbrojnici. Šlo by o nákup plynového sporáka s elektrickou pecou na pečenie, výmenu umývadla ap. Z požiarnickej výzbroje plánujú kúpiť rebrík, 10 kusov hadíc a napojenie zboru na ústredňu ohlasujúcu požiare a pod. Je to snáď najdôležitejšia úloha pre požiarnikov v tomto roku. Zbor navýše potrebuje ešte zaškoliť ďalšieho vodiča.

O tom, že požiarnici musia byť zdraví, niet pochýb, preto sa uskutočňujú preventívne lekárske prehliadky. Aj členovia dobrovoľných požiarnych zborov sa musia podrobniť takejto prehliadke, čo na začiatku roka urobili aj požiarnici z Lapšanky, ako aj celej nižnolapšanskej gminy. Takéto školenie a lekárska prehliadka sa uskutočňujú každé tri roky.

Miestna skupina SSP

Časopis Život sa nerozlučne spája s našimi krajanskými domácnosťami. Tako je aj v Lapšanke, kde krajania pravidelne čítajú nás časopis. Ako vo väčšine skupín, aj tuná počet členov sa nemení. Najčastejšie ubúdajú starí členovia. Mladí ľudia neprejavujú príliš veľký záujem o dedičstvo predkov. Kde väzí príčina? Nuž jednoznačná odpoveď na túto otázku neexistuje. Každý uvádzza inú a možno aj podobnú. Isté je však to, že keď sa do krajanského diania nezapojí mládež a mladí ľudia, hnutie vymrie prirodzenou smrťou. Pouvažujme o tom a hľadajme východisko, kym nie je príliš neskoro.

Ľúto nám bolo odchádzať z tejto čarovnej krajiny, kde sa čas zdanlivo zastavil, do uponáhľaného mestského života, ale povinnosti si to vynútili.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

a margo poľského politického činiteľa Zygmunta Lasockého, o ktorom som hovoril aj vo svojom referáte v súvislosti s akciou poľského Ministerstva zahraničných vecí, ktoré v r. 1927 začalo organizovať tajnú akciu s cieľom „prebudíť poľské národné vedomie“ obyvateľstva Spiša, Oravy a Kysúc. Zygmunt Lasocki ako poľský vyslanec v Prahe v tom čase, namietal proti tejto akcii a napísal do Varšavy doslovne: „Úspech uvedenej akcie považujem za vylúčený...“ Nasledovalo jeho okamžité odvolenie z Prahy. Poľská iredenta pokračovala až do jesene 1938 a skončila sa vynúteným – aj vojenským zásahom –

SEVERNÉ SLOVENSKO

DOKONČENIE Z Č. 3/05

odstúpením časti slovenského územia na sever Slovenska... Vtedy už autonómneho Slovenska v rámci Česko-Slovenska. Ale to som tiež podrobne opísal vo svojom referáte.

Zaujímavou hodnotou p. Roszkowski problematiku neuskutočnenej spolupráce medzi Poľskom a Československom vo vzťahu k očakávaniam Francúzska. P. Roszkowski píše doslova: „Nuž tak najmä z pohľadu Francúzska žiadúca spolupráca Poľska a Československa – na podklade aktivity proti úsiliu Nemecka a Maďarska o revíziu hraníc a znovu vybudovanie vojenského potenciálu – nemala praktické šance na realizáciu. Poľsko nemalo totiž záujem zabezpečiť sa proti Maďarsku, ktorému odobralo jedine kúsočky Spiša a Oravy, voči čomu ostatne vo vzniknutej situácii Budapešť nemala voči Poliakom väčšie výhody. Naproti tomu Praha – ubezpečovaná nemeckou diplomaciou, že niesie nejakých zásadných rozporov medzi Nemeckou ríšou a Československom – nevidela nemecké ohrozenie, v súvislosti s čím neprejavovala väčšiu ochotu spolupracovať s Poľskom proti Nemecku. Navýše Prahu a Varšavu rozdeľoval hrančný spor a taktiež vzájomná nevraživosť. Vyplývala okrem iného – z jednej strany – z podpory, ktorú Československo poskytovalo protipolským činnostiam Ukrajincov – a z druhej – z podpory slovenských národných aspirácií zo strany Poľska.“

Veľmi ľutujem, ale musím konštatovať, že p. Roszkowski v uvedených riadkoch hodnotí veľmi jednostranne československo-poľské vzťahy v celom období rokov 1918 až 1939. Akoby to boli vzťahy len nepriateľstva a nevraživosti a neboli aj roky zblížovania a hľadania dobrých susedských vzťahov. Vo svojom referáte som sa usiloval o nich hovoriť. Podrobne sa k nim vracať nechcem, ani reagovať na tvrdenia takého druhu, ako že „Poliaci vzali Maďarom kúsky Spiša a Oravy.“ Ako im mohli vziať to, čo nemali?!

K významanému zblíženiu medzi Prahou a Varšavou došlo napr. v r. 1921, keď sa ministrom zahraničia v poľskej vláde stal Konstanty Skirmut, prívrženec čs.-poľskej spolupráce. Hned sa aj prikročilo k rokovaniom o uzavretie politickej zmluvy, ktorá bola podpísaná v Prahe 6.11.1921 Benešom a Skirmutom a v tajnom protokole sa čs. strana zaviazala podporovať poľské nároky na Východnú Halič, hoci západné

mocnosti uznali poľské východné hranice až 15. marca 1923! Táto dohoda však nebola ratifikovaná, vzťahy medzi našimi štátmi sa zhoršili pre poľské nároky na Javorinu vo Vysokých Tatrách.

K pokusom o nové zblíženie došlo až v r. 1924 a pražská vláda pristúpila k istej koordinácii politiky voči Nemecku, čo bolo vtedy viac v záujme Poľska ako Československa. Stručne povedané, v období Weimarskej republiky neboli problém nemecko-českých hraníc, lebo tu boli obojstranne uznávané historické hranice, na rozdiel od poľsko-nemeckých hraníc, ktoré vznikli po prvej svetovej vojne zložito, na základe plebiscítov, bojových stretnutí, aj povstaní. Situácia sa „vyrovnila“ až po uchopení moci v Nemecku Hitlerom, ktorý začal

vtedy vystrelili do davu, jedna žena padla okamžite mŕtva a iní boli väzne zranení. Dav sa rozutekal, ale svojim činom prelaknuli vojaci tiež utiekli do Žywca a vôbec nečakali na návrat veliteľa z Kubína.

Keď mi o tom všetkom hovoril vojak dobrovoľník, mladý gymnáziast, ktorého som práve poslal s listom k veliteľovi do Polhory (lebo sa mu podarilo utiecť pred hnevom ľudu), povedal som s bolesťou v srdci a smutným ako hrob hlasom: Prísaha Polhory, Rabče a Sihelného, zložená Poľsku 17. novembra tak vrúcne a ochotne, bola vojakmi Poliakmi porušená. Živelná láska k Poľsku sa medzi ľudmi zmenila na živelnú nenávist.“

Tolko Ferdynand Machay. Treba len spresniť, že mŕtvych bolo viac, lebo až šest a viacerí boli zranení. Odvtedy sa tam už Poliak nesmel ukázať. A nešlo o vyvezenie do Poľska nejakých „veci“, ale potravín. Preto sa Polhorčania postavili proti ich vyvezeniu do Poľska, ved bol hlad.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ
prvý konzul ČSR v Katowiciach
1947-1950

ALEBO HORNÉ UHORSKO? (3)

realizovať program podľa hesla „Ein Volk, ein Reich, ein Führer“ a tu došlo k dosť nepochopiteľnému zvratu v poľskej zahraničnej politike hľadania zblíženia s Berlínom. Pravda, to už v Poľsku vládol Piłsudski, ktorý neveril v budúcnosť Rakúska a Československa... čo sa mu vlastne splnilo, len zabudol obrátiť stránku histórie a prečítať si: Neuplynne ani rok a na rad príde Poľsko...

P. Roszkowski má aj výhrady voči môjmu opísaniu udalostí v obci Polhora, kde poľskí vojaci strieľali do slovenských občanov. Uvediem preklad z knihy F. Machaya Moja droga do Poľska (s. 117-119):

„Na Orave do 18.11.1918 bola v poľských rukách už celá Babia hora s obklopujúcimi dedinami. Dokonca v takej Rabči a Polhore, kde nám mestny farár zo všetkých síl prekážal, na obrovskom zhromaždení 17.11. pred kostolom po omši všetko prisahalo Poľsku, len nahnevaný kňaz Murdzia sa prizeral ľahostajne tomu živelnému vyslovovaniu sa jeho ovečiek za Poľsko. A nepochybne mali by sme dnes i tieto dedinky, keby nie istá veľmi smutná udalosť v obci Polhora. Tieto dedinky sme stratili (a teda s nimi aj susediacu Babiu horu) vďaka nešťastnému správaniu sa vojakov zo Žywca, ktorí obsadili toto zákitie bez porozumenia sa s nami a vyvýiali tam činnosť a robili politiku na vlastnú päť. V Rabči a Polhore mestni parobci zničili a vyrabovali celkom všetkých Židov. Po príchode našich vojakov sa obrátili obrabovaní Židia na vojenské velitelstvo s prosbou, aby im boli nápomocní pri hľadaní ukradených vecí. Žandárov totiž už nebolo. Vojaci sa podujali na túto prácu. Dovtedy by bola vec v poriadku. Židia, ktorí vedeli dôkladne, kde sa ich veci nachádzajú, slúžili vojakom potrebnými informáciami. Keď vojaci popriprávali celé hŕby na námestie, ľudia sa začali búriť proti ním. Rozhnevaní ľudia sa vo veľkom množstve zhromaždili s kyjmi, vidlami, motykkami a sekerami a žiadali vojakov, aby sa neopovážili vyviezť tie veci z dediny. Veliteľ v ten deň tam nebol, odišiel do Kubína na rozhovor so županom, nevedno v akej záležitosti. Vojaci boli bezradní, nevedeli s ľudmi zmierivo sa zhovárať. Na vyhľážky obyvateľstva odpovedali tiež vyhľážkami, že budú strieľať. Medzi ľudmi tiež nebolo rozvážneho človeka, začali teda kričať, aby sa vojaci stade pratali, nadávali im do zlodejov a približovali sa k nim čoraz bližšie s vidlami a sekerami. Vojaci

DILONGOVÁ TRSTENÁ

- **3. júna 2005** sa v Trstenej (na Orave) bude konáť XIV. ročník celoslovenskej recitačnej súťaže Dilongova Trstená. Súťaž sa koná na počesť 100. výročia narodenia veľkého trstenského rodáka, básnika a prozaika Rudolfa Dilonga.
- Súťaž sa uskutoční v jednom dni v zariadeniach Mestského kultúrneho strediska, Mestského úradu a Základnej školy Rudolfa Dilonga v Trstenej. Súťaží sa v slovenskom jazyku. Prednášané texty si recitátori môžu vybrať voľne zo slovenskej a svetovej duchovnej poézie a prózy. Podujatia sa môže zúčastniť aj krajanská mládež z hornej Oravy a severného Spiša (Poľsko).
- Súťaží sa v troch kategóriách (v poézii aj próze):
- I. kat.: žiaci 5. a 6. ročníka základných škôl a všetkých ročníkov gymnázií,
- II. kat.: študenti stredných škôl,
- III. kat.: dospelí.
- **Záväzné prihlášky treba zaslať najneskôr do 9. mája 2005 na adresu:** Mestské kultúrne stredisko, ul. Čsl. armády 957, 028 01 Trstená, Slovacia. E-mail: mskstrstena@orava.sk. Tel.: 0042143/5392276. Fax Mestského úradu v Trstenej: 0042143/5310125. Srdečne pozývame.

L'UBOMÍR FEDORÁK
riaditeľ

POTOMKOVIA OLEJKÁROV

Pomaly mizne a raz sa možno úplne stratí kedysi slávny pojem olejkárstvo a s ním sa pominú i zmienky o jeho predstaviteľoch – olejkároch. O prostých Slovákoch, čo pred dvesto až štyristo rokmi brázdili šíravy Európy a Ázie. Pravdaže aj priestory Poľska a celé severné karpatské predhorie, kde sa po nich donedávna zachovávali vzácné pamiatky.

Olejkári svojím umom výroby prírodných, hlavne rastlinných liečiv a obchodnými schopnosťami šírili na svojich cestách dobrý chýr o účinkoch liečiv vyrobených doma z prírodných zdrojov – bylín, živočíchov a minerálov. Dali o tom široko vedieť aj v Poľsku a tak vytvárali blízke vzťahy medzi ľudom oboch krajín triiacich pod vládami cudzích panovníkov, ktorí pre chýbajúcu zdravotníctvu opateru vôbec nedbali o zdravie ľudovej pospolitosti, najmä keď navyše chýbali priadiľ lekári. Uhorský doktor – ako občas olejkárov nazývali, keďže v tom čase pojim Slovák neboli ešte v cudzích krajinách známy – bol výše dve storočia vlastne zdravotným misionárom. Až znehodnocovanie samotnej výroby liečiv, silnejúce mastičkárstvo a šarlatánstvo, rast počtu vzdelených lekárov a napokon i zákaz olejkárskej činnosti vo viacerých krajinách spôsobilo, že olejkárstvo začalo upadať, až nakoniec úplne zaniklo.

Z olejkárov sa stávali predavači korenín – Šafraníci, potom podomoví obchodníci – hauzíri. Olejkári v drevených skrinkách – pudlach a hauzíri aj na konských povozoch prechádzali rôznymi krajinami, najmä Poľskom, a vytvorili si aj vlastný jazyk, presnejšie povedané slang. Až sa nechce veriť, že od konca 16. storočia až po prvú polovicu 19. storočia odchádzalo z Kláštora pod Znievom a okolia, ako aj z Turca do troch tisíc ľudí ročne. Zdatnejší a schopnejší, najmä v Poľsku a Rusku, zakladali vlastné obchody a tak pomáhali tvoriť a zveľaďovať domácu ekonomiku Slovenska – vtedy ešte vo svete neznámej zeme.

Dnes zostali po nich už iba miznúce spomienky a stopy v niektorých múzeách, rodinné pamiatky a možno jediná monografia prof. J. Hroziencíka – Turčianski olejkári a Šafraníci, vydaná v r. 1981.

V tejto publikácii autor sústredil dostupné množstvo údajov aj o veľkých osobnostiach a ich potomkoch, ktorí sa významne zapísali do dejín slovensko-poľských vzťahov, ale aj do vlastných kultúr. Hodno spomenúť napríklad esej Poézia a život (1935) Stanislava Mečiara alebo básnika Andreja Žarnova, Františka Šubíka a mnohých prekladateľov z poľštiny, napr. P. Halašu, J. Stana a ďalších. V Turci sa veľmi dlho medzi ľudom zachovala poľština, čo zohralo významnú úlohu počas druhej svetovej vojny aj v pomoci triiacim Poliakom po Varšavskom povstaní.

V bezprostrednom pôsobení na neľahké osudy slovenskej pospolitosti v minulosti zohrali veľkú úlohu, najmä v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia, tí potomkovia olejkárov a Šafraníkov, ktorí sa zmohli práve v Poľsku a stali sa významnými podnikatelia v rôznych mestách. Vo Varšave to boli Országovci a A. Zbirowský, v Dubne A. Škultéty. Mimoriadnu pozornosť si zaslúžia najmä Országovci.

Rodina Országovcov, pochádzajúca z Kláštora pod Znievom, má pôvod svojho názvu pravdepodobne v pojme dŕžava, vlast - maďarsky országh. Na odlišenie od iných sa začali takto nazývať poniektorí kláštorskí Slováci, olejkári. Országovci sa potom zapísali do histórie Slovenska, ale aj Poľska, obdivuhodným spôsobom.

Olekár z Turca

Bolo ich viac, hodných opravdivej úcty. Jedným z prvých bol Ján (1816-1888), rodák z Lazian, dnes súčasť Kláštora pod Znievom. Ako kňaz pôsobil nakoniec v Turčianskom Sv. Ďuri až ako vychýrený ľudový liečiteľ. Nadovsetko však ako národnobuditeličký pracovník. Zaslúžil sa o založenie gymnázia v Kláštore pod Znievom, jedného z prvých troch slovenských gymnázií, bol zakladajúcim členom Matice slovenskej a mecenášom iných národných spolkov. Jeho práca nie je podnes plne zhodnotená.

Nás zaujímajú bezprostredne kláštorskí Országovci a aj ich blízki príbuzní: Jozef z Ležiachova a Ignáč z Láclavej-Abramovej. Súvisí s nimi významná organizátorská, hospodárska a sociálna činnosť vo Varšave, kde spolu s Jurajom založili v roku 1879 obchodnú firmu – Bratia Országovci, v ktorej neskôr osobitne účinkovali Ján a Jozef Miloslav. Všetci boli potomkami olejkárov a Šafraníkov.

Chronologicky najstarším zakladateľom firmy, neskôr veľkého obchodného domu vo Varšave, bol Jozef (1836-1925), syn Tomáša, ktorého otec sa usadil v Ležiachove. Matku mal z Poľska a jej krv prúdiaca v Jozefových žilách ho nakoniec priviedla v otcových šlapajáčach späť do Varšavy. Tu bol nielen spoluzakladateľom firmy, ale sa aj aktívne zapojil do práce rozširujúcej sa slovenskej kolónie v tomto meste. Oženil sa s Paulínou Kruszewskou (1843-1925). Počas prvej svetovej vojny organizoval protuhorský odboj a slovenských dobrovoľníkov. Stal sa členom Čes-

koslovenskej národnej rady. Zo svojho privaršavského statku v Kobyľke všemožne podporoval vznik Česko-slovenska a úprimné zbratanie s obnoveným Poľskom.

Vynikajúcimi osobnosťami boli i dva synovia posledného z olejkárov z Kláštora pod Znievom Jána – Ignác a Juraj. Ignác (1844-1900) mal činorodé zázemie. Matka Janka patrila k národnobuditelskej rodine Capkovcov, z ktorej pochádzal predčasne zomrelý básnik Ján Capko-Znievsky (1846-1867). Ignác sa tiež vo Varšave podieľal nielen na spoluútvorení firmy, ale podporoval na Slovensku aj ženský spolok Živenu. Jeho dva synovia Ján a Jozef a dcéra Viera, vydatá Kohútová, hrali významnú úlohu v poprevratovom živote Slovenska. Syn Slavomír bol signatárom – podpisovateľom Martinskej deklarácie, ktorou sa Slovensko definitívne prihlásilo k spolužitiu s Čechmi. Ignác zomrel v Láclavej-Abramo-vej.

Mladší brat Juraj (1849-1926) vynikol vo Varšave ako mladý obchodný podnikateľ a bol spoluzakladateľom obchodného domu. Neskôr sa zapojil do práce hnutia Slovákov vo Varšave a po návrate domov horlivovo podporoval Slovenskú muzeálnu spoločnosť, Živenu a Lipu. Umrel v rodisku.

Do dejín varšavského veľkoobchodu, ba celého Slovenska, sa zapísal Ján (1861-1920). Jeho náhle úmrtie u tety v Kláštore pod Znievom, jeho rodisku, sa stalo priam legendou.

Otvoril dvere a ohlásil sa: Tak už som doma! – a odpadol mŕtvy. Jeho otec Ján a matka, rodená Peťková, boli taktiež z rodu olejkárov, ba aj manželka Paulína pochádzala z olejkárskej Matušovičovcov. Jánovi úrady zakázali študovať v Uhorsku, preto absolvoval Obchodnú akadémiu v Prahe a odšiel do Varšavy. Tu sa čoskoro stal spolumajiteľom a vedúcim obchodnej firmy Bratia Országovci, ktorá sa stala veľkým obchodným domom vo vlastnej štvorposchodovej budove na ulici Leszno č. 17.

Tu sa konali porady slovenských obchodníkov z Poľska a celého Ruska, vymieňali sa skúsenosti a osobne sa zabezpečovali dodávky najrozmanitejšieho tovaru okrem nábytku. Mnohým firmám pomáhal aj finančne. Tak sa tvorila a vzmáhala ekonomika na Slovensku vo veľmi nepriaznivých pomeroch pred prvou svetovou vojnou.

Veľmi dôležité bolo zabezpečenie práce, živobytia a vzdelávania chudobným slovenským šuhajom, najmä sirotám a polosirotom. Tí nielenže pracovali v obchodnom dome, ale sa aj vzdelávali v obchodnej škole a mnohí z nich práve vďaka Jánovi, ktorý každého volal bratom, túto školu absolvovali, kým vojnové udalosti tento pokrok nezahatali. Jedným z nich bol aj otec autora tohto článku. Mnohí Slováci sa po vojne uplatňovali ako odborníci a národonoci.

Ján sa stal popredným predstaviteľom slovenského národného hnuta,

Olekár z Valča

prvým predsedom Československej besedy vo Varšave, podpredsedom Čs. spolkov v Rusku a podpredsedom odbočky Národnej rady. Po vojne bol zvolený za predsedu Správnej rady čs. spoločností pre priemysel a obchod.

Druhý Kláštorčan Jozef Miloslav (1882-1931), syn Jozefa, Jánovho strýca, sa stal v roku 1910 tajomníkom országovského veľkoobchodu a po vojne v Bratislave zastával miesto predsedu Zväzu páleníc a likérov na Slovensku. Hneď na začiatku prvej svetovej vojny pomáhal vo Varšave organizovať porady slovenských spolkov. Bol členom delegácie u círa v septembri 1914 a v Kyjeve bol v októbri 1916 spolutvorcom rady odboja. Patril k organizátorom Československej družiny a ako popredný legionár sa stal prvým poradcom jej veliteľa. Domov sa vrátil ako major legií.

Odtedy uplynulo viac rokov. Nadišla druhá svetová vojna a Varšavské povstanie. Práve vo Varšavskom povstani v r. 1944 zahynuli viacerí príslušníci rodiny Országovcov, ktorá aj takto splatila vlasteneckú daň za slobodné Poľsko.

Krátky náčrt osudov tvorcov slovensko-poľských vzťahov v minulosti a významnej firmy Bratov Országovcov nech prispeje k poznaniu rozvoja bratského porozumenia našich národov a k jeho neustálemu prehľbovaniu.

Doc. MUDr. JÁN JUNAS, CSc.

KRÁTKO ZO SPIŠA

Kacvín a Malú Frankovú spojí one-dlho asfaltová cesta – zdôrazňuje sa to v dohovore medzi obidvoma mestnými samosprávami z oboch strán hranice. Medzi oboma obcami je zatiaľ peší hraničný priechod, ku ktorému vedie polná cesta. Gmina Nižné Lapše už vlni dostala na tento ciel peniaze z fondu PHARE v rámci medzinárodnej spolupráce prihraničných regiónov v Poľsku a na Slovensku. Slováci sa opäťovne obrátili so žiadosťou o pod-

poru z fondu PHARE, keďže minulý rok ich žiadosť nevyhovela.

* * *

Novým veliteľom Gminnej správy požiarnych zborov v Nižných Lapšoch sa stal Jozef Prelich z Fridmana.

* * *

V nedele 6. marca 2005 sa uskutočnili v Novej Belej richtárske volby. Doterajšieho richtára Jozefa Klukoszowského vystriedal v tejto funkcií kraján Jozef Majercák.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Vyhodnotili sme ďalší ročník výtvarnej súťaže Života, na čo iste netrpezlivu čakali naši mladí čitatelia zo základných škôl a gymnázií. Preto kym zverejníme mená víťazov a odmenených, najprv niekoľko poznamok na margo súťaže.

Téma súťaže znala: *Moje oblúbené zvieratko*. Bola jednoduchá a súčasne poskytvala viaceré možnosti zobrazenia. Uviedli sme aj niekoľko pomocných námetov, ktoré iste pomohli viacerým účastníkom. Súťaže sa zúčastnilo 587 autorov z 26 základných škôl a 6 gymnázií, ktorí nám poslali až 599 prác. Tešíme sa, že záujem o našu súťaž bol taký veľký, a tým viac, že sme dostali práce aj zo škôl, ktoré sa na tej súťaže už oddávna nezúčastňovali, ako napr. Durstín, Repiská, Falštín, Chyžné, Podsklie. Dúfame, že v budúcnosti dostaneme aj z ďalších, napr. z Tribša, Pekelníka, Fridmana či Lapšanky.

Pochvalu si zaslúžia školy, ktoré do súťaže pravidelne posielajú veľké množstvo prác, najmä Jurgov (70), Krempachy (61), Horná Zubrica č. 2 (38), Malá Lipnica č. 2 (37) a Veľká Lipnica č. 4 (31).

Cieľom tejto súťaže je vzbudit záujem žiakov o výtvarníctvo a podnetiť ich k uměleckému prejavu, čo sa nám aj darí. Svedčí o tom množstvo zaslaných prác a ich vysoká úroveň. Preto nie div, že porota pri hodno-

Sova - plastika Petra Bandyka (6. tr.) z Prívarovky

Tiger - maľba Moniky Szramovej (6. tr.) z Kacvína

SÚŤAŽ ŽIVOTA UZAVRETÁ

tení mala plné ruky práce. Pri hodnotení prác brala do úvahy nápaditosť autora, výtvarnú techniku, zručnosť v narábaní štetcom, pastelkami či ceruzkou, samostatnosť pri tvorbe práce, celkový estetický dojem, ako aj kompozíciu práce. Autori pri spracovaní témy používali rôzne techniky, čo spestilo zobrazenie každého námetu. Najviac bolo kresieb a malieb, ale nechýbali ani koláže, maľby na skle a plátne, práce z cesta, plastelíny, vystrihovačky atď. Viacerí účastníci nás presvedčili o tom, že majú bohatú predstavivosť a fantáziu, vedia používať rôzne výtvarné techniky, majú cit pre výber farieb a pod. Keď ide o tematiku, mladí umelci väčšinou zobrazovali rôzne druhy psov, zajacov, mačiek, motýľov, papagájov, bocianov, veveričiek, rýb ap. Podľa zobrazených námetov vidieť, že deti poznajú mnohé zvieratá, ktoré sa vyskytujú na ceľej zemeguli.

Ostáva nám len podčakovať všetkým účastníkom súťaže a aj ich učiteľom, ktorí im boli nápomocní pri spracovaní témy. Výhercom blahoželáme a už dnes pozývame všetkých na novú súťaž Života, ktorú vyhlásime v septembrovom čísle nášho časopisu.

REDAKCIÁ

VÍŤAZI

Mladšia skupina

(Od 1. do 4. triedy)

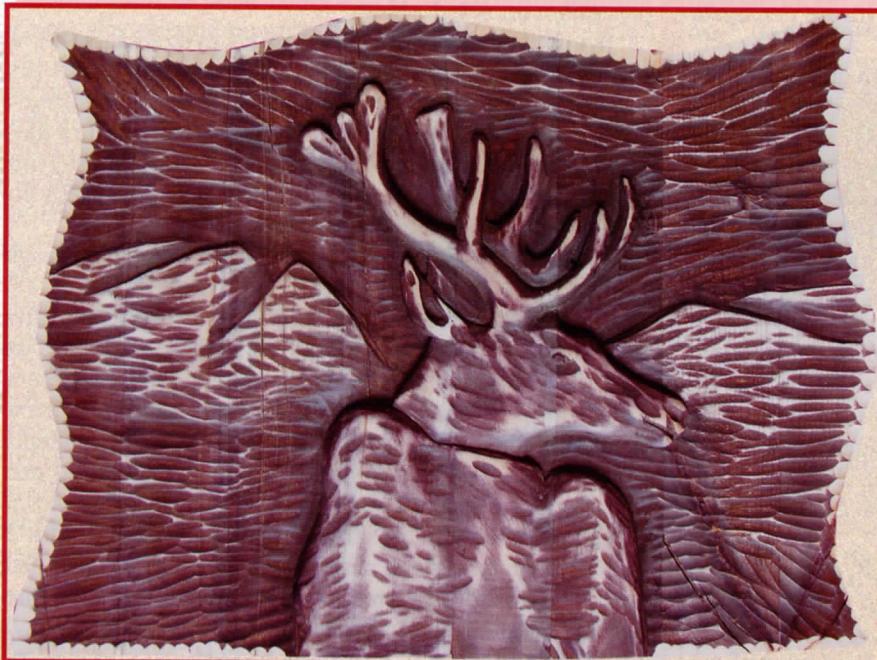
1. Matúš Grigľák (2. tr.) z Vyšných Láps za kresbu Pes
2. Konrád Dzieža (1. tr.) z Podvľka za kresbu Psi
3. Adriána Wněková (4. tr.) z Krempách za prácu Dva psi
4. Hedviga Milaniaková (2. tr.) z Nedece za kresbu Kôň
5. Magdaléna Stopiaková (2. tr.) z Maľej Lipnice za kresbu Papagáje
6. Magdaléna Hetmanská (4. tr.) z Jablonky za kresbu Kôň Blesk
7. Agneša Václavová (4. tr.) z Čiernej Hory za prácu Labuť
8. Peter Bandyk (4. tr.) z Veľkej Lipnice za prácu Medveď
9. Izabela Silanová (2. tr.) z Jurgova za kresbu Bocián a žabka
10. Daniel Matušek (3. tr.) z Kacvína za kresbu Veverička
11. Alžbeta Rusnaková (2. tr.) z Dolnej Zubrice za kresbu Moja mačka
12. Kamil Sačzek (0. tr.) z Harkabuza za prácu Môj poník a ja na prechádzke v zime
13. Margita Šoltýsová (4. tr.) z Novej Belej za kresbu Jeleň
14. Klaudia Szpaková (4. tr.) z Podsrnia za kresbu Pavúk

15. Evelína Škodoňová (1.tr.) z Chýžného za kresbu Môj pes Ares
- Božena Milaniaková (0.tr.) z Falština za kresbu Pes Pimpuš

Ďalších 29 účastníkov sút'aže porota odmenila slovenskými knihami:

1. Matej Vojtas (3.tr.) z Jurgova za kresbu Pes Ringo
2. Patrícia Chovancová (4.tr.) z Jurgova za kresbu Jazdecký kôň
3. Peter Dudzik (1.tr.) z Jurgova za kresbu Mačacia rodinka
4. Daria Šoltýsová (2.tr.) z Jurgova za kresbu Ježko
5. Magdaléna Bogačíková (2.tr.) z Nedece za prácu Veverička
6. Anna Milonová (0.tr.) z Repísk za kresbu Spiaca mačka
7. Magdaléna Surmová (4.tr.) z Kremplách za kresbu Delfín
8. Damián Brzyzek (4.tr.) z Kremplách za prácu Pegas
9. Jozef Majerčák (4.tr.) z Novej Belej za kresbu Mačka
10. Beáta Podgórná (4.tr.) z Novej Belej za kresbu Veverička
11. Eva Skorupková (2.tr.) z Vyšných Láps za kresbu Mačky
12. Renáta Miklusiačková (4.tr.) z Veľkej Lipnice za kresbu Hýľ lesný
13. Izabela Bandyková (2.tr.) z Veľkej Lipnice za kresbu Veverička v lese
14. Lukáš Vontorčík (3.tr.) z Malej Lipnice za kresbu Pes
15. Norbert Scechura (1.tr.) z Malej Lipnice za prácu Orol

Jeleň - basreliéf Evelíny Silanovej (3. gym.) z Jurgova

16. Katarína Gwiždžová (4.tr.) z Malej Lipnice za kresbu Môj priateľ bocian
17. Justína Gwiždžová (2.tr.) z Malej lipnice za kresbu Zajac
18. Klaudia Gwiždžová (4.tr.) z Malej Lipnice za kresbu Pes
19. Tomáš Pavlak (3.tr.) z Hornej Zubrice za kresbu Kôň
20. Silvia Bartkoviaková (3.tr.) z Hornej Zubrice za kresbu Rybky
21. Pavol Kubacka (2.tr.) z Dolnej Zubrice za kresbu Zajac
22. Kamil Omylek (2.tr.) z Dolnej Zubrice za kresbu Pes
23. Justína Filová (4.tr.) z Dolnej Zubrice za kresbu Papagáj
24. Justína Polomská (2.tr.) z Podvlnka za prácu Vlk
25. Tomáš Zbela (3.tr.) z Chyžného za kresbnu Môj priateľ Hýľ lesný
26. Beáta Lopatová (0.tr.) z Podsrnia za kresbu Lienka
27. Konrad Rathmann (1.tr.) z Podsrnia za kresbu Had
28. Angelika Pilchová (4.tr.) z Jablonky za kresbu Môj pes
29. Dominika Rapačová (0.tr.) z Harabuza za kresbu Slon

Staršia skupina

1. Monika Szramová (6.tr.) z Kacvín za prácu Tiger
2. Peter Bandyk (6.tr.) z Veľkej Lipnice za prácu Sova
3. Evelína Silanová (3. tr. gym.) z Jurgova za prácu Jeleň

Papagáje – práca Magdalény Stopiakovovej (2. tr.) z Malej Lipnice

4. Dominika Wněková (6.tr.) z Kremplách za prácu Sivko
5. Žofia Ratajová (5.tr.) z Kacvín za prácu Zajac
6. Terézia Lukášová (5.tr.) z Kremplách za prácu Tri psy
7. Ivona Petrášková (5.tr.) z Kremplách za prácu Labut'
8. Anna Trzopová (2.tr.gym.) z Bialky Tatranskej za prácu Moje zvieratko
9. Hedviga Skorupková (5.tr.) z Vyšných Láps za kresbu Papagáj
10. Karolína Vojtusiaková (1.tr.gym.) z Veľkej Lipnice za kresbu Kohút
11. Božena Bochaczyková (5.tr.) z Malej Lipnice za kresbu Motýľ
12. Alexandra Mlynarčíková (6.tr.) z Čiernej Hory za kresbu Kráľ zvierat
13. Krištof Haniačik (6.tr.) z Jurgova za kresbu Kocúr a mačka
14. Anna Moniaková (2.tr.gym.) z Dolnej Zubrice za kresbu Maco Koala
14. Angelika Jagłowská (6.tr.) z Harabuza za prácu Mačka
15. Barbora Kołodziejczykowá (2.tr. gym.) z Podvlnka za prácu Slon

Ďalších 26 účastníkov sút'aže porota odmenila slovenskými knihami:

1. Eva Karkošková (5.tr.) z Veľkej Lipnice za prácu Zajac
2. Grzegorz Wawrzesiak (1.tr.gym.) z Veľkej Lipnice za prácu Veľryba
3. Margita Lesnická (1.tr.gym.) z Kremplách za prácu Môj priateľ pes

POKRAČOVANIE NA STR. 25

Ked som tam prišiel, asi tri štvrté hodiny po tom, čo našli mŕtveho, neušlo mi, že sa stalo všetko to, čo sa najčastejšie stáva: rozrušení pozostalí spolu so služobníctvom a príslušníkom miestnej polície dokonale zničili veľkú časť stôp, ktoré mohli pomôcť vypátrať vraha.

Mŕtvolu položili na gauč namiesto toho, aby ju nechali ležať tam, kde bola, a tak som už nemohol zistit, odkiaľ padol výstrel. Pochytali všetky kľučky na dverách i na okanach, operadlá na stoličkách, vypínače i tăžidlá na listy, takže prípadné odtlačky páchateľa prekrývali odtlačky asi štyroch iných ľudí - vrátane miestneho policistu.

Nemá však zmysel vadiť sa s pozostalými, lebo zvyčajne sú celkom vykoľajení a neraz dokonca aj smutní... mnohí sa možno len tak robia, zatiaľ čo v duchu už rátajú, koľko zdedia. V každom prípade však nie je s nimi nijaká reč a hrešením sa nič nedosiahne.

Okrem toho, ako by to vyzeralo, keby som ich napomenul: "Ľudkovia zlatí, zapamäťajte si pre budúcnosť": Ak nájdete vo svojom útulnom príbytku zavraždeného, ničoho

ticho a naježený čupí vo svojej klietke a gúľa očami. Dozvedel som sa, že je rozrušený z tej strašnej udalosti, ved' ju vlastne prežil. Možno povedať, že je jediný očítý svedok, pretože v čase zločinu neboli v Evelinej pracovni, ale dolu, v miestnosti, kde bol zastrelený konzul Korting. Odniesli ho tam, lebo Evelin zamýšľala odcestovať na niekoľko dní k matke do Hesenska. Dozvedel som sa to po mnohých otázkach z úlomkov slov a viet, z váhavých, jednoslabičných odpovedí. Moji sprivedcovia - syn mŕtveho, smútiaca Evelin a vzlykajúca gazdiná - neboli veľmi zhovorčiví. Nie div po tom, čo sa stalo.

On sa volal Róbert - Kortingov syn, nie papagáj. Evelin ho v rozhovore párkrát nazvala Robi. Papagáj sa volal, ako takmer vsetky papagáje, Lora. Ako som ich tak počúval, zišiel mi na um nudný kriminálny príbeh, ktorý som kedysi čítal. Aj v ňom bol papagáj svedkom zločinu, a keď už detektív nevedel, ako d'alej, prezradil mu meno vraha... Neuveriteľne, no hádam predsa možné. Príležitostne sa musím spýtať nejakého zoologa, či papagáje majú takú schopnosť. Len-len že som sa neušmial, keď som si spomenul na ten príbeh, no ovládol som sa, lebo nepatrí sa usmievať sa v prítomnosti pozostalých... A už vonkoncom nie kriminalistovi poverenému pátraním po páchateľovi.

Neusmial som sa teda, prezrel som si

spolu so spomenutými zvyšné miestnosti luxusnej vily a potom som sa ešte chvíľu potíkal po obrovskom parku, zatiaľ čo v dome kolegovia z komisie pre vraždy hľadali stopy, fotografovali, robili po parketách čiary kriedou, kratko: rozkrútili kolotoč rutinovaných úkonov, zatiaľ čo lekár sa zaoberal s bezduchou telesnou schránkou konzula Kortinga.

Kedže ani obchôdzka po parku nič nepriniesla - nenašiel som ani onen povestný gombík z vrahovho plášťa, ani nábojnicu, ani markantný odtlačok podošvy v záhone ruží, ktorý vždy usvedčí zločincov - teda kedže pobehovať po tráve a pomedzi rododendrony neviedlo k ničomu, vrátil som sa do vily a spýtal som sa Róberta Kortinga, či sa smiem usadiť v pracovni krásnej Evelin. Je to komické, ale ten hlúpy príbeh s papagájom mi nešiel z hlavy.

Jediný syn a dedič, ktorý si medzitým uviazal čiernu kravatu, sa musel najprv opýtať svojej krásnej manželky, zdržiavajúcej sa v spálni. Potom mi dal láskavé dovolenie s poznámkou, že jeho manželku teší moje rozhodnutie a dáva mi svoju izbu rada k dispozícii; upozorňuje ma však, aby som nestrkal prst do Lorinej klietky. Neznámeho vraj niekedy priadiene d'obne. Či by ho azda radšej nemali inde...

"Nie, nie, pán Korting, prosím vás. Možno mi ten papagáj pomôže..."

"Aj moja manželka si to myslí," odvetil Róbert Korting, nad čím som sa trošku začudoval. Nepovedal som však nič, iba som sa podčakoval a pobral som sa hore do izby s arkierom. Sadol som si za ten chutnučký písací stolík v biedermeierovskom štýle, maľoval panáčikov na kus papiera, čo tam ležal, a chvíľami som pozeral na pestrého papagája a želal som si mať záhráčný prsteň, aký sa vyskytuje v mnohých rozprávkach. Taký, ktorým by som len skrútol a papagáj by začal hovoriť.

Ziaľ, zázračný prsteň nemám - ináč by som už dávno bol kriminálnym radcom - a ten zmok, prirodzene, mlčal. Premeriaval si ma s hlavou trochu nabok, sledoval každý môj pohyb a ani nepípol.

HANSJÖRG MARTIN ANI PAPAGÁJ NEVIE VŠETKO

sa nedotýkajte! Všetko nechajte tak, ako je!" Bol by to asi taký istý nezmysel, ako keby som im povedal: „Vážené dámy a páni! Ak ešte niekedy natrafíte na slona, ktorý ušiel zo zverinca, dajte mu radšej mrkvu ako cukor!"

Synovi zavraždeného konzula Kortinga, ani jeho neveste, atraktívnej plavovláske, ani gazdinej, ani zahradníkovi, ani šoferovi som teda nepovedal nič. Len miestneho žandára som si zavolal nabok a povedal som mu medzi štyri očami, že je vôl.

Potom som sa pustil do práce. Prezrel som si nádhernú vilu, ktorú zosnulý postavil z náplastí na kurie oká (TLAČÍ VÁS TOPÁNKA? KÚPTE SI NÁPLASŤ ZNAČKY KORTING!), prešiel som všetkých štrnášť izieb a v jednej som objavil papagája. Bola to izba, v ktorej zvyčajne pracovala nevesta zavraždeného.

Nepodarilo sa mi sice hned' zistíť, na čom tam pracovala, lebo okrem chutnučkého písacieho stolíka v biedermeierovskom štýle, regálov na knihy zapĺňajúcich celú stenu a klietky s papagájom nebolo v izbe nič. Mala arkier a nachádzala sa na druhom poschodí, na konci chodby, ktorá viedla len k bielizníku - miestnosti so všelijakým náradím, stolom na hladenie a s rozličným haraburdím - a k dvom miestnostiam slúžiacim na odkladanie kufrov. Nemohol som sa Evelin, platinovoplavej manželky mladého Kortinga, ani spýtať, čo tam hore porába, lebo práve srdcervúco nariekala.

Možno tam píše pamäti a nechce byť pri tom rušená. Jej pamäti by iste neboli nezaujímavé, lebo predtým, než si ju mladý Korting vzal za manželku, bola manekýnkou, fotomodelkou, príležitostnou herečkou a raz dokonca miss Dolného Saska alebo Porýnska-Falcka či Šlezwicka-Holštajnska - už sa nepamätam.

V čase, keď som si prezeral jej pracovňu, som to všetko ešte nevedel. Ináč by som sa jej bol naisto opýtal, čo tam robieva a či ju ten krikľavo sfarbený vták neruší.

A tak som sa len opýtal, či papagáj nie je chorý, keď tak

Pípnutie by mi sice veľmi nepomohlo, ale bol by to aspoň nejaký začiatok.

Nič. Či som chcel alebo nie, musel som uviesť do chodu svoj mozog, a tak som si zapálil cigaretu.

„Bŕr,“ ozvala sa Lora, keď zapaľovač štúkol a objavil sa plameň, zachvela sa, natiahla krk a roztvorila oči i zobák.

„Tak predsa!“ zvolal som natešene, vstal som, pristúpil ku klietke a dostał som nápad. Vytiahol som služobnú pištoľ, zamával som ňou pred pred papagájom a cvakol som spúšťou. V tom Lora rozrušené zatreptala krídlami a prenikavo zaškriekala: „Nie... nestrieľaj Robi! Niééé!“ Potom na nerozoznanie napodobnila výstrel a opäť zaškriekala, až mi zaťahlo v ušiach.

„Teda tak!“ povedal som ohromene. „Veľmi pekne d'akujem, Lora!“ Vsunul som zbraň do puzdra a ponáhľal som sa dole, aby som zatkol pána Kortinga mladšieho. Na plošinke schodišťa vedúceho na prízemie sa ma však zmocnili rozpaky. Je predsa málo pravdepodobné, že sudca uzna za dôkaz výpoved exotického vtáka, ktorého navyše ani nemôže vziať pod prísahu... okrem toho prenáhlené zatknutia sú vždy mrzuté. Musím svoje podozrenie ešte troška podmurovať. Predovšetkým asi predsa len budem musieť poprosiť o informáciu nejakého zoologa. A tak som bez slova pokynul mladému Kortingovi, ktorý stál v hale a smutne sledoval, ako odnášajú otcovú mŕtvolu, a spýtal som sa ho, kde by som mohol nerušene telefonovať a kde nájdem personál. Potom som šiel do izby, v ktorej zavraždili konzula Kortinga. Tam bol totiž telefón.

Okrem žltosivého prachu, čo zanechali hľadači odtlačkov a kriedových čiar na parketách tam nič nepripomíalo zločin. Dôkladne som za sebou zavrel dvere, vyhľadal som si v telefónnom zozname číslo zoologickej záhrady a zavolal som tam. Po krátkej zhánke som mal na linke odborníka na papagáje a položil som mu otázku, ktorá ma už dávno pálila. Jeho rozhodné, isté a jasné odpoveďe hneď zrútili moju krásnu hypotézu ako domček z karát. S pod'akováním som zložil slúchadlo, sadol som si a sedel tam asi štvrt'hodinu, fajčil cigaretu za cigaretou a lámal si hlavu. Napokon som sa pobral dolu do suterénu, kde šofér, záhradník a gazdiná skľúčené sedeli v obrovskej kuchyni vykladannej kachličkami. Keď som vstúpil, pozreli na mňa, akoby som ja bol zavraždil konzula. „Komu vlastne patrí ten papagáj?“ spýtal som sa, keď som si k nim sadol a rad-radom ich ponúkol cigaretou. „Mladej milost'panej,“ odvetil šofér a každému nastavil zapaľovač. „A od kedy ho má?“ chcel som vedieť. Všetci traja rozmýšľali. „Niekolko mesiacov,“ povedal šofér neisto. „Asi pol roka,“ spresnila gazdiná, ktorá veľmi nešikovne fajčila a stále si šúchala do červená vyplakané oči. „Musíte ho kŕmiť a čistiť mu klietku?“ spýtal som sa jej. „Nie. Dnu nik nesmie. O všetko sa stará sama - hoci inak...“ Odmlčala sa, očervenela a sklopila oči. „Hoci inak - čo?“ naliehal som. Neodpovedala, len vyslala prosebný pohľad k šoférovi, ktorý jej hneď prišiel na pomoc: „Nuž,“ povedal, „inak sa dá vo všetkom obsluhovať a ako je deň dlhý, nepreloží krížom slamy.“ „Ale nemôžeme sa stažovať!“ rýchlo dodala gazdiná. „Len s tým vtákom je taká čudná.“ „A vždy sa s ním zamyká hore vo svojej izbe pod strechou, keď je pán konzul preč a mladý pán tiež,“ doplnil záhradník a mozoľnatou rukou si utrel čelo, na ktorom sa leskli drobné kvapôčky potu.

„Zamyká? Odkiaľ to viete?“

„Raz som sa jej chcel čosi spýtať, bolo to asi pred tromi či štyrmi týždňami - či by som nemal hortenzie znova vysadiť k

jazierku so zlatými rybkami... A tak som šiel hore v ponožkách, a...“

„V ponožkách?“ prerušil som ho.

„Áno, v ponožkách. Pred vchodom si musím vždy vyzúvať dreváky, inak by ma paní Krebsová vykrstila, že špiním parkey a koberce,“ takmer bojazlivо pozrel na gazdinu. „Pravdaže, ty predsa nemusíš to svinstvo čistiť!“ osopila sa na neho. „V poriadku, „zamiešal som sa, „to je jasné... ale čo bolo d'alej?“

„Áno...“, hľadal som nit. „Už viem. Ako tak kráčam po chodbe, počujem zrazu niekoho kričať... „Robi niééé!“ Bol to celkom neznámy hlas. Najprv som si myslil, že mladá paní má návštevu, a už som sa chcel zvrtnúť. No potom tam vnútri čosi tresklo a papagáj zavrešťal... Dostał som hrozný strach. „Robi niééé!“ zaškrečal papaj a ešte čosi, čo som nerozumel. A potom som zaklopal. Ozvala sa: „Kto je to?“ Potom odomkla a vyrútila sa na mňa, čo tam hore hľadám a prečo ložím po dome v ponožkách, a tak. Papagáj začal znova čosi škriekáť, ale ona sa na neho oborila: „Už aj ticho, Lora!“ V momente stíchol. Potom ma poslala preč... Až večer mi povedala, že hortenzie mám opäť zasadit k jazierku so zlatými rybkami. A dala mi aj päť mariek, ba takmer jakoby sa ospravedlňovala. Mala vraj hroznú migrénu z toho náhleho zhoršenia počasia alebo tak nejako... Už sa presne nepamätam.“ Odmlčal sa. Tá dlhá reč ho zmorila väčšmi, ako keby bol okopal sto štvorcových metrov. „Aj vy ste už niekedy zažili čosi také?“ spýtal som sa gazdinej a šoféra.

„Aj vy ste už niekedy počuli toho papagája niečo zaškriekat?“

Šofér zavrtel hlavou: „Nie...“

„Nie,“ povedala gazdiná. „Nikdy som tam hore nebola sama. Ani dieťa, ktoré sme mali do posledného prvého, nikdy nebolo hore samo. Mladá milost'pani vždy ostala v izbe, keď sme prišli poupratovať, alebo vzala papagája so sebou dole. Niekedy aj začal škriekáť, ale vtedy mu vždy čosi povedala alebo mu dala kúsok jablka či voľačo iné - a hneď stíchol. Spociatku, keď ho kúpila, bol párkrát aj sám u pána kozula. No v poslednom čase už nie.“ „Veľmi pekne d'akujem!“ povedal som. „Neviete náhodou, či mladý pán má ešte nejakých príbuzných - tety, strýkov, netere, synovcov, bratrancov alebo sesternice?“ „Nie, je sám,“ odvetila gazdiná. „Všetko zdedí on,“ dodal šofér. „Továreň, domy, všetko.“ „Spolu s manželkou,“ doplnila ho gazdiná. Vstal som, ešte raz som sa pod'akoval, spýtal som sa, kde je spálňa mladej milost'panej, a opäť som sa pobral hore. Zaklopal som na dvere. „Kto je?“ ozvalo sa znútra.

Povedal som svoje meno a poprosil ju, či s'miem vojst'. Keď dovolila, vstúpil som. Ležala na nebovomodrom gauči a pozrela na mňa takými istými nebovomodrými očami. „Prosím, pán komisár?“ spýtala sa hlbokým hlasom. „Vás plán mal jednú hrubú chybu,“ povedal som. „Nepoznám testament vášho svakra. Zrejme nijaký nezanechal, pretože vy a pán Kirting ste jedinými dedičmi... No vy môžete dedit' ako manželka pána Kortinga. A keby sa vám podarilo jemu prišť za golier tú vraždu, automaticky by ste ho boli zbavili dedičstva: po zosnulom nemôžete dedit' jeho vrah...“

Po celý čas, čo som hovoril, sa na mňa meravo dívala a nepokúsila sa ma prerušíť. Keď som skončil, začalo jej trhať kútikmi úst a rozrehotala sa na celé kolo, prenikavo, hystericky... Znelo to, ako keby papagáj napodobňoval ženský smiech.

Záber z otvorenia

Účastníci vernisáže

NAŠA EURÓPA

1. máj 2004 je významným historickým medzníkom v dejinách východnej Európy, keďže práve vtedy do štruktúr Európskej únie pristúpilo 10 nových štátov, v tom o. i. Slovensko a Poľsko. V súvislosti s touto významnou politickou a historickou udalosťou viacerí umelci venovali tejto problematike svoju pozornosť. Postrehol to aj významný slovenský prozaik Anton Hykisch, ktorý povedal, že európska integrácia sa týka nielen ekonomických, ale aj duševných otázok, čo je taktiež veľmi dôležité. Ide o poznanie ducha európskej civilizácie. A práve toto poznanie je jedným z prostriedkov pre pochopenie ostatných národov žijúcich v Európe.

Prvky poznania Európy sú obsiahnuté aj na fotografiách Igora Laciaka, ktorého fotografické práce boli prezentované v priestoroch Galérie slovenského umenia Spolku Slovákov v Krakove. 11. februára 2005 sa uskutočnila vernisáž tejto výstavy nazvanej Naša Európa. Vernisáže sa zúčastnili o. i.: generálna konzulka SR v Krakove Janka Burianová, riaditeľka Slovenského inštitútu vo Varšave Cecília Kandráčová, podpredseda ÚV SSP a šéfredaktor Života Ján Šternogá, riaditeľ „Cepelie“ v Krakove Jozef Spišiak, prof. Kajtoch s manželkou, Dr. Maryla Papierzová a Mgr. Vlasta Juchniewiczová z Katedry slovakistiky Jagellovskej univerzity v Krakove, ako aj ďalší milovníci umenia, ktorých privítal generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a súčasne predstavil autora vystavovaných fotografií Igora Laciaka.

Igor Laciak je dokumentarista, ktorý sa snaží ukázať architektonické a prírodné krásy rôznych európskych miest zachytené v jeho objektíve. – *Fotografie, ktoré tvoria výstavu, sú výberom z mojej bohatej zbierky fotografických záberov. Keď som bol na cestách po Európe, pozoroval som rôzne zaujímavé zákutia, stavby, prírodné javy, ľudí, stromy a zaujímavú architektúru a snažil som sa ich zachytiť s ich neopakovateľným čarom. Pred mesiacom som túto výstavu prezentoval v priestoroch Slovenského inštitútu vo Varšave, kde vzbudila veľký záujem tamojších milovníkov umenia. Tešíme sa, že teraz môžem predstaviť moje práce v Slovenskej galérii v Krakove,* – hovoril autor výstavy. Autor nám

Stretnutia a rozhovory

Pri poháriku slovenského vína

S NÍM, ČI BEZ NEHO?

zároveň prezradil svoje plány do budúcnosti. Chce napr. fotografovať južné Poľsko, Krakov a ďalšie najzaujímavejšie regióny v tejto oblasti, ktoré oddáva pútajú jeho pozornosť. Dúfajme, že to je akýsi príslúb novej výstavy jeho fotografií. Návštěvníci výstavy sa zhodli, že je zaujmavá, ne-tradičná a tým aj vábi, aby si ju záujemcovia dôkladne prezreli. Známe základia i objekty sú prezentované z celkom inej perspektívy, čo znamená, že sa ľudom zdajú byť ako by nové. Pozerajúc na fotografie nachádzame vždy nové asociácie a podnety. Dobrá fotografia dokáže vždy osloviť, ale aj podnetiť k návšteve fotografovaných miest. Počas vernisáže sme viackrát počuli konštatovania, že Igorovi Laciakovi sa nezriedka darí zachytiť aj to, čo ľudské oko často nepostrehne. A to je dôkaz veľkého majstrovstva tohto talentovaného fotografa, ktorý si skutočne zaslúži obdiv.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

Záplava mobilných telefónov sa neustále rozširuje. Mobilný telefón má nesporne veľa predností a celkom určite je výborným vynálezom. Aspoň napohľad a v naliehavých prípadoch. Kam sa nedostane nik, dostane sa mobil. Dokonca vyzváňa občas aj počas omše v kostole. A to je už trochu privela. Pomaly už niet mesta, kde by sme sa nestretli s vyzváňajúcimi mobilnými telefónmi. Oblúbené sú najmä medzi mládežou, ktorá sa takýmto spôsobom zvykne navzájom informovať aj o najnepatrnejších a úplne bezvýznamných veciach.

Pozrime sa však, čo si o tomto výkriku „dokonalej“ komunikácie myslia vedci a príslušní odborníci. V deväťdesiatych rokoch min. storočia skupina najlepších austrálskych odborníkov na elektromagnetické polia začala skúmať mobilné telefóny. Vyše dva roky Dr. Michael Repacholi, prof. Tony Basten, Dr. Alan Harris a Dr. Val Gebski podrobovali laboratórne zvieratá pôsobeniu mikrovín charakteristických pre populárne mobily. Po skončení výskumu vedci chceli svoje výsledky publikovať

Avšak žiadne z renomovaných novín ne-poskytli ich štúdiám ani stránku, pretože - ako sa vyslovil časopis Science - odhalenia vedcov by mohli vyvoláť paniku. Vyše dva roky Austrálčania bojovali o to, aby sa ich informácia o škodlivosti mobilných telefónov dostala do sveta. Avšak šéfovia najväčších telefónnych sieti ich snahy blokovali. Nakoniec sa výsledky výskumov týchto vedcov objavili v málo známom vedeckom časopise Radiation Research. Jednoznačne dokázali, že už sám pobyt v blízkosti zapojeného mobilu dvojnásobne zvyšuje nebezpečenstvo nádorového ochorenia mozgu a prikladanie mobilu k hlave zvyšuje toto riziko až štvornásobne.

Ukázalo sa aj to, že už množstvo výskumov, ktoré sa uskutočnili skôr, dokázalo škodlivosť mobilov, ale táto skutočnosť bola utajovaná. V r. 1993 Ross Adey objavil, že využívanie tohto civilizačného „dobrodenia“ mení naše tkanivo, čo spolu so znečistením životného prostredia urýchľuje rozvoj nádorov.

V roku 1994 Henry Lai upozornil, že mobilné telefóny znížujú schopnosť učiť sa a spôsobujú aj praskanie reťazcov DNK. Okrem toho lekári objavili, že sa k nim čoraz častejšie hlásia majitelia mobilov, ktorí sa stážujú na silné bolesti hlavy, „pálenie“ kože, poruchy pamäti, ale aj problémy koncentrácie. Vedci dokonca zašli tak daleko, že mobilné telefóny sa stávajú vo svete hlavnými hrdinami súdnych procesov. Napr. britský vedec Roger Coghill sa roky súdnou cestou snažil prinútiť firmy predávajúce mobily, aby uvádzali upozornenie o ich škodlivosti, tak ako napríklad na cigaretách. Z výskumov tohto vedca totiž vyplýva, že každý, kto jednorazovo hovorí prostredníctvom mobilu dlhšie ako dvadsať minút, mal by si dať vyšetriť hlavu.

Problémami mobilných telefónov sa väzne začali zaoberať aj v Izraeli, pretože tam takmer každý druhý človek vlastní mobilný telefón. Čoraz viac ľudí tam totiž trpí mozgovými nádormi. Podobná situácia je v Austrálii, kde však už teraz majú vedci zelenú pre tento výskum a dokonca aj dosť peňazí na to, aby experimentovali na ľuďoch. Práve preto už vieme, že mobily poškodzujú mozgové bunky zodpovedné za pamäť a schopnosť učiť sa. Vedci ich preto neodporúčajú najmä ľuďom s oslabeným zdravím, ako aj tehotným ženám. Napriek všetkým výstrahám sa však ľudia, žiaľ, nechcú rozlúčiť s mobilmi. (jš)

SÚŤAŽ ŽIVOTA UZAVRETÁ

DOKONČENIE ZO STR. 21

4. Božena Krištofeková (5.tr.) z Krempách za kresbu Papagáj
5. Bartolomej Surma (6.tr.) z Krempách za prácu Ježko
6. Izabela Dluhá (6.tr.) z Krempách za prácu Ovce
7. Tomáš Paluch (5.tr.) z Krempách za prácu Pes
8. Sabína Waksmundzká (1.tr.gym.) z Krempách za prácu Moja mačka
9. Zuzana Hylová (5.tr.) z Krempách za prácu Labuť
10. Izabela Kuchtová (3.tr.gym.) z Bialky Tatrzánskej za prácu Tiger
11. Iwona Sowová (6.tr.) z Durštína za prácu Medvedík
12. Dominika Sarnová (6.tr.) z Čiernej Hory za prácu Pes Pucek
13. Evelína Václavová (6.tr.) z Čiernej Hory za prácu Ryby v akváriu
14. Karolína Jakubecová (6.tr.) z Hornej Zubrice za prácu Zajko

15. Beáta Kovalčíková (2.tr.gym.) z Hornej Zubrice za prácu Slon
16. Violeta Kovalčíková (2.tr.gym.) z Hornej Zubrice za prácu Zebry
17. Johana Zubrická (6.tr.) z Malej Lipnice za kresbu Kôň
18. Monika Gutová (6.tr.) z Podsklia za prácu Veverička
19. Izabela Dluhá (6.tr.) z Novej Belej za prácu Korytnačka
20. Paulína Chovancová (1.tr.gym.) z Novej Belej za prácu Moje srnky
21. Marek Lojek (2.tr.gym.) z Novej Belej za prácu Zamyslený papagáj
22. Terézia Majercáková (3.tr.gym.) z Novej Belej za prácu Môj priateľ medved'
23. Mariola Matušeková (6.tr.) z Kavčína za kresbu Kôň
24. Barbora Kuligová (1.tr.gym.) z Jablonky za prácu Môj papagáj
25. Sabina Basinská (6.tr.) z Jurgova za prácu Delfín
26. Anna Butasová (6.tr.) z Jurgova za prácu Moje papagáje

VOĽBA PREDSEDU V HARKABUZE

23. februára t.r. sa v Harkabuze konala volebná schôdza miestnej skupiny SSP. Uskutočnila sa v krajanskej klubovni u Františka Harkabuza, kde sa zišiel dosť veľký počet členov MS. Zhromaždení jednohlasne zvolili za nového predsedu Františka Harkabuza na miesto zosnulého Romana Rapáča. Do funkcie podpredsedu, ktorú doteraz zastával Fr. Harkabuz, bola zvolená krajančica Helena Sonczeková, rodáčka z Podvylka, ktorá sa do Harkabuza vydala. Ďalší členovia výboru zostávajú nadalej vo svojich funkciách.

Fr. Harkabuz

NÁRODNOSTNÉ MENŠINY V MÉDIÁCH

26.2.2005 sa konalo v Olsztynie stretnutie Rady médií národnostných menšíň a etnických skupín žijúcich v Poľsku. Zúčastnili sa ho zástupcovia jednotlivých menšíň a etník: Bielorusínov zastupoval E. Wappa, Kašubov A. Jabłonki, Litovcov R. Slawik, Nemcov S. Fikus, Rómov S. Stankiewicz, Rusov A. Romańczuk, Tatárov J. Konopacki a Ukrajincov P. Tyma, ktorí je zároveň predsedom Rady. Na stretnutí sa diskutovalo o mediálnom obraze každej národnostnej menšiny či etnickej skupiny v Poľsku. Na základe referátov sa prítomní oboznámili so situáciou v jednotlivých menšíňach. Mediálnu činnosť najlepšie rozvíjajú Nemci, ktorí majú viaceré televízne a rozhlasové vysielania, ako aj početné noviny. Ďalej sú to Ukrajinci, ktorí majú pravidelné televízne (*Ukraïnska dumka*) a rozhlasové (*Ukraïnski Visnyk*) relácie v regionálnej televízii a rozhlase. Kašubovia majú rádio *Kaszube* a Rómovia pravidelnú reláciu v rádiu Krakov nazvanú *Kemesz*. Cielom Rady je pracovať na spoločnom obraze národnostných menšíň a etnických skupín žijúcich v Poľsku. Takéto stretnutia sú potrebné a poskytujú príležitosť vyme-

niť si skúsenosti a dozvedieť sa, ako funguje mediálna činnosť ostatných menšíň. Dúfajme, že v budúcnosti bude na takomto stretnutí zastúpená aj slovenská národnostná menšina. (ak)

NAPÍSALI NÁM

Vážená redakcia, drahí bratia,

Vďaka prim. MUDr. V. Magurskému sa mi svojho času dostalo do rúk jedno z čísel Vášho Života. Bolo neobvyklé. Preto som sa rozhodol ohlásiť sa Vám zo Slovenska a vrelo zablahoželať k vydávaniu tak pekného mesačníka.

Iste postrádate materiály z domova, preto Vám posielam príspevok z histórie medicíny. Jeho uverejnenie ma poteší, lebo jeho obsah sa týka našich slovensko-poľských vzťahov – ako sa povie – z prvej ruky.

Môj otec Ján žil v rokoch 1905-1915 vo Varšave. S láskou vždy spomínał poľský národ, ku ktorému ma viedol aj v neskoršej literárnej činnosti. Aj ako prekladateľa zo poľštiny, napr. K. Konarski – Deti slnka (1950) a rukopisne Poľské verše (1950). V rokoch 1945-1951 som uverejňoval v rôznych časopisoch mnohé preklady básní, noviel a článkov z poľštiny.

Patrím k staršej generácii, narodil som sa v r. 1925 a Život ma doslova omladil, regeneroval vzťahy s Poľskom. Ešte ako študent som sa v Martine, kde otec pracoval v rokoch 1928-1954 v Matici slovenskej, stretal s mnohými literártmi a prekladateľmi. Teraz rôzne prispejemy aspoň takýmto spôsobom k žiaducej devítelizácii našich susedných bratských národov, ktoré žijú na oboch stranach Karpát.

18 rokov som pracoval ako lekár – chirurg a 23 rokov ako pedagóg Lekárskej fakulty v Martine. Svojho času som mal aj osobný kontakt s niektorými učiteľmi a študentmi z Lekárskeho inštitútu v Katowiciach. Okrem 11 kníh prekladov som napísal aj 21 vlastných knižných publikácií.

Vrelo Vás pozdravujem, gratulujem k Vašej práci a do ďalších rokov Vám prajem úspešný rozvoj časopisu a veľa zdravia a súlaha vo Vašej užitočnej práci.

S pozdravom Váš

JÁN JUNAS

Od redakcie: spomínaný príspevok pod názvom Potomkovia olejkárov uverejňujeme na str. 18-19.

BOHATÍ A CHUDOBNÍ

Svetová banka zaraďuje Slovákov medzi obyvateľov 91 krajín s vysokými a stredne vysokými príjimami. Za nimi je až 116 štátov, v tom o.i. také veľké ako Čína, India, Rusko, Brazília a Indonézia, ktoré tvoria prevažnú väčšinu populácie sveta, ale ich obyvatelia (je ich ok. 5 miliárd) majú menšie príjmy ako je priemerný príjem na Slovensku. Navyše podľa Svetovej banky takmer šesťsto miliónov ľudí musí dokonca vyžiť z príjmu menšieho ako 1,1 amerického dolára za deň. Na Slovensku bol predvlni priemerný hrubý národný dôchodok na obyvateľa skoro 36,8 dolára na deň. Dodajme však, že väčšina krajín susediacich so Slovenskom, napr. Rakúsko, Česko či Maďarsko, je na tom lepšie. Menší hrubý národný dôchodok na obyvateľa má len Poľsko a Ukrajina.

Poznamenajme ešte, že z krajín Visegrádskej štvorky (Poľsko, Maďarsko, Česko a Slovensko) len Slovensko má šancu stať sa členom Európskej menovej únie pred rokom 2010 – tvrdí to nemecký renomovaný denník Frankfurter Allgemeine Zeitung. Uvádzia tiež, že ak by Slovensko splnilo maastrichtské kritéria na budúci rok, mohlo by nahradíť svoju menu eurom už v roku 2008. Podľa denníka, Maďarsko a Poľsko, ktoré plánovali zavedenie euro meny v r. 2010, budú musieť tento cieľ odsunúť do budúcnosti. Totiž obe krajiny majú fažkosti so zvládnutím rozpočtového deficitu, takže reálnym termínom prijatia eura môže byť v prípade Poľska rok 2011 a v prípade Maďarska až rok 2012. (jš)

Z HISTÓRIE MS SSP V NOVEJ BELEJ

Keď sa v druhej polovici štyridsiatych rokov minulého storočia začalo formovať krajanské hnutie na Spiši a Orave, vznikali miestne skupiny, na čele ktorých boli predsedovia. Vznikol náš Spolok Slovákov, ktorý dnes združuje okolo 4 tisíc krajanov. Práve vtedy bola založená aj MS SSP v Novej Belej. Jej

Dávni krajaní činitelia v N. Belej. Zľava: J. Bryja, J. Dluhý a F. Chalupka

prvým predsedom sa stal krajan Alojz Kalata. Po ňom túto funkciu zastával krajan Jozef Majerčák, neskôr Jakub Dluhý, od ktorého prevzal predsednícke kreslo krajan František Chalupka (na snímke). V deň, keď Jozef Dluhý odozvadával funkciu predsedu Miestnej skupiny Spolku v Novej Belej, prišiel si to zaznamenať aj vtedajší šéfredaktor

Vatikánska univerzita sa rozhodla otvoriť nové kurzy pre rímskokatolíckych kňazov, ktorí chcú vymetať zlých duchov z ľudí posadnutých diablon. Výučba na tejto prestížnej škole Athenaeum Pontificium Regina Apostolorum v Ríme bude o. i. obsahovať dejiny satanizmu a ich kontext s Bibliou. Pre budúcich zaklínačov diabolov a exorcistov sa budú orga-

časopisu Život Adam Chalupec. František plnil funkciu predsedu dosť dlho. Za jeho obetavú prácu v prospech našej miestnej skupiny sme mu udelili doživotný titul čestného predsedu MS v Novej Belej. Kiežby sme aj dnes mali viac takýchto obetavých ľudí na Spiši a Orave, naše hnutie by bolo oveľa pružnejšie a neobávali by sme sa o budúnosť Spolku.

Jozef Bryja

VYMETANIE ZLÝCH DUCHOV

V poslednom období sa čoraz viac aktivizujú rôzne satanistické organizácie. V súvislosti s tým

nizoval aj semináre o duchovnej, liturgickej a pastoračnej povahе tejto činnosti. V súčasnosti v Taliansku a vo svete vyvoláva veľké obavy možný vplyv satanistického kultu predovšetkým medzi mladými, ovplyvniteľnými ľuďmi. Je to veľmi potrebné, keďže doteraz sa tým zaoberajúci kňazi nemali možnosť absolvovať nijaké školenie v tejto oblasti. (ak)

BLAHOŽELANIE

22. decembra 2004 na Právnickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach zložila doktorskú skúšku krajanka JUDr. Cecília Švienteková, rod.

KRÁTKO Z ORAVY

Výstavné priestory Mestského kultúrneho strediska v Dolnom Kubíne v týchto dňoch ožili kolekciami viac ako 50-tich fotografií z celoštátejnej fotografickej súťaže Amfo. Na výstave prezentujú svoje práce najmä ocenení autori a na ich fotografiách dominujú prírodné motívy a portréty. Výstavu pripravilo v spolupráci s Národným osvetovým centrom Oravské osvetové stredisko a potrvá do 15. apríla.

Nielen Tatry, ale aj Babia hora môže byť nebezpečná pre neskúsených tu-

ristov. 6. marca t.r. zablúdil cestou na štít jeden zo štyroch poľských turistov. Niekoľko hodín ho musela hľadať záchranná služba. Naštastie, našiel sa na slovenskej strane.

Gmina Jablonka 9. marca požiadala o finančnú podporu zo zdrojov EÚ za účelom renovácie historického centra v Oravke, čiže dreveného kostola zo 17. storočia, historického cintorína a farbiarne plátna. Pri tejto investícii by mali zbúrať starú školu a rozšíriť budovu požiarnej zbrojnice, kde by mala vzniknúť pamätná izba.

Cervasová, z Novej Belej, bývajúca v súčasnosti v Chicagu. Skúšku zložila z odboru obchodného a hospodárskeho práva. Napísala doktorskú prácu na tému *Právne postavenie spoločnosti s ručením obmedzeným* u prof. JUDr. Vladimíra Hriba. Touto cestou sa krajanka Cervasová chce podať k prof. JUDr. Hribovi za pomoc, metodické pokyny, rady a ústretovosť, ako aj členom skúšobnej komisie: prof. JUDr. Jozefovi Šuchožovi, DrSc. a oponentovi JUDr. Jurajovi Schwarzovi. K blahoželaniam rodičov, súrodencov, dedkov a ostatnej rodiny sa pripája aj MS SSP v Novej Belej, ÚV SSP a redakcia Života.

„BUĎME SVETLOM“

Každý rok na prvý marcový piatok pripadá ekumenický Svetový deň modlitieb žien. Jeho história sa začala písť v r. 1887 v New Yorku v USA a jeho iniciátorkou bola manželka jedného farára M. E. Jamesová, ktorá vyzvala ženy, aby sa spoločne modlili za misijnú službu. O tri roky neskôr sa k hnutiu pripojila baptistická teologička H. Baret Montgomeryová, ktorá navrhla, aby sa k tomuto dňu pripojili aj baptistické ženy. Postupne v jednotlivých krajinách začali vznikať Národné výbory Svetového dňa modlitieb, ktoré koordinujú poslanie hnutia. V súčasnosti hnutie pôsobí už vo vyše 170 krajinách.

Spoločným želaním žien z rôznych kresťanských cirkví bolo zmierniť biedu prichádzajúcich emigrantov prostredníctvom modlitby a prejavom praktickej solidarity. Texty modlitieb pripravujú kresťanské ženy vždy z inej krajiny. Tento rok sa na príprave scenára modlitieb, spevov a biblických textov podieľali ženy deväťčlennej skupiny z rôznych cirkví v Poľsku. Jednodňové podujatie sa konalo 4. marca vo vyše 170 krajinách pod heslom *Budme svetlom*. Tohoročný deň modlitieb žien pozýval k rozohnnému svedectvu viery a zasadzaniu sa za spravodlivosť a mier.

(Ludové noviny č. 9/2005)

KJÓTSKY PROTOKOL A GLOBÁLNE OTEPĽOVANIE

Tento protokol, podpísaný v roku 1997 v japonskom meste Kjóto, už začal platiť. Obsahuje právne záväzné limity pre emisiu šiestich chemických látok, najmä CO₂, ktoré sú zodpovedné za globálne otepľovanie našej klímy. Dokument ratifikovalo 141 krajín, vrátane 30 priemyselne najrozvinutejších. Zachránila ho však až ratifikácia v Rusku koncom minulého roka. Bez nej by sa nepodarilo splniť základnú podmienku, aby protokol ratifikovalo najmenej 55 krajín, ktoré spolu emitujú do ovzdušia aspoň 55 percent skleníkových plynov.

Cieľom tohto protokolu je spôsobiť v období 2008-2012 celkové zníženie

emisie škodlivých plynov o 5,2 percenta oproti úrovni z roku 1990. Keďže od protokolu už po jeho podpísaní odstúpili Spojené štaty a Austrália, ktoré ako vyspelé krajinu patria medzi najväčších znečisťovateľov ovzdušia, vedci pochybujú, či sa podarí splniť tento cieľ. Odhaduje sa, že bez týchto krajín sa do roku 2012 podarí znížiť emisiu spomínaných škodlivých plynov v podstate len o 2 - 3 percenta. Európska únia sa bude nadalej pokúsať dostať Spojené štaty opäť k rokovaciemu stolu. Kjótsky protokol obsahuje aj systém obchodovania povoleniami na emisiu. Krajina, ktorá nemine celý svoj limit emisie, môže zvyšok predať väčšiemu znečisťovateľovi, ktorému vlastné limity nestačia. Ak si taká krajina nekúpi dodatočné sumy a prekročí povolené limity, dostane podľa protokolu vysokú pokutu. Európska únia si na začiatku roka vytvorila vlastný systém obchodovania emisiami.

Začiatok platnosti kjótskeho protokolu uvítali mnohé ekologické organizácie, ktoré však zdôraznili, že tento akt nie je dostatočne účinný pre zastavenie globálneho otepľovania. (ak)

ZOMRELA SESTRA LUCIA

Prednedávnom, 13. februára 2005, vo veku 97 rokov zomrela v portugalskom kláštore v Coimbre posledná z trojice fatimských detí, sestra Lucia dos Santosová. Bola sesternicou Hyacinty a Františka, ktorých pápež Ján Pavol II. vyhlásil za blahoslavených pred piatimi rokmi. Lucia sa narodila v dedinke Aljustrel a už v detstve bola známa svojou pobožnosťou a inteligenciou. Po fatimských zjaveniach odišla ako 14-ročná do Kolégia sestier sv. Doroty vo Vilare. Zložila večné služby a v roku 1946 vstúpila do karmelitánskeho rádu v Coimbre.

Sestra Lucia sa stala známu ako svedkyňa fatimských zjavení a propagátorka úcty k Panne Márii Fatimskej. Ján Pavol II. počas svojho pontifikátu osobne navštívil sestru Luciu. Ona za zařho modlila mnohokrát, aj pred rokmi po atentáte na sv. Otca, aj pri jeho poslednej hospitalizácii na poliklinike A. Gemelli. Sestra Lucia bola podľa karmelitánskych zvyklostí pochovaná v kláštore. (js)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 14. februára 2005 zomrel v Brezne na Slovensku vo veku 66 rokov

VLADIMÍR DUNAJSKÝ

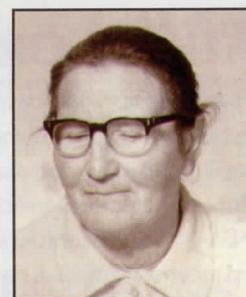
Zosnulý bol manželom našej krajanky ANNY DUNAJSKEJ, rod. Lupušňákovej z Krempách. Bol dlhé roky odberateľom a čitateľom časopisu Život. Odišiel od nás vzorný manžel, otec, starý otec, brat a švagor. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Krempachoch

Dňa 10. februára 2005 zomrela v Podsrní vo veku 86 rokov krajanka

GENOVÉVA SIARKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou nášho Spolku a čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Podsrní

Z KALENDÁRA NA APRÍL

Záhradkári

Ked' sme minule hovorili o predpestovaní rastlín v pareniskách, teraz už, najmä koncom mesiaca, môžeme vyjsť s vysievaním priamo na hriadky, najmä keď ide o mrkvu, petržlen, cibuľu alebo hrášok. Keď chceme mať pre seba skoré zemiaky, môžeme ich zasadíť na osobitnom záhone, samozrejme predklíčené. Ich rast môžeme urýchliť, ak pôdu prikryjeme čierou fóliou, čím chránime zemiaky pred neskýrmi mrázikmi. Po zemiakoch sa môžeme pustiť do sejby uhoriek, taktiež v kultúre nastielanej fóliou. Výsevnú brázdičku vždy vopred zavlažíme, zasypeme tenkou vrstvičkou pôdy, na ktorú kladieme semená (vo vzdialosti asi 10 cm) a zahrnieme ich zemienou. Na takýto riadok taktiež kladieme fóliu. Po vzdení uhoriek fóliu nad rastlinami prerežeme, aby otvorom mohli prerastať návonok. Koncom mesiaca začíname postupne (každých 12 dní) vysievať fazuľu, aby sme si zabezpečili pravidelnú úrodu po celý rok. Starostlivosť o pôdu spočíva teraz najmä v kyprení a boju proti burine. Pripravujeme tiež záhony pre májový výsev plodovej zeleniny.

Ovocinári

majú už v tomto období množstvo práce. Musia dokončiť najmä výsadbu stromčekov. Sadíme ich tak, aby miesto vrublovania bolo asi 5 cm nad úrovňou pozemku. Treba totiž rátať s ulahnutím

pôdy. Bobuľoviny sadíme hlbšie, než boli v škôlke, aby si vytvorili hustejšiu kořenovú sústavu. Hlavnú pozornosť venujú zahradníci aj rezu, tvarovaniu a vyväzovaniu kostrových konárov a výhonkov. Uplatňujeme najmä výchovný, udržovací a zmladzovací rez. Rez na začiatku vegetácie podporuje rast, kým letný ho obmedzuje, keďže podporuje rodivosť. Poznamenajme, že na každej zrezanej korunke musí zostať časť nezrezaných konárov. Po dokončení rezu, najmä pri kôstkovinách, je účelný postrek fungicídom, ktorý dezinfikuje rany a chráni stromy pred škodcami. Ponáhľajme sa s jarnými postrekmi, aby sme ich ukončili pred kvitnutím. Veľmi nebezpečné sú najmä jarné mráziky trvajúce až do mája, pred ktorými sa záhradníci bránia zadymovaním.

Chovatelia

majú už v aprili vyliahnuté mládatá, ktorým musia venovať väčšiu pozornosť, najmä v počiatočnom období. Výbehy treba udržiavať v čistote a dbať, aby mladé káčatá a húsatka neprechladli. Preto ich prvé dva týždne nepustíme do studenej vody. So vzmáhajúcou vegetáciou začíname hydine podávať zelené krmivá, v tom žihľavu, ktorá má okrem veľkej výživnej hodnoty aj vynikajúce zdravotne ochranné účinky. Obsahuje rastový faktor, veľké množstvo karoténu (provi-

tamín A) a priaznivý pomer minerálnych látok. Jej podávaním do kŕmnych dávok ušetríme drahé antibiotiká. Pre prípad hnáčiek, ktorých príčinou môže byť nadbytok zeleného krmu, majme prichystané drevné alebo živočíšne uhlie.

Včelári

Apríl je mesiacom mohutnenia včelstiev, v čom ich včelár musí podporovať. Matky kladú čoraz viac vajíčok, plod potrebuje výdatnú výživu a teplo. Preto včelstvá treba zúžiť tak, aby posledný plást bol husto obsadený včelami. Taktôž včelstvo vyvinie teplotu 33 až 35°C, ktorá je nevyhnutná pre úspešný vývin plodu. Okrem toho musí mať včelstvo dostačnú plástovú plochu pre rozširovanie plástovej rozlohy. Preto ak včely začínajú večer visieť na spodnej časti plástov, treba im pridať nový plást.

Zásoby vo včelstve nesmú klesnúť pod 3 kg. Keby však k tomu došlo, treba na okraj plodiska pridať plást s medom. Keď taký nemáme, vypomáhame si cukrovomedovým cestom, prípadne väčšou dávkou (2 l) cukrového roztoku v pomere 1:1. Za posledný plást treba stále priviesovať tepelne dobre izolovanú priehradku a prázdnú časť plodiska vyplniť machom, vankúšmi, slamenou rohožou a pod. Včelstvo chce totiž rásť a matka klášt vajíčka, čo však robí len v tom obvode plodiskových plástov, v ktorom sa včelám podarí trvale udržiavať teplotu 33-35°C. Včelstvu pomôžeme tak, ak úle zvrchu dobre uteplíme plstou, vrecovinou a pod. Koncom mesiaca začína včelám pribúdať peľovej paše, ale o tom v budúcom čísle. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si pohovoríme niečo o *slnečnici ročnej* (lat.

Helianthus annuus L., poľ. slnečnícik zwyczajny), jednoročnej rastline, 60 až 200 cm vysokej s plnou chlapatou stonkou, vajcovitými, končistými a pílkovitými listami, žltými súmernými kvetmi a hnedými plodmi – nažkami.

Slnečnica sa pestuje najmä na získavanie výborného jedlého oleja, ktorý je zdravší ako olívový alebo repkový. Hrá významnú úlohu v racionálnej výžive, lebo zásluhou kyseliny linolovej (vitamínu F), ktorú obsahuje, zabraňuje vzniku arteriosklerózy. Slnečnicový olej (1-2 polievkové lyžice) príaznovo pôsobí pri žilníkových ťažkostíach, ale nesmie sa užívať priamo pri žilníkovom záchvate a nemajú ho taktiež užívať ľudia, ktorí majú veľa žalúdočnej kyseliny. Olej môže vplyvať

na metabolismus cholesterolu v ľudskom organizme, na rast a vývoj (najmä detí) a iné dôležité funkcie. Farmaceuticky sa využíva aj ako nosič zle sa vstrebávajúcich liečiv a vitamínov, prípadne stužený do mastí a náplastí.

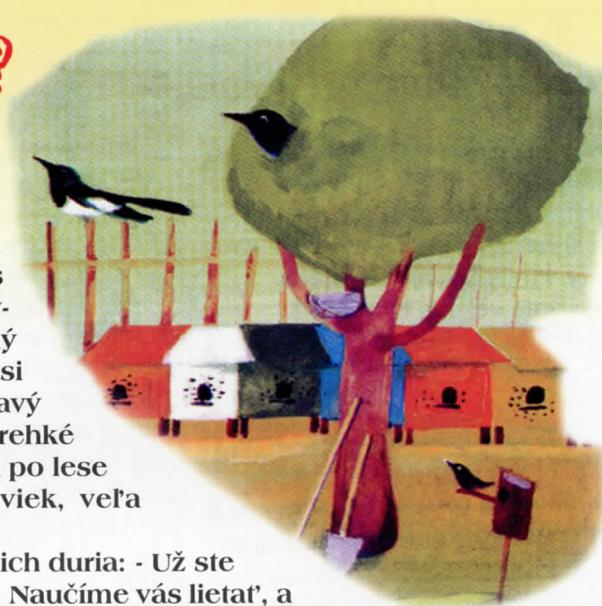
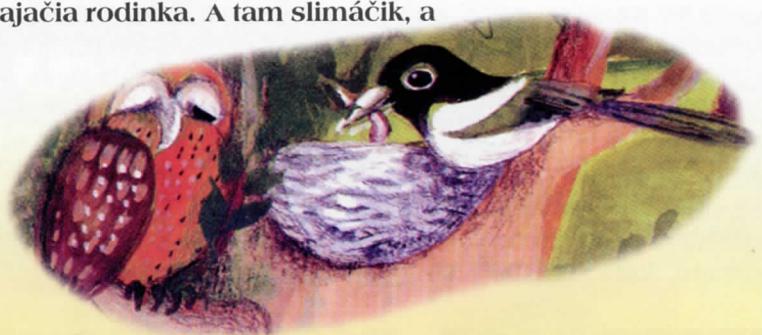
Možno zberať aj kvetné úbory, čiže jazykovité žlté kvety (jún-august) v čase rozkvetu, ktoré sušíme v tenkých vrstvách na vzdušnom zatielenenom mieste. Obsahujú farbivá, minerálne látky, provitamin A, horký heliantin a iné. Liečia chronické a atonické gastritidy a hnačky, bronchitidy, prechladnutia, zápal pohrudnice a kašeľ. Pomáhajú tiež znižovať horúčku a pôsobia liečivo aj pri kožných chorobách. Pre vnútorné použitie sa droga dávkuje v 3 až 5 % zápare (1 lyžička na pohár vody), má postať 20 minút. Pije sa 2-3 krát denne pol pohára. Dodajme ešte, že plodom alebo semenám slnečnice sa pripisuje aj utišujúci účinok pri nervových ochoreniah. Tu je potrebný 3% zápar z drvených semien, treba ho nechať 15 minút postať). Pije sa 2-3 šálky denne. (jš)

KTO PRVOLÁVA JAR?

Slnko? Zajačik? Slimáčik? Mušky? Možno. A možno aj vtáčik. Ten, čo u nás prezimuje, a vari aj ten, čo sa na jar vráti z teplých krajín. Vráti sa domov, postaví si hniezdo, nakladie vajíčka. Vtácia mama vajíčka zohrieva svojím páperím. O nejaký čas sa z ich vnútra ozve jemné klopkanie: Čuk-čuk! Čuk-čuk! A znova: Čuk-čuk! A už sú mladé na svete! Celý les sa ozýva ich radosným spevom. Vtácia mama si ich ochraňuje, tíší. Čo keby ich zbadal alebo začul dravý vták, alebo zaňuchala kuna? Malé vtáčiky sú ešte krehké a slabé, nedokázali by sa ubrániť. A otec? Ten lieta po lese a zháňa potravu. Mladé musia zjest' veľa dáždoviek, veľa húseníc i mušiek, kým narastú.

Ked' im zhustnú pierka, zmocnejú krídla, rodičia ich duria: - Už ste veľkí, zmocneli ste, musíte sa sami o seba postarať. Naučíme vás lietať, a potom šup do sveta! Nie je to nič t'ažké. Spočiatku sa vtáčatám nechce odletieť. Nahlas vrieskajú: - Čiv, čiv, čiv! Nie, nie, nie, dajte nám pokoj! Nám je tu dobre! - To nejde, - odpovedajú rodičia. - Pekne sa postavte na kraj hniezda, a hop! - preskočte na konárik. Vtáčatám nezostane nič iné, len si ponáňahovať krídelká, a potom frnk-brnk! Už sú na konáriku. A rodičia sedia nedaleko. V zobáčiku držia nejakú mušku alebo dážďovku a lákajú ľhou mladé von. Mláďatám srdiečka rýchlo bijú, ako na poplach, ale chut' na lahôdku zvítazí. Ani nevedia ako, a už lietajú. A dobrodružstvá sveta sa pre ne práve začinajú. Preskakujú z konárika na konárik, zo stromu na strom, a potom na ďalší a na ďalší. Vôbec to nie je ľahké. Konáriky sa hojdajú a nechcú prestať. A prídu prvé pokusy o lietanie. Až potom vtáčiky uvidia, aký je svet z takej výšky krásny! Tamto je zajačia rodinka. A tam slimáčik, a tam...

/Včielka 3/2004/

JONATAN DOBROSLAV
ČIPKA

SPIEVAJ ŽE SI, SPIEVAJ

Spievajže si, spievaj,
spevavé stvorenie,
ved' je spev najmilšie
tvoje potešenie.

Slovensky si spievaj
i v zime i v lete,
ved' je to najkrajší spev
na tom Božom svete.

DOBRÚ NOC, MÁ MILÁ

Andante

p

Dob - rú noc, má mi - lá, dob - rú noc, dob - rú
nech ti je sám pán-boh na po - moc;

p

noc, dob - re spi, nech sa ti sní - va - jú slad - ké sny!

([Redakcia, 1880])

2. Dobrú noc, má milá, dobrú noc,
nech ti je sám Pán Boh na pomoc.
[:Dobrú noc, dobre spi,
nech sa ti snívajú sladké sny.:]

3. Včera mi moja milá povedala,
žeby mi polovičku srdca dala.
[:Chcela rezať, nemala nôž,
chcel som jej požičať, nechcela už:]

JANA BELASOVIČOVÁ

V MLÁKE

Vyšla Skočka na prechádzku,
kvaki, kvak,
nebojí sa, žabka malá,
žiadnych mlák.

Preskakuje všetky mláky,
kvaki, kvak,
v jednej sedí žabiak dák,
veru tak.

VESELO SO ŽIVOTOM

„Sto metrov zabehnem za 8 sekúnd.“
„Nemožné, rekord je 10 sekúnd.“
„Ja viem, ale poznám skratku.“

* * *

„Haló! Starosta? Po poli vám chodí bobian a dupe trávu, ktorá je pašou pre vaše kravy. Vezmite pušku a odozeneť ho!“

„Kto volá?“, pýta sa starosta. „Žaba.“

* * *

Príde babka od kaderničky a pýta sa vnuka:

„Rudko, že už nevyzerám ako stará babka?“

„Nie babi, teraz vyzeráš ako starý dedko.“

* * *

Dinosaurus sa pýta matky: „Mami, ked' umriem, pôjdem do neba?“

„Nie synak, do múzea.“

* * *

V obchode: „Prosím si glóbus.“

„Nech sa páči.“

„A v inej farbe nemáte?“

* * *

Trojročný génius Miško Kocka poskladal 5000-dielne, trojromerné puzzle za 2 dni a chystá sa na nový rekord. Rodičia mu kúpili strúhanku a malý Miško skladá rožky.

* * *

Príde Bendžo do obchodu: „Prosím si kilo maku!“

„Aj zabaliť?“

„Nie, dákujem, mám sieťovku!“

Zapáčil sa jej v tej vode,
kvaki, kvak,
už má žabiak po slobode,
asi tak.

V jednej mláke spolu žijú,
kvaki, kvak,
spoločne z nej vodu pijú,
možno tak.

O mesiac už deti majú,
kvaki, kvak,
všetky dobre vychovajú,
je to tak.

NOVÝ DÁŽDNIK

Kúpila si žabka dáždnik,
v novom obchode,
radostne ho ukazuje
všetkým pri vode.

Pýtajú sa staré kačky
veľmi skúsené:

- Načo ti ten dáždnik bude,
veru nevieme.

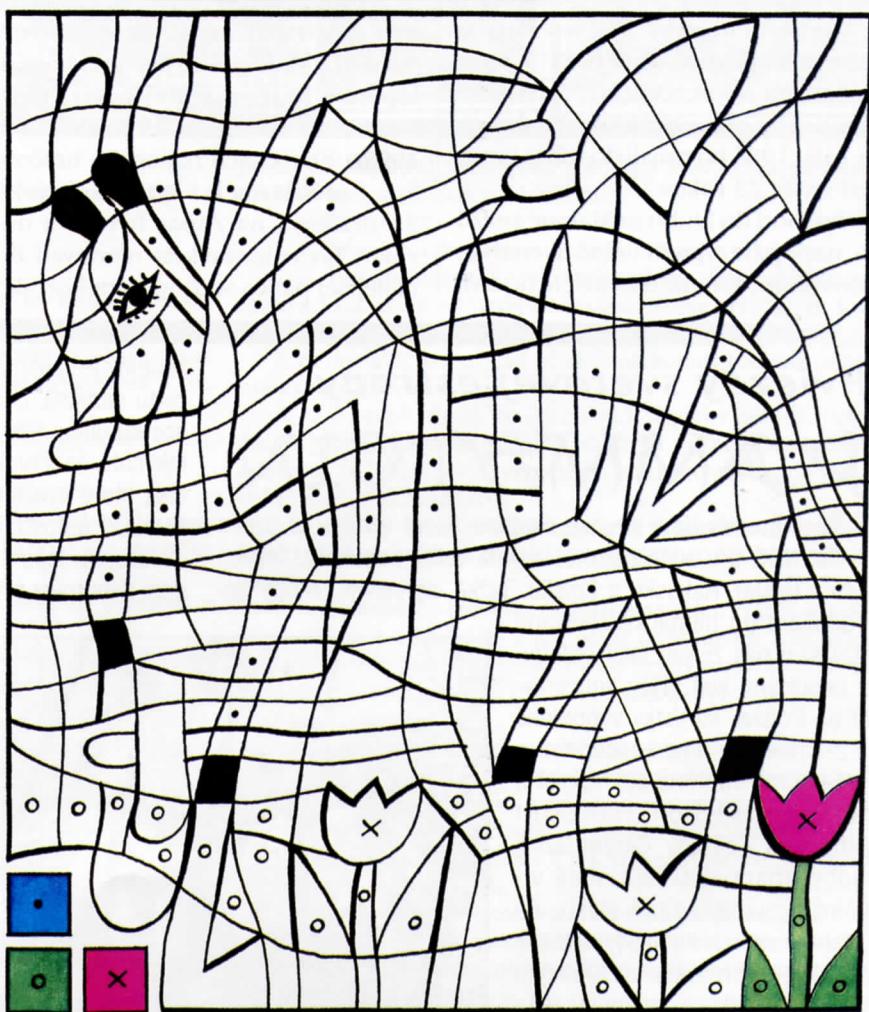
- Uvidíte, milé dámy,
žiadnen strach, -
rozprestiera žabka dáždnik
rovno vo dverách.

Na vodu ho onedlho
žabka zložila,
maškrty a malinovku
doňho vložila.

Veselo si na ňom pláva
až do večera,
potom sa už do postieľky
spinkat poberá.

SKRÝVAČKA

Milí mladí priatelia. Tentokrát sme pre vás pripravili skrývačku, v ktorej je skrytý obrázok. Rajskór musíte vymaľovať obrázok podľa návodu v štvorčekoch a potom sa dozviete, kto sa tam skrýva. Výsledok skrývačky nám pošlite do redakcie. Z posledných prác sme vyžrebovali Arkadiusza Tynusa z Hacúna a Dávida Gribáča z Podváku.

KARL MALONE

Znalcí basketbalu určite poznajú toto meno. Ide o vynikajúceho amerického basketbalistu, hrajúceho v najlepšej basketbalovej lige na svete - NBA, Karla Malonea, ktorý prednedávnom zavŕšil aktívnu športovú činnosť. Do NBA sa dostal pred 20 rokmi z náboru do ligy s číslom 13, čo znamenalo, že veľkou hviezdou asi nikdy nebude. Naštastie to bol chybný záver. Za 20 rokov svojej činnosti sa Karl stal skutočne vynikajúcim basketbalistom, vizitkou NBA.

Narodil sa v maličkej osade Summerfield v Louisiane, v ktorej bolo len 40 domov. Z takýchto miest sa ľahko dostať do sveta, ale Karlovi sa to podarilo vďaka svojej výške. Ako 18-ročný bol vysoký 206 cm. Tak sa dostal do College Louisiana. Spôsobom ničím zvláštnym nevynikal. Mal problémy s koordináciou pohybu, nerád skákal a jeho osobné hody boli doslova tragické. Mal len 30-percentnú účinnosť, ktorú za 3 roky zlepšil na 50-percentnú. Naštastie všimli si ho manažéri klubu Utah Jazz a v roku 1985 ho prijali do tohto tímu. Mal vtedy 22 rokov.

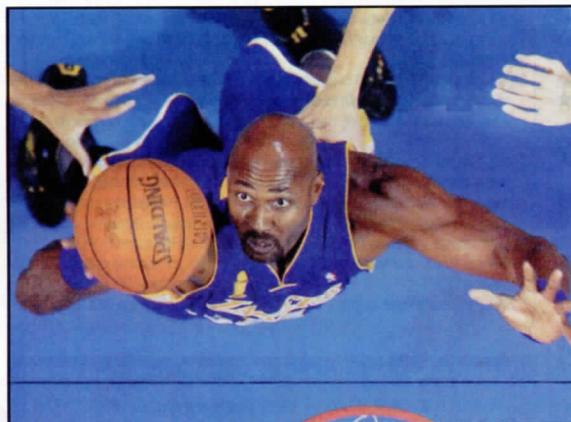
Príchod do klubu sa Malone snažil čo najlepšie využiť. Začal tvrdým tréningom, najmä osobných hodov.

Na ihrisku trávil celé dni, čo nakońec muselo priniesť žiadane výsledky. Nie div, že sa po istom čase stal najlepším hráčom v dejinách NBA, ktorý najlepšie hádzal osobné hody a navyše aj druhým najlepším strelcom v tejto basketbalovej lige. Celkovo za 20

člen Dream Teamu vybojoval dvakrát (v rokoch 1992 a 1996) zlatú olympijskú medailu.

Len jedno sa K. Maloneovi nepodarilo – nikdy nevybojoval titul majstra NBA. Dvakrát mal k tomu veľmi blízko, jeho tím Utah Jazz hral vo finále, ale zakaždým prehral s mužstvom Chicago Bulls, ktoré vtedy malo vo svojom zložení slávneho Michaela Jordana. V poslednej sezóne odišiel z Utah Jazz, kde mal prisľúbené 18, 6 mil. dolárov. Prestúhal sa do mužstva Los Angeles Lakers za 1,6 mil. USD len preto, aby mohol konečne s Kobeom Bryantom, Shaquillom O'Nealom a Garym Paytonom získať majstrovský titul. Žiaľ, ani tentoraz sa mu to nepodarilo. Tim Lakers prehral vo finále s mužstvom Detroit Pistons. V posledných zápasoch však Malone - pre úraz kolena - nehrál.

Na basketbale zarobil K. Malone vyše 150 miliónov dolárov. Spolu s Johnom Stocktonom tvoril azda najlepší páru v dejinách NBA: rozohrávč - krídelník útočník - *Mal som s basketbalom veľmi pekné dobrodružstvo* – povedal na rozlúčkovej slávnosti 42-ročný K. Malone, ktorému niektorí dali prímenie „virtuóz loptu“ alebo „poštár“, keďže vždy bez ohľadu na to, ako hrali jeho kolegovia, zabezpečoval pre svoj tím primeraný počet bodov. (jš)

rokov svojej športovej činnosti získal až 39 928 bodov. Len legendárny Kareem Abdul-Jabbar nastrieľal viac.

Malone hádzal veľmi presne, takže mal šancu stať sa slávny. V polovici 90. rokov sa dostal do päťdesiatky najlepších hráčov v dejinách NBA. Dvakrát, v sezónach 1996/1997 a v 1998/1999, sa stal najlepším hráčom ligy. Fanúšikovia ho štrnásťkrát volili do družstva na Zápas hviezd a novinári ho jedenásťkrát menovali do najlepšej päťice sezóny. Napokon ako

Hviezdy svetovej estrády

RAMMSTEIN

Dnes predstavíme stručne skupinu, ktorá vznikla na území bývalej NDR a v súčasnosti si získala veľkú popularitu medziiným v Česku, Rakúsku a Poľsku. Tažké, agresívne, akoby pochovové a po nemecky spievane frázy si u nás získali takú obľubu, že zakaždým, keď príde koncertovať do Poľska, sú lístky vypredané na 2-3 mesiace pred koncertom.

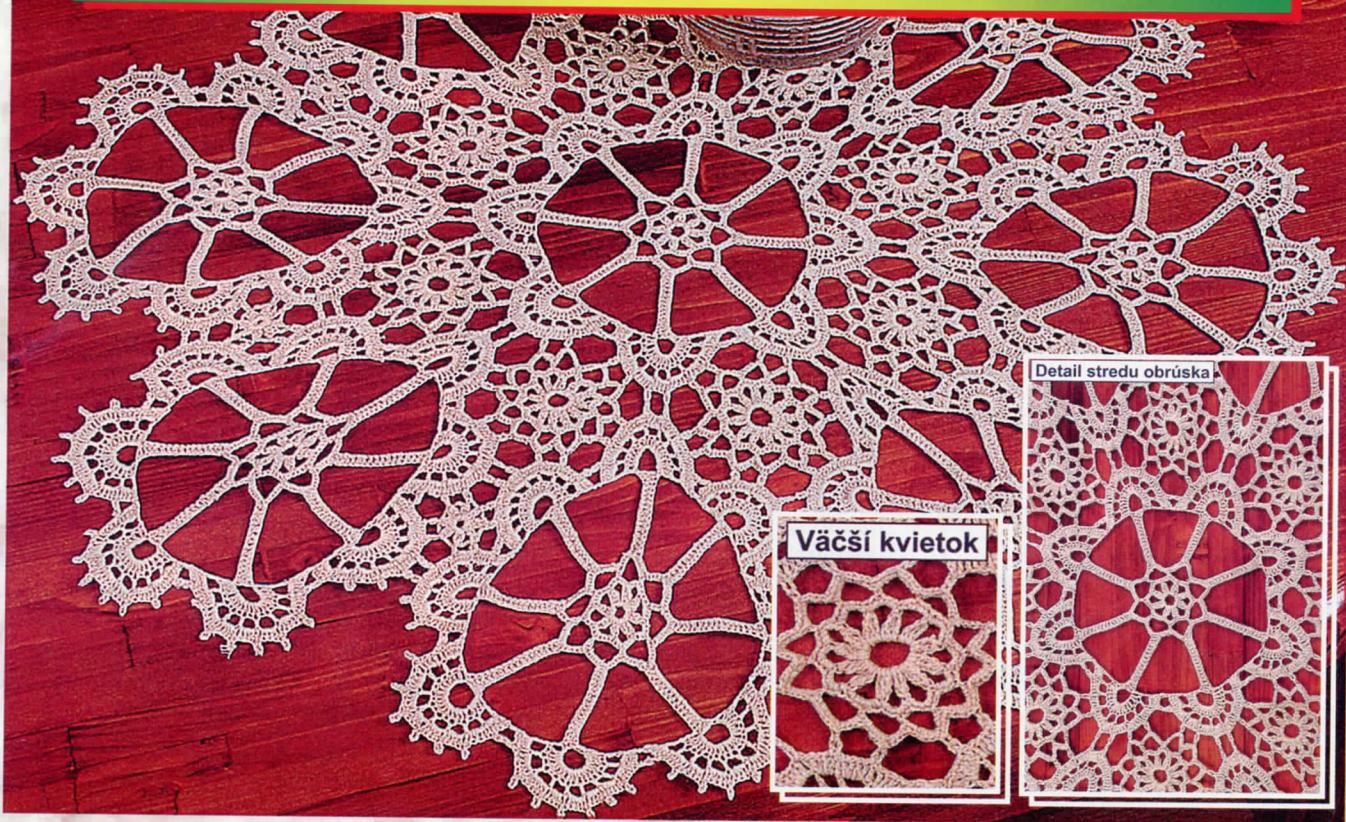
Skupinu Rammstein vytvorili inštrumentalisti, ktorí chceli spojiť hudbu ľudí a strojov. Okrem ľahkej hudby priam zbožňujú silné vizuálne a pyrotechnické efekty, čo pritahuje na ich koncerty zástupy mladých obdivovateľov. Dobrým príkladom veľkých možností tejto

skupiny je zaujímavá platňa DVD so záznamom z jedného koncertu nazvaná *Live aus Berlin*. Na scéne horí doslova všetko: scénografia, mikrofóny, vokalista a pod. Neobvyklé ovzdušie takýchto nahrávok zaujali aj amerického režiséra Davida Lynchu, ktorý využil dve skladby z Rammsteina vo svojom filme *Stratená autostráda*.

Kariéra tejto skupiny sa rozbehla doslova bleskove po vydaní debutovej platne *Herzeleid* (1995). Pomohli v tom aj spoľočne koncerty so skupinou Clawfinger a turné so slávnou skupinou The Ramones. Ďalší album skupiny *Sehnsucht* získal ocenenie platinovej platne. Všeobecne možno povedať, že efektné vystúpenia Ramsteina sa stali vizitkou skupiny na celom svete. V súčasnosti je Rammstein na turné v Latinskej Amerike, kde koncertuje s americkejou skupinou KISS, ktorá je taktiež známa z podobných pyrotechnických efektov. (jš)

OKRÚHLY OBRÚSOK

Veľkosť: piemer 58 cm

Materiál: 4 klbká bledohnedej háčkovacej priadze, háčik č. 8.

Pracovný postup

Vefký kruhový motív:

1. r.: 12 retiazkových (ret.) očiek spojíme do kruhu pevným stípkom;

2. r.: 8 x opakujeme 3 dvakrát nahodené stípky zháčkované spolu a 5 ret. očiek – v prvej trojici nahradíme prvý stípik 3 ret. očkami;

3. r.: do oblúčikov z 5 ret. očiek predchádzajúcej (predch.) rady háčkujeme po 5 krátkych stípkov;

4. r.: 3 pevné stípky do 3 krátkych stípkov predch. rady – dostali sme sa do stredu prvého oblúčika z predch. rady, ďalej dookoła 8 x oblúčiky z 12 ret. očiek a krátkeho stípika do stredu oblúčika z predch. rady;

5. r.: každý oblúčik obháčkujeme 13 krátkymi stípkmi a ukončíme;

6. r.: uháčkujeme 8 „lúčov“: do 7. krátkeho stípika na oblúčiku vpichneme háčik, uháčkujme 16 ret. očiek a prácu obrátime. Do každého ret. očka uháčkujeme dlhý stípik, posledný dlhý stípik pripojíme pevným stípkom do 8. krátkeho stípika predch. rady a ukončíme. Opakujeme 7 x;

7. r.: nad posledným dlhým stípkom každého „lúča“ uháčkujeme na rubovej strane oblúk z 12 ret. očiek a pevným stípkom sa pripojíme k poslednému dlhému stípkumu;

8. r.: na lícnej strane uháčkujeme pod každý oblúk z 12 ret. očiek 18 dlhých stípkov a prácu obrátime;

9. r.: na rubovej strane uháčkujeme oblúčiky: háčkujeme 5 ret. očiek, 1 dlhý stípik do 2. dlhého stípika predch. rady a 8 x opakujeme: 3 ret. očká a 1 dlhý stípik do každého 2. stípika predch. rady;

10. r.: prácu obrátime, pod 3 ret. očká háčkujeme 4 dlhé stípky,

po dlhých stípkoch háčkujeme pikotky z 5 ret. očiek, poslednú pikotku spojíme s ďalším oblúkom;

Väčšie kvietky

1. r.: 16 ret. očiek spojíme do kruhu pevným stípkom;

2. r.: 12 x opakujeme 3 dvakrát nahodené stípky zháčkované spolu a 5 ret. očiek – v prvej trojici nahradíme prvý stípik 3 ret. očkami;

3. r.: do oblúčikov z 5 ret. očiek predch. rady háčkujeme po 7 krátkych stípkov;

4. r.: 3 pevné stípky do 3 krátkych stípkov predch. rady – dostali sme sa do stredu prvého oblúčika z predch. rady, ďalej dookoła 12 x oblúčiky z 5 ret. očiek a krátkeho stípika do stredu oblúčika z predch. rady;

5. r.: každý oblúčik obháčkujeme 9 krátkymi stípkmi – 5. krátky stípik v každom oblúčiku pripojíme do pikotky veľkého motívu;

6. r.: do každého oblúčika uháčkujeme jeden krátky stípik, 4 dlhé stípky, 3 pikotky zo 7 ret. očiek uháčkujeme nad sebou, poslednú tretiu pikotku priháčkujeme pevným očkom do 1. ret. očka prvej pikotky, 4 dlhé stípky, 1 krátky stípik;

Menšie kvietky

1. r.: 8 ret. očiek spojíme do kruhu pevným stípkom;

2. r.: 7 x opakujeme 3 dvakrát nahodené stípky zháčkované spolu a 5 ret. očiek – v prvej trojici nahradíme prvý stípik 3 ret. očkami. Každým 5. ret. očkom sa pripojíme k pikotke veľkého motívu.

Väčšie kvietky háčkujeme 8 x a umiestníme ich po obvode stredného veľkého motívu.

Menšie kvietky háčkujeme 8 x a umiestníme ich medzi veľkými motívmi po obvode obrúška. Spôsob pripojenia ukazujú detailné obrázky. Hotový obrúsov vyperieme, naškrobíme, vypneme a necháme vyschnúť.

(Podľa Ručné práce č. 2/2003)

ZUZKA VARÍ

MÚČNIKY

ČO NA OBED?

SEGEDÍNSKA KAPUSTA. 500 g bravčového mäsa z pliecka, 30 g masti, 40 g cibule, červená paprika, 600 g kyslej kapusty, čierne korenie, 2 dl kyslej smotany, 20 g hladkej múky, 2 dl vody

Pokrájanú cibuľu zapeníme na masti, pridáme červenú papriku, pokrájané mäso, korenie, sol, kapustu a vodu. Hrniec uzavrieime a dusíme 15-20 minút. Po ochladení hrniec otvoríme, pridáme smotanu, v ktorej sme rozemiešali múku, a povaríme. Podávame so zemiakmi, chlebom alebo knedlou.

JAHŇACINA NA PAPRIKE. 1 kg predného jahňacieho mäsa, 100 g slaniny, 1 veľká cibaľa, 1 lyžica mletej červenej papriky, 20 g hladkej múky, 1 lyžica rajčiakového pretlaku alebo 2 rajčiaky, 2,5 dl kyslej smotany, sol.

Umyté mäso pokrájame na malé kúsky a osolíme. Do kastróla dámme slaninu pokrájanú nadrobno a keď sa trocha rozškvári, pridáme cibuľu pokrájanú nadrobno a oprážime do ružova. Potom pridáme osolené mäso, mletú červenú papriku a dusíme, až kým sa štava nevydusí na tuk. Mäso zaprášíme múkou, podusíme, zalejeme polievkou z kostí alebo horúcou vodou, pridáme rajčiakový pretlak alebo čerstvé rajčiaky a udusíme do mäkkia. Nakoniec prilejeme kyslú smotanu a ešte chvíľu povaríme. Podávame s knedlou.

KRUPICOVÝ TRHANEC. 200 g krupice, 80 g práškového cukru, 60 g masla, 20 g cukru na posypanie, 1/4 l mlieka, 2 vajcia, sol.

Krupicu zalejeme mliekom a necháme stáť asi štvrt hodiny. Žltky vymiešame s cukrom, pridáme sol', namočenú krupicu, tuhý sneh, zláhka premiešame a dáme pieč na pekáč s rozpusteným maslom. Po upečení vidličkou potrháme a posypeme vanilínovým cukrom. Možno ho podať aj poliaty malinovou šťavou.

SALÁTY

KAPUSTOVÝ ŠALÁT. 600 g kyslej kapusty, 100 g cibule, 20 g cukru, 20 g údennej slaniny, voda, sol', ocot.

Vriacu vodu s octom, solou a cukrom vylejeme na kapustu s pokrájanou cibuľou. Prikyjeme ju a necháme vychladnúť. Potom ju premiešame a polejeme rozprázenou údenou slaninou, pokrájanou na kocky. Cibuľu môžeme pridať aj po sparení kapusty, avšak sparená je chutnejšia. (js)

Weterynarz

PORÓD U KRÓW

Objawem zbližujúceho si porodu sú zmeny v wyglądzie tylnej części ciała cielnej krowy. Jej zad jak gdyby zapada się, kości zadu silnie odstają, wargi sromowe obrzękają, wskutek czego szpara sromowa ulega rozchyleniu i widać czerwonej barwy błonę śluzową. Ze szpary wypływa jasny, ciągliwy śluz zwisający z pochwą. Innym objawem jest powiększenie się wymienia i pojawienie się siary. Pewne znaczenie dla rozpoznania zbliżającego się porodu ma spadek temperatury ciała na 12-36 godzin przed porodem. Aby uchwycić ten moment, na kilka dni przed porodem należy codziennie mierzyć temperaturę. Poród u krowy następuje najczęściej w nocy. Tłumaczy się to tym, że w nocy zwierzę ma spokój i wszystkie siły może przeznaczyć na wydalenie płodu. Po pierwszych widocznych objawach następuje powolne rozwieranie się szyjki i przesuwanie płodu. Na te zmiany wskazuje zachowanie się zwierzęcia – rodząca krowa staje się nespokojna, przestępuje z nogi na nogę, pokłada się, postękuje. Bóle są początkowo słabe, ale później przybierają na sile. Skurcze macicy powodują ułożenie płodu w pozycji odpowiedniej do porodu. Płód otoczony jest błonami płodowymi zwany mięśniem. Ucisk mięśni macicy w czasie skurczów powoduje uciskanie pęcherza płodowego na szyjkę macicy i rozciągnięcie jej tak, że przewód szyjki i pochwa stanowią długą rurę o jednakowej szerokości.

Poród prawidłowy. Po rozwarciu szyjki macicy i dostaniu się pęcherza płodowego do pochwy następuje właściwy poród, to jest wydalenie cielęcia z łona matki. Wskutek silnych skurczów mięśni macicy i brzucha, wywołujących tak zwane bóle porodowe, cielę zostaje wydalone z macicy. Przeciętnie trwa to około 3 godzin. Pomieszczenie powinno być do porodu odpowiednio przygotowane. Wskazane jest przeprowadzenie krowy do osobnego pomieszczenia. Jeżeli jest to niemożliwe, trzeba oddzielić osobne stanowisko we wspólnej oborze. Stanowisko to musi być oficjalnie zasiane suchą

słomą. Ponieważ w większości wypadków trzeba krowie pomóc przy porodzie, należy zarazem przygotować czyste linki, czystą oliwę lub odwar z siemienia lnianego oraz środki odkażające. Osoba udzielająca pomocy musi się do tego odpowiednio przygotować: a/ obciąć krótko paznokcie; b/ wymyć ręce ciepłą wodą z mydłem; c/ przetrzeć ręce spirytusem. Wykonanie tych czynności jest konieczne. Jeżeli się je zlekceważy, można łatwo spowodować zakażenie wskutek wprowadzenia zarazków do dróg rodnych. Trzeba pamiętać, że w drogach rodnych w okresie porodu szczególnie łatwo może nastąpić zakażenie, które często kończy się padnięciem zwierzęcia. Zanim przystąpi się do wydobywania płodu, trzeba się zastanowić, co i w jakiej kolejności należy robić. Wyciąganie cielęcia na siłę i za wszelką cenę, każde brutalne postępowanie może tylko zaszkodzić cielęciu i rodzącej krowie. Zbyt długie grzebanie ręką w drogach rodnych, gwałtowne szarpanie i pociąganie płodu mogą spowodować zranienie macicy, pochwy lub pęknięcie krocza, co w rezultacie utrudni lub uniemożliwi udzielenie pomocy przez lekarza.

Poród utrudniony. Jeżeli poród przedłuża się, można wprowadzić do pochwy dobrze wymyte i odkażoną rękę, aby zbadać, czy ułożenie płodu jest normalne. Normalne położenie płodu jest wówczas, gdy cielę ma wyciągnięte przed siebie przednie nóżki i położoną na nich główkę, lub gdy ustawione jest pośladkami z wyciągniętymi do tyłu nóżkami. Rodzaj położenia płodu łatwo odróżnić po raciczkach. Przy położeniu główkowym podeszwy raciczek zwrócone są do dołu, zaś przy położeniu pośladkowym odwrotnie – do góry. Jeżeli płód leży prawidłowo a mimo to nie wychodzi na zewnątrz, trzeba zastanowić się nad przyczyną takiego stanu. Jedną z przyczyn mogą być zbyt słabe bóle porodowe lub za duży płód. Przy zbyt słabych bólach porodowych nakłada się na nogi cielęcia linki i równe, wolno, w chwilach gdy następują bóle, pociąga się ku dołowi. Nie wolno przy tym zbyt gwałtownie pociągać ani szarpać. Jeżeli przyczyną przedłużania się porodu jest zbyt duży płód, należy wezwać lekarza, gdyż najczęściej trzeba płód wydobywać częściami. (jš)

CIĄG DALSZY NASTĄPI

PRAWIENIK

ROZLICZENIA Z FISKUSEM ZA 2004 R.

W tym roku można składać PIT-y aż do poniedziałku 2 maja włącznie (zamiast, jak dotychczas, do 30 kwietnia). W przypadku wysłania zeznania pocztą liczysię data stempla pocztowego. Podstawa rozliczeń są dokumenty o wysokości dochodów i pobranych zaliczek. Osoby uzyskujące dochód z umowy o pracę, z emerytur, rent, umów zleceń i umów o dzieło składają zeznanie roczne na formularzu PIT-D, a pozostałe na formularzu PIT-O.

Osoby, które uzyskały dochody z umowy o pracę poza stałym miejscem zamieszkania, mają prawo do odliczenia wyższych kosztów uzyskania przychodu – 127,82 zł miesięcznie. Emeryci i renciści, którzy otrzymują z ZUS formularz PIT-40 A, nie muszą składać sami rozliczenia podatkowego, ponieważ podatek rozliczy już za nich ZUS. Powinni jednak sami złożyć zeznanie, jeśli oprócz emerytury uzyskali dochody także z innych źródeł.

Rozliczając się za rok 2004, można korzystać z ulgi remontowo-budowlanej (jest to ulga trzyletnia za lata 2003–2005), z ulgi na darowizny (do 350 zł) oraz ulg dla niepełnosprawnych (I i II grupa inwalidzka). Osoby samotnie wychowujące dzieci oraz małżonkowie (muszą być małżeństwem przez cały rok 2004) nadal mogą rozliczać się razem. Kwota wolna od podatku to 2790 zł. Od dochodu przekraczającego 2790 zł do 37 024 zł podatek wynosi 19 procent.

DORABIANIE EMERYTÓW

Emeryci i renciści mogą dorabiać, ale nie wszyscy jednakowo. Osoby, które osiągnęły wiek emerytalny (kobiety 60 lat, mężczyźni 65 lat) nie mają ograniczeń. Pozostali muszą uważać, aby nie ucierpiało na tym ich świadczenie. Obecnie bez konsekwencji można zarobić 1589 zł (czyli 70 proc. przeciętnego wynagrodzenia). Gdy przekroczy się tę granicę, jednak nie uzyska więcej niż 2951 zł (czyli 130 proc. przeciętnego wynagrodzenia), świadczenie zostanie zmniejszone o kwotę przekroczenia.

Ale nie więcej niż o: 389,24 zł w przypadku emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy), 291,95 zł – w przypadku renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, 330,87 zł – w przypadku renty rodzinnej. Zarobki wyższe niż 2951 złotych powodują zawieszenie świadczeń.

WALCZYĆ O ALIMENTY?

Jeżeli ojciec nie chce na dziecko płacić, można zażądać od niego alimentów. Matka dziecka ma do tego prawo bez względu na to, czy jest panną, rozwodką lub mężatką. Należy po prostu złożyć pozew do sądu. Nie trzeba przy tym korzystać z usług adwokata. Pozew składa się w sądzie rejonowym, w wydziale rodzinnym i dla nieletnich. W pozwie kobieta podaje swoje dane, dane ojca dziecka i wysokość kwoty, której od niego żąda. Pozew musi być uzasadniony. W tym celu trzeba opisać swoją sytuację, podać wysokość swoich dochodów, opisać sytuację majątkową ojca dziecka. Warto napisać też, od kiedy nie płaci on pieniędzy na dziecko. Do pozwu trzeba dołączyć: wyrok rozwodowy lub odpis aktu ślubu i aktu urodzenia dziecka, zaświadczenie o zarobkach z zakładu pracy oraz poświadczenie wydatków na dziecko. Może to być np. opłata za naukę języka, zajęcia gimnastyczne czy plastyczne, czyli wszystkie wydatki ponoszone na dziecko. Pozew składa się w biurze podawczym. Nie ponosi się za to żadnych opłat. W wyznaczonym terminie należy stawić się na rozprawę. Można też do swojej sprawy wynająć adwokata.

DODATEK MIESZKANIOWY

W sprawie tej mieliśmy kilka zapytań nauczycieli. Odpowiadamy zatem, że miesięczne dodatki mieszkaniowe otrzymują nauczyciele zatrudnieni w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej. Dotyczy to placówek znajdujących się na wsi lub mieście liczącym do 5 tys. mieszkańców. Taka osoba musi mieć kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela i być zatrudniona na co najmniej połowę wymiaru zajęć. Od nowego roku dodatki mieszkaniowe wynoszą: dla jednej osoby – 49 zł, dla rodziny dwuosobowej – 65 zł, dla trzyosobowej – 82 zł, dla cztero- i ponadczteroosobowej – 98 zł. (jš)

Hviezdy o nás

BERAN (21.3.-20.4.)

Priaznivý mesiac na riešenie osobných problémov. Niekoľko blízkych ti vyzná vrelé city. Výhrou a pod. sa zlepšia tvoje finančné pomery. Na pracovisku budú pokojný, vyhýbať sa sporom a diskusiám. Doma si všímaj výdavky partnera. Môžu byť príčinou nedorozumení.

BÝK (21.4.-20.5.)

Budeš plne zaujatý osobnými a pracovnými problémami. Môžu prísť starosti s rodičmi alebo deťmi. V práci ťa znerovzňujú česky intrígy, naďalej máš to krátke nohy. Snaž sa rozumne hospodáriť so svojimi fondmi, od ktorých môže závisieť veľa tvojich plánov.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Venuješ veľa energie cestám po Poľsku a do cudziny. Môžeš čakať priaznivé zmeny v životnej a bytovej situácii. V práci sa vyhýbaš konfliktom, niekto by ich chcel využiť na tvoju škodu. Tvoja finančná situácia sa striedavo zhorší a zlepší.

REK (22.6.-22.7.)

Musíš venovať väčšiu pozornosť finančným otázkam, od ktorých bude závisieť reálizácia tvojich dlho odkladaných plánov. Môžeš počítať s podporou nadriadených. Voči podriadeným sa chovaj taktne. Šetri si nervy a psychickú kondíciu.

LEV (23.7.-23.8.)

Bude to najlepší mesiac na výbavu osobných a finančných otázok, ale pod podmienkou, že sa nebudeš rozptylovať. Sústred sa na to, čo je dôležité. To ti pomôže plne ukázať svoje schopnosti, čo ocenia tvoji nadriadení. Trochu napäťa vyvolajú tvoje deťi.

PANNA (24.8.-23.9.)

Caká ťa mnoho čudných a neočakávaných udalostí, naďalej málo významných. Koncom mesiaca sa tvoja situácia ujasní. Zarobíš s partnerom hodne peňazí, čo zlepší tvoju hmotnú situáciu. Keď plánuješ cestu do cudziny, odlož ju z praktických dôvodov na neskôr.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Nadviažeš niekoľko priateľstiev, ktoré raz budú pre teba oporu. Robíš ďalekosiahle životné plány, zohľadni pri tom svoje finančné možnosti. Na začiatku mesiaca ti hrozia isté komplikácie, ktorých sa však rýchlo zbaviš s pomocou svojich priateľov.

ŠKORPIÓN (24.10.-23.11.)

Mesiac mnohých zážitkov a zmien, často neočakávaných. Čo z toho výdej? To závisí od teba. Finančná situácia je dobrá a ešte sa zlepší. Bude to zásluhou jedného z tvojich priateľov. Začnú ťa trápiť migrény a depresie, v čom ti môže pomôcť pohyb na čerstvom vzduchu.

STRELEC (24.11.-21.12.)

Vyskúšaj seba samého, prever svoje schopnosti, možnosti a výtrvalosť. Niektoré veci si musíš premyslieť chladne, s odstupom a realisticky. Príliš často sa vznášaš v oblakoch. Dobré vzťahy v práci upevnia tvoje postavenie a možno pomôžu aj v postupe.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Žiješ ilúziami. Zdá sa ti, že veľké úspechy v práci mäš na dosah ruky. Triezve hodnotenie situácie však vyzerá ináč. Presvedčí ťa o tom niekto skúsenejší, ku komu máš dôveru. Keď budeš rozvážny a začneš múdro konáť, už zanedlho si môžeš zlepšiť situáciu.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Musíš venovať viac času a energie svojej partnerke a pomôcť jej vo finančných otázkach. Nastanú kladné zmeny v stykoch s priateľmi. V práci si daj pozor a snaž sa presvedčiť predstavených, že si dobre organizovaný, dôsledny a zmierlivý.

RYBY (19.2.-20.3.)

Dobrá spolupráca s podriadenými ti pomôže obrániť sa pred neopodstatnenými výhradami šéfov. Ani doma nebudete mať pokoj. Manželské spory môžu viesť k nervovému vyčerpaniu a srdcovým ťažkostiam. Koncom mesiaca dôjde k výraznému zlepšeniu finančnej situácie. (js)

NÁŠ TEST

Ste poverčiui?

1. Chystáte sa na rande. Pri „zlepšovaní“ zovnajšku vám spadne zrkadlo a rozbije sa na tisíc kusov
a/ Pokojne to pozamietáte – 0; b/ Zavoláte priateľovi a poprosíte o povzbudenie – 1; c/ Rande odvolaťe – 2.

2. Ráno idete do práce a až na ulici zistíte, že ste si zabudli mobil v nabíjačke...
a/ Idete ďalej, vydržíte aj bez mobilu – 1; b/ Idete hned k lekárovi pre pelenku – 2; c/ Vráťte sa po mobil – 0.

3. Ako často sa dokážete zasmiať „len tak“?
a/ Aspoň 3 krát denne – 0; b/ Nie je prečo sa toľko smiať – 2; c/ Tu a tam – 1.

4. Vykračujete si po chodníku a narazíte na kanál...
a/ Pre istotu ho 3 krát obídete – 1; b/ Celý deň budete nervózni – 2; c/ Ani si to nevšimnete – 0.

5. V aute vozíte pre štásie:

a/ Ruženec – 2; b/ Technický preukaz – 0; c/ Plyšovú figúrku – 1.

6. Zistite, že ste zle prestúpili...

a/ Vynadáte si a idete správne – 1; b/ Máte pokazený celý deň – 2; c/ Potešite sa, že stihnete prečítať svoj časopis – 0.

7. Dôležitý pracovný pohovor pripadne na piatok trinásteho...
a/ Ospravedlníte sa pre ochorenie – 2; b/ Oslabiť to vaše sebavedomie – 1; c/ Prečítate si opäť životopis – 0.

8. O zvýšenie platu požiadate...

a/ Na odporúčanie kartárky – 2; b/ Keď viete, že šef má dobrú náladu – 1; c/ Keď cítite, že si to zaslúžite – 0.

9. Tešíte sa na zajtrajšok?

a/ Vždy – 0; b/ Iba v piatok – 1; c/ Najviac pred Štvrtým dňom – 2.

10. Máte sa radi

a/ Samozrejme – 0; b/ Výnimočne – 2; c/ Až po dvoch dvanásťkach – 1.

VYHODNOTENIE

0-6 bodov: Poverčivi rozhodne nie ste. Vaša psychika je taká vyrovnaná, že nás občas desíte. Možno by trochu „zdravej poverčivosti“ neuškodilo, čo myslíte?

7-12 bodov: Hoci radšej trikrát kanál obidete, rozhodne kráčate ďalej. Aj keď sa vám občas stane niečo neprijemné, s talizmanom pre štásie vo vrecku to určite prekonáte!

13-20 bodov: Dajte si veľký pozor! S vašou poverčivosťou to trochu preháňate. Urobte si radosť a kúpte si niečo dobré. Začnite si užívať. (js)

MENO VEŠTÍ

KLAUDIA – svetlé, šľachetné, hrdinské, úprimné a silné meno.

Klaudia je spravidla jedináčka buď pochádza z rodiny, v ktorej sú len dve deti. Jej staršia alebo mladšia sestra je obyčajne menej pekná, menej schopná a trochu hysterická, ale na druhej strane je miláčikom Klaudinej matky, dobrej, pracovitej, ale nie vždy spravodlivej ženy. Keď je Klaudia jedináčka, všetko je v poriadku.

Klaudia je spravidla vysoká, štíhla, šikovná a má peknú, súmernú postavu. Je to zároveň múdra a atraktívna žena. Má pekné tmavé oči a husté vlasy, ktoré si češe jednoducho, bez väčších ekstravagancií. Byvajú však občas Klaudie so slabším zdravím, ale veľmi statočné a duševne silné. Vždy z nich vyžaruje veľká vnútorná sila, hoci na prvý pohľad robia

dojem jemných a slabých bytostí. Klaudia je ctižadostivá, svedomitá, solídna, vo všetkom dôkladná a pritom optimistická a dobromysefná, aj napriek prechodným fažkostiam. V spoločnosti nikdy neprejavuje svoje starosti. Učí sa dobre, končí vysokú školu a obsadzuje dosť významnú funkciu. Ak má slabšie zdravie, končí iba strednú školu, ale napriek tomu je v práci oveľa lepšia, ako jej kolegyne. Romantička, ale najmä realistka a moderná žena, ktorá si váži dobré tradície. Miluje umenie, poéziu, literatúru, hudbu a prírodu. Nenávidí grobiansvo, píjanstvo, vulgárnosť a chrapúnstvo. Dokonale sa vyzná v ľuďoch a niekedy im hovorí pravdu do očí, čo prijímajú pokorne, lebo si ju vážia a sú do nej platonicky zaľúbení. Klaudia je v práci bystrá a výborná organizátorka. Je veľmi starostlivá o svoj zovnajšok. Má rada kvalitné veci, v ktorých je elegantná, akoby len pred chvíľou vyšla z módnego salónu. Vydaava sa z lásky a rozumne. Má dobrého a šľachetného manžela, ktorý pre ňu urobí všetko. Mávajú jedno alebo dve deti, chlapcov, ktorí sa na nich veľmi ponášajú. (jš)

- Pán doktor, jednostaj sa škriabem!
- A skúsili ste sa okúpať?
- Nepomáha mi to. Po troch mesiacoch sa zase začinám škriabat.

* * *

- Tvoje manželstvo sa podobá románu.

- Skutočne. Vojne a mieru.

* * *

V reštaurácii si host objedná rezeň. Keď mu ho čašník prinesie, pokrčí nosom:

- Ten rezeň zapácha koňakom!
- Čašník ustúpi päť krokov a páta sa:
- A teraz?

* * *

- Drahý, čo by povedali susedia, keby som sa v tejto páľave zobliekla do-

pýta sa žena muža, - moju prekrásnu tvár alebo moje nádherné telo?

- Tvoj zmysel pre humor.

* * *

- Mamička, ľudia sa rodia zo zeme?
- Kde si to nabrala, dcérenka?
- Počula som, ako sa ujo spýtal otec ka: „Kde si vykopal takú babu?“

* * *

- Teta, prečo sa nevydáš?
- Nikto ma nechce, miláčik.
- A už si sa všetkých opýtala?

* * *

Muž a žena nakupujú. Keď muž videl účet, omdlel. Žena to komentuje:

- Nič to nie je. Nesúvisí to so zdravím. Dva týždne neboli so mnou nakupovať a nepozná nové ceny.

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

- Kamzík – bud' opatrny,
- Kaktus – zlé osetrenie ti spôsobí škodu,
- Karavána – šťastne prekonáš všetky fažkosti,
- Kasárne – dobré vyhliadky na sobáš,
- Koleno poškodené – zhoršia sa tvoje pomery; kľačať na ňom – musíš byť pokornejší; pekné a zdravé – šťastné, vydarené obchody,
- Kominár – prestanúť fa podozrievať,
- Koncert – onedlho zažiješ mnoho radosť,
- Kosa – tvoje terajšie fažkosti čoskoro zmiznú,
- Kosiť – prestaneš byť chudobný,
- Krb, variť na ňom – budeš mať vlastnú domácnosť; hasiť na ňom oheň – môžeš sa tajne zamilovať; vidieť horieť – očakávaj dobré miesto,
- Krúpy padať vidieť – prechodné nebezpečenstvo; udierať do obloka počuť – hádka v domácnosti,
- Kružidlo – budeš bývať vždy na tom istom mieste,
- Kufor vidieť – zlá správa; balíť ho – čaká fa cesta,
- Kvasnice – dosiahneš dobré výsledky v práci.
- Kýchať – dobré, pevné zdravie. (jš)

Prvý poľský „maluch“. Tako môžeme nazvať Mikrus MR-300 (na snímke), predchodcu dnešného „malucha“, ktorý

si v 50-tých rokoch mal podmaníť poľských vodičov. Bol dlhý 3 metre, vážil

len 450 kg. Spolu sa doňho zmestili dve dospelé osoby a dve deti. Ak mal niekto veľmi naponáhlo, mohol ťaťať rýchlosťou až 90 km/h. Z 0 na 70 km/h dokázal zrýchliť za 30 sekúnd, čo je pri objeme motora 0,3 l a sile 15 HP pri 5000 otáčkach/min. celkom dobrý výkon. Prítom spotreba paliva na 100 km bola minimálna – len 4,5 – 6 l. Vďaka tomu mohol s plnou nádržou (27 l) ťaťať bez tankovania vyše 500 km. Mal 200-litrový kufor, ku ktorému bol prístup len z vnútra auta a dvere sa otvárali „naopak“. Motor však chodil veľmi hlasno. Preto sa z neho robili žarty, že ho ešte ani nevidieť, a už ho počuť. V rokoch 1956 – 1961 bolo vyrobených spolu okolo 2000 áut tohto typu, z čoho 2 kabriolety.

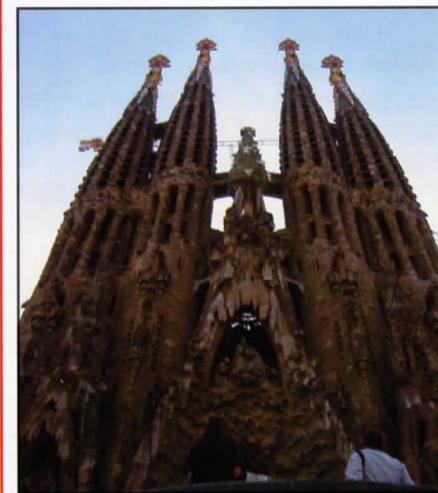
Obdivuhodné dieťa. Isté dvojmesačné dieťa z Číny nemusí plakať, aby získalo pozornosť svojej matky, ale priamo na ňu zavolá. Keď je hladné, povie rovno „mama, mama“. Prekvapená mamička si nevedela tento úkaz vysvetliť, že jej dvojmesačné dieťa v reči tak zjavne napreduje. Jeho prvé slovo bolo „mama“, dnes už vie povedať aj „naj“, čo je čínsky výraz pre mlieko. Lekári takisto nevedia, čo mohlo spôsobiť tak rýchly vývoj, pretože hovoríť je pre dvojmesačné dieťa skutočne zriedkavostou. (Nový Čas)

Je to možné? Leonard Woronowicz (67) z Wojnowic, ktoré ležia neďaleko Bielostoka, pri domácich práciach v kuchyni spadol zo stoličky a udrel sa do hlavy. Keďže ho po incidente hlava neprestávala pobolievať, po štyroch dňoch sa rozhodol navštíviť lekára. Keď sa však odborníci pozreli na röntgenový snímok jeho lebky, ostali v šoku. Starší pán mal v hlave 13-centimetrovú čepel kuchynského noža. Žiadnen odborník by nedokázal umiestniť nôž do hlavy lepšie, teda tak, aby netrafil žiadne pre život nevyhnutné kosti, nervy, alebo tepny. Po páde ho len začala pobolievať

Profesionálni žobráci. Školu pre profesionálnych žobrákov otvorili na Tchaj-wane. Školské zariadenie, ktoré začalo fungovať pred pol rokom, má 50 „studentov“ a každý z nich za svoju budúcu kvalifikáciu zaplatil v prepočte 319 amerických dolárov. Predpisy sú veľmi prísne a poslucháčom nie je dovolené žobrať amatérsky počas štúdia. Svojho remesla sa môžu ujať až ako hotoví „odborníci“, keď sa naučia všetky finesy pohybov, výrazu očí a hlasových prejavov tohto na Tchaj-wane vynášajúceho zamestnania. Tchajwanskí profesionálni žobráci majú však vyššie príjmy ako miestni úradníci. Servis, ktorý škola poskytuje, je kompletnej a dokonalý, pretože nájde všetkým úspešným absolventom aj teplé a výnosné miestečko na žobranie. (Nový Čas)

hlava. V blízkosti ucha mal menšiu ranku, ktorú si zalepil náplastou. Na druhý deň si chcel odrezáť kus chleba, ale na miesto noža našiel len jeho rukoväť.

Antonio Gaudi. Je to najoriginálnejší architekt 20. storočia pochádzajúci z Katolónska v Španielsku. Námety pre svoje návrhy čerpal z prírody, v ktorej nachádzal zaujímavé prirodzené tvary. Zaujímal ho každý detail, ktorý potom donekonečna vylepšoval. Jedným z jeho najoriginálnejších diel je chrám sv. Rodiny v Barcelone, ktorý stavajú už niekoľko desiatok rokov. Z plánovaných 12 veží stojí už 8 (na snímke). Ak všetko pôjde dobre, mal by ho dostavať v roku 2035.

Zamietanie ľadu. Curling (na snímke) – tak sa nazýva športová disciplína, ktorá bola v roku 1998 prvýkrát zaradená v Nagane medzi športy zimnej olympiády. Tento šport vznikol v Škótsku v roku 1838. Hádže sa pri nej špeciálny puk do kruhového terča na ľade. V roku 1959 Škótsko a Kanada zorganizovali prvú neoficiálnu súťaž v curlingu – Scotch Cup. Onedlho sa k nim pripojili USA, Švédsko, Nórsko, Švajčiarsko, Francúzsko a Nemecko. Čo je najzaujímavejšie, tento šport sa ocitol na treťom mieste v sledovanosti športových vysielaní ZOH.

Najbezpečnejšia preprava. Rok 2004 bol podľa International Air Transport Association z hľadiska počtu usmrtených pasažierov a spôsobených škôd najbezpečnejším rokom v oblasti ko-

merčnej leteckej dopravy od druhej svetovej vojny. V roku 2004 prišlo o život pri leteckých nehodách 428 ľudí z celkového počtu 1,8 mld. cestujúcich prepravených všetkými leteckými linkami. Počet usmrtených pasažierov bol takmer identický s počtom zaznamenaným v roku 1945, kedy však letecké linky prepravili iba 9 mil. cestujúcich. Riziko úmrtia v dopravnej leteckej nehode bolo v minulom roku teda veľmi nízke, keď na každých 10 mil. pasažierov zahynul jeden človek. Oproti roku 2002 to bol mimoriadny pokles, keďže v tom roku prišlo o život 974 pasažierov z celkového počtu 1,6 mld. cestujúcich.

Kôň Blesk – kresba M. Hetmańskiej (4. tr.) z Jablonky

Zajac – maľba Ž. Ratajovej (5. tr.) z Kacvína

MALBY NAŠICH DETÍ

Repr. M. Smondek

Dva psi – práca A. Wněkovej (4. tr.) z Krempáčov

Kohút a slepka – maľba K. Vojtušiakovej (1. tr. gym.) z V. Lipnice

Jeleň – kresba M. Šoltýsovej (4. tr.) z Novej Belej

Psi – maľba K. Dziežu (1. tr.) z Podvika

Kvitnúce jablone v Novej Belej. Foto: A. Klukošovská

DRUKARNIA

Towarzystwa Słowaków w Polsce

adres biura Zarządu Głównego TSP:

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: (012) 634-11-27, 632-66-04, 633-09-41
fax: (012) 632-20-80
e-mail: zg@tsp.org.pl
NIP: 676-01-12-788
nr konta: Bank Polska Kasa Opieki S.A.
III/O Kraków 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972

Oferujemy:

- jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości do formatu A2,
- skład komputerowy,
- kompleksowe opracowanie prac,
- prace introligatorskie,
- wydawnictwa i inne

Polecamy do nabycia nasze publikacje:

■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.VI, (rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.VII, (rocznik), Kraków 2000	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.VIII, (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.IX, (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ J. Ciągwa, J. Szpernoga, Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
■ Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
■ J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
■ H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
■ Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
■ Vlastimil Kovalčík, Klucz Świata wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
■ Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
■ Miasta i Miejsca, Mestá a Miestá, Kraków 2001, II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł
■ Antologia współczesnej poezji słowackiej, Kraków 2002, w przekładach Bohdana Urbankowskiego	15,00 zł
■ Julian Kwiek, Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957, Kraków 2002	10,00 zł